

Digitalisering in het basis- en secundair onderwijs

Rekenhof

Digitalisering in het basis- en secundair onderwijs

Verslag goedgekeurd in de Nederlandse kamer van het Rekenhof op 1 oktober 2024
Vlaams Parlement, 37-B (2024-2025) - Nr. 1

Digitalisering in het basis- en secundair onderwijs

1 Beleidskader digitalisering

Geen beleidsprioriteit, beperkt budget

Begin

Coronacrisis: afstandsonderwijs

Eind

Visienota Digisprong zorgt voor doelstellingenkader: **4 speerpunten**

- 1 ICT-infrastructuur en ICT-materiaal
- 2 ICT-schoolbeleid
- 3 ICT-competente leerkrachten en digitale leermiddelen
- 4 Ondersteuning door kennis- en adviescentrum 'Digisprong'

- Samenhangend doelstellingenkader
- Onderbouwing
- Draagvlak bij scholen
- Coördinatie door Kenniscentrum Digisprong

- Maatregelen en budget niet overzichtelijk
- Chronologie maatregelen
- Tijdsdruk op scholen
- Geen zicht op reële besteding aan ICT-coördinatie
- Onzekerheid toekomstige beleidskeuzes
- Minder afgestemd op buitengewoon onderwijs
- Te weinig aandacht voor thuissituatie

2 Digitalisering in de scholen

bevraging 58 scholen

- Succesvolle uitrol toestellen leerlingen en leerkrachten
- Aandacht voor ontwikkeling ICT-beleid
- Bevordering draagvlak schoolteam
- Meestal geen kosten voor toestel bij schoolwissel

- Geen integratie ICT-visie en pedagogische visie
- ICT-beleidsplannen onvoldoende kwaliteitsvol
- Te weinig pedagogische ICT-coördinatie, vooral door onvoldoende financiering
- Gebrek aan kennis van digitale leermiddelen en aangepaste didactiek
- Grote verschillen in digitale competenties bij leerkrachten
- Geen opvolging en analyse van gebruik digitale toepassingen in de klas
- Weinig zicht op moeilijke digitale thuissituaties van leerlingen

Samenvatting

Digitalisering in het basis- en secundair onderwijs

Door de coronacrisis werd digitalisering in het onderwijs een beleidsprioriteit. Eind 2020 lanceerde de minister van Onderwijs een ICT-plan voor een kwalitatief digitaal onderwijs: de visienota Digisprong. Deze audit onderzoekt de maatregelen voor digitalisering in de scholen gericht op ICT-infrastructuur, ICT-beleid, competenties van leerkrachten en leermiddelen. Het Rekenhof ging ook na of de digitalisering een impact heeft op de gelijke onderwijskansen. Voor deze audit heeft het interviews afgenomen bij 58 scholen in het gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs.

Beleidskader

Vóór de coronapandemie was het digitaliseringsbeleid in het onderwijs eerder beperkt. Door de noodzaak van afstandsonderwijs tijdens de coronapandemie en de beschikbaarheid van relancemiddelen werd het een beleidsprioriteit. De minister legde in de visienota Digisprong een samenhangend doelstellingenkader vast, gekoppeld aan acties. De visienota is echter geen volledige weergave van het digitaliseringsbeleid omdat niet alle digitaliseringsmaatregelen erin zijn opgenomen, en doelstellingen en maatregelen in andere beleidsdomeinen en relanceprojecten er niet zijn in geïntegreerd. De transparantie van het beleid wordt verder belemmerd doordat het digitaliseringsbudget zowel van onderwijs als van innovatie komt, waarbij de verdeling van de initiatieven over beide beleidsdomeinen niet altijd consistent is. Voor de periode 2020-2023 raamt het Rekenhof de uitgaven van de Vlaamse overheid voor de digitalisering in het onderwijs op ongeveer 665 miljoen euro. De raming is een onderschatting omdat bepaalde uitgaven voor digitalisering in algemene uitgavenposten zitten. Relance-uitgaven vormen 51 % van de totale uitgaven. Relancemaatregelen zijn tijdelijk en in de eerste plaats bedoeld om de gevolgen van een crisis op te vangen, terwijl er in het onderwijs nieuw beleid mee is geïmplementeerd met een blijvend karakter. Dat wordt gedeeltelijk opgevangen door de opbouw van een provisie voor digitalisering, maar de besteding ervan en de toekomstige beleidskeuzes zijn onzeker. Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 voorziet wel in een herhaling van de investering in ICT-infrastructuur.

Het beleid speelt in op duidelijk vastgestelde noden en de maatregelen zijn over het algemeen goed onderbouwd. Er wordt echter zelden een verband gelegd met de overkoepelende drijfveren voor digitalisering in het onderwijs, namelijk de noodzakelijke ICT-competenties bij de leerlingen bereiken en de leerprocessen versterken. Wetenschappelijk onderzoek over de impact van digitale middelen op het leerproces levert trouwens niet altijd eenduidige resultaten op.

De scholen staan positief tegenover het digitaliseringsbeleid, want het biedt veel mogelijkheden om te differentiëren op de klasvloer en helpt ook leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Toch vertoont de uitwerking van het beleid soms tekortkomingen. Zo zorgden de tijdsdruk en chronologie van bepaalde maatregelen in sommige scholen voor problemen. Er kwamen meer aanstellingen van ICT-coördinatoren en meer middelen voor ICT-materiaal, maar de maatregelen voor nascholing van leerkrachten en schoolteams kwamen pas later, waardoor de scholen de competenties van hun leerkrachten niet tijdig op niveau konden krijgen om ICT efficiënt en effectief in te zetten. Heel wat scholen hadden nog geen ICT-beleidsplan toen ze hun leerlingtoestellen aankochten.

Een kwart van de scholen heeft problemen met de beperkte bestedingsvrijheid van de middelen. Zo strookt een toestel voor elke leerling niet altijd met hun ICT-beleid. Het digitaliseringsbeleid heeft maar beperkt aandacht voor gelijke onderwijskansen: er is weinig aandacht voor de thuissituatie van de leerlingen. Scholen met veel kansarme leerlingen ondervinden daarenboven extra kosten door digitalisering, maar zien dat niet weerspiegeld in de financiering voor de digitalisering. Het digitaliseringsbeleid heeft ook de schoolfactuur in het secundair onderwijs voor ouders verhoogd.

Het is onzeker of de beleidsaccenten voor digitalisering in de toekomst worden voortgezet. Dat hindert scholen in de uitbouw van hun ICT-beleid. Veel basisscholen en scholen met veel kansarme leerlingen zullen moeilijk hetzelfde niveau van uitrusting kunnen handhaven zonder overheidssteun. Ook zorgden onduidelijkheden in de regelgeving en de wijzigende houding van de administratie ervoor dat scholen de regels voor het aantal toestellen in verhouding tot het aantal leerlingen verschillend toepasten. Daarnaast schatten scholen hun bestedingsruimte soms te beperkt in.

De samenhang en de coördinatie van de maatregelen zijn over het algemeen goed. Het Kenniscentrum Digisprong neemt zijn rol op als coördinator rond digitalisering in het onderwijs. De correcte uitvoering van de maatregelen wordt meestal goed opgevolgd, maar er is geen controle op de reële besteding aan ICT-coördinatie in de scholen, waardoor de overheid geen volledig zicht heeft op de impact ervan. Voor de meeste maatregelen vond een evaluatie plaats of is dat voorzien. Een globale evaluatie van het beleid vond nog niet plaats.

Digitalisering in de scholen

ICT-beleid

Niet alle scholen staan even ver in de ontwikkeling van hun ICT-beleid. Hoewel het ICT-beleid moet vertrekken van de eigen schoolvisie op goed onderwijs en de rol die ICT daarin zal spelen, had maar drie kwart van de bevraagde scholen een ICT-visie uitgewerkt.

Een derde van de scholen beschikt niet over een analyse van hun digitale beginsituatie of van de competenties van hun lerarenkorps. Dat maakt het moeilijk om onderbouwde doelen en prioriteiten voor het ICT-beleid te bepalen en om de impact van de Digisprongmiddelen in te schatten. Ondanks de impuls van Digisprong heeft slechts 40 % van de scholen een up-to-date ICT-beleidsplan. Vaak vertonen de plannen diverse tekortkomingen: ze zijn onvolledig, te algemeen, schenken onvoldoende aandacht aan e-inclusie, missen doelstellingen en een overzicht van de kosten. Toch heeft een ICT-beleidsplan duidelijke voordelen: scholen met een ICT-beleidsplan hebben vaker een schooleigen ICT-visie en hadden bij de uitrol van Digisprong meer zicht op hun beginsituatie dan scholen zonder een dergelijk plan.

De meeste directies sturen het digitaliseringsbeleid in hun school mee aan, dikwijls samen met ICT-coördinatoren. In iets meer dan de helft van de scholen hebben ook leerkrachten een structurele inbreng in het ICT-beleid. De meeste scholen menen dat ze over voldoende inhoudelijke expertise beschikken voor de beleidsontwikkeling, eventueel met ondersteuning van het schoolbestuur of de scholengemeenschap. Onvoldoende uren ICT-coördinatie, onvoldoende ICT-competenties bij leerkrachten en tijdsgebrek vormen echter hinderpalen bij de uitwerking en implementatie van het ICT-beleid.

Scholengemeenschappen en schoolbesturen werken soms een gemeenschappelijk ICT-beleid uit of stellen richtlijnen op voor de schooleigen ICT-beleidsplannen. Samenwerking en gemeenschappelijke keuzes zijn positief, maar de betrokken scholen leggen doorgaans geen eigen accenten in hun ICT-beleid.

Voor een belangrijk aandeel van de scholen had de scholengemeenschap of het schoolbestuur een impact op de keuze van de toestellen voor leerkrachten en leerlingen.

Over het algemeen proberen scholen het draagvlak voor het ICT-beleid te bevorderen door hun schoolteam te informeren. Veel scholen gebruiken digitale middelen ter verbetering van het leerproces, vooral voor differentiatie, maar dat is sterk leerkrachtafhankelijk en wordt niet overal gestimuleerd noch systematisch geëvalueerd.

Expertise

Tijdens het schooljaar 2022-2023 kon ongeveer de helft van de steekproefscholen voor ICT-ondersteuning een beroep doen op centrale ICT-coördinatie van het schoolbestuur of de scholengemeenschap, waardoor de werklast wordt gespreid en ICT-coördinatoren zich kunnen specialiseren. Bij veel scholen komt de verantwoordelijkheid echter nog bij één ICT-coördinator terecht. Een derde van de scholen had geen toegang tot technische eerstelijns-ondersteuning op de school of op de campus.

De aanzienlijke uitbreiding van de ICT-puntenenveloppes door Digisprong resulteerde in een toename van het aantal ICT-coördinatoren. Ondanks de sterkere uitbreiding van toestellen in het secundair onderwijs, blijven voor een voltijdse aanstelling van een ICT-coördinator aanzienlijk meer leerlingen nodig in het secundair dan in het basisonderwijs, en dat verschil werd door de nieuwe berekeningswijze groter. De toegenomen middelen voor ICT blijken voor de meeste scholen nog altijd ontoereikend. De ICT-coördinatie draait deels op vrijwillige inzet. Bij schaarse middelen geven scholen voorrang aan technische expertise, waardoor ze een groter tekort aan pedagogisch expertise ervaren. Hoewel scholen over het algemeen hun vacatures kunnen opvullen, dreigt onderbezetting bij uitval van personeel omdat er weinig kandidaten zijn. Scholen moeten dikwijls intern rekruteren, maar eigen personeel opleiden wordt steeds uitdagender door de toenemende complexiteit van de materie. Ongeveer 40 % van de technische ICT-coördinatoren beschikt niet over een ICT-gerelateerd diploma.

Scholen benutten ook andere financieringsbronnen voor ICT-coördinatie, voornamelijk het uren- of les-tijdenpakket en punten uit andere enveloppes. Sommige scholen wenden daarbij gekleurde middelen aan die niet voor ICT bedoeld zijn. Door de diverse financieringsstromen en aanstellingen in verschillende ambten heeft de overheid onvoldoende inzicht in de reële besteding aan ICT-coördinatie en de werkelijke behoeften op het terrein.

Slechts een derde van de bevroegde scholen vindt dat de meeste leerkrachten voldoende digitaal competent zijn. Ze wezen vooral op een gebrek aan kennis van digitale leermiddelen of van aangepaste didactiek, en op grote onderlinge verschillen tussen leerkrachten. De meeste leerkrachtenteams zitten nog in een groeitraject. In alle scholen volgden leerkrachten vormingsactiviteiten, meestal over leersoftware of toestellen, soms over digitale didactiek. De meeste ICT-vorming gebeurt intern en de ICT-coördinatoren zijn er dikwijls bij betrokken. Hoewel ondersteuning in de klas bij de toepassing van digitale middelen door leerkrachten sterk wordt gewaardeerd en een stimulans is voor het gebruik ervan, hebben de meeste scholen daarvoor onvoldoende capaciteit.

Toestellen en infrastructuur

Het Digisprongprogramma maakte het voor vrijwel alle scholen mogelijk om hun netwerkinfrastructuur op niveau te brengen. De scholen hebben ook de beschikbaarheid van leerlingtoestellen succesvol verbeterd binnen de voorziene termijnen. In het buitengewoon onderwijs was er een grotere inhaalbeweging nodig. Hoewel de meeste gewone scholen vanaf het vijfde leerjaar evenveel toestellen hebben als leerlingen, is dat in enkele scholen niet het geval.

Bij de keuze van de toestellen speelden pedagogisch-didactische criteria zelden een rol. Sommige scholen ervoeren de budgetberekening erg sturend voor de toestelkeuze. De meeste scholen maakten gebruik van raamcontracten van koepelorganisaties om toestellen aan te kopen. Eén leverancier heeft een dominante positie in de markt van Chromebooks en laptops voor de scholen. Enkele scholen gaven aan dat ze zich juridisch niet voldoende onderlegd voelden om zelfstandig aanbestedingen te doen om zo betere voorwaarden te bekomen.

De meeste scholen zijn eigenaar van de toestellen en lenen ze uit aan leerlingen. Een dergelijk systeem vergemakkelijkt een schoolwissel voor leerlingen en leidt ertoe dat de overheidsmiddelen ten goede komen aan meer leerlingen. Het gebruik van privétoestellen op school vinden scholen onwerkbaar en wordt daarom sterk ontmoedigd of zelfs verboden, hoewel zo'n verbod niet mag. In het gewoon onderwijs vraagt de meerderheid van de secundaire scholen een ouderbijdrage voor kosten die niet gedekt zijn door het Digisprongbudget. Die bijdragen kunnen in de toekomst stijgen, afhankelijk van toekomstige overheids subsidies. Sommige scholen vinden het lastig om de kostenregeling juist te interpreteren, waardoor ze ouders soms onterecht ICT-kosten aanrekenen. De impact van de overheidsfinanciering op de beschikbaarheid van toestellen voor de leerkrachten was ook groot. De overheids subsidie voorziet niet in toestellen voor niet-onderwijzend personeel, wat vooral voor het buitengewoon onderwijs nadelig is.

ICT voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en in kwetsbare thuissituaties

Door de betere toegang tot ICT-toestellen op school, is ondersteunende software voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften toegankelijker geworden. Het gebruik van gratis voorleessoftware en aangepaste digitale boeken blijft verder groeien. Buitengewone scholen ervaren in nog sterkere mate dat digitalisering een positieve invloed heeft op de motivatie en zelfredzaamheid van hun leerlingen.

Bijna 60 % van de scholen blijkt geen actueel beeld te hebben van het aantal leerlingen met een moeilijke digitale thuissituatie, zowel wat betreft de beschikbaarheid van toestellen als de internettoegang. Basis- en buitengewone scholen staan thuisgebruik van de toestellen over het algemeen niet toe, waardoor het schooltoestel geen oplossing biedt voor een eventueel gebrek aan digitale toegang thuis. Als scholen op de hoogte zijn van de kwetsbare thuissituatie en oordelen dat thuisgebruik nodig is voor schoolwerk, nemen ze wel initiatieven om stabiele internetverbindingen en betaalbare toestellen te faciliteren. Ook op het vlak van digitale vaardigheden bij ouders nemen scholen initiatieven.

Ondersteuning van de scholen bij digitalisering

Het Kenniscentrum Digisprong, operationeel sinds 1 september 2021, is een initiatief van de overheid om digitalisering in het onderwijs te ondersteunen. Het focust uitsluitend op de randvoorwaarden voor digitalisering, niet op pedagogisch-didactische begeleiding. Die begeleiding krijgen scholen en leerkrachten wel van de pedagogische begeleidingsdiensten, die hen versterken in het maken van zelfstandige keuzes die aansluiten bij hun pedagogische projecten en contexten. Toch kunnen buitengewone secundaire scholen er nog minder terecht voor hun specifieke noden. Ook de regionale technologische

centra bieden scholen ondersteuning aan, zowel via hun reguliere werking als via specifieke digitaliseringsprojecten, door leerkrachten van het beroepsgericht en technisch onderwijs te professionaliseren en materiaal ter beschikking te stellen.

Ondanks de begeleiding voelen veel scholen zich op verschillende vlakken onvoldoende ondersteund door de Vlaamse overheid bij de integratie van ICT in het onderwijs. Ze vinden de financiële middelen voor de ICT-infrastructuur ontoereikend en kampen met een gebrek aan pedagogisch-didactische ondersteuning. Bij het gebruik van digitale leermiddelen worstelen scholen met selectie, kwaliteit, hoge kosten, meerdere logins, en in het basisonderwijs met compatibiliteitsproblemen en afhankelijkheid van uitgeverijen. Ook de vertraagde overheidsinformatie en onvoldoende ICT-coördinatie hinderen scholen in hun beleidsontwikkeling.

Een aantal van die tekortkomingen zijn minder zichtbaar geworden. Scholen hebben bv. eigen middelen ingezet, of minder optimale beslissingen genomen. Het Kenniscentrum heeft intussen sterk ingezet op ondersteuning rond beleidsvorming. Toch bestaan er nog steeds significante tekorten in ondersteuning, voornamelijk op pedagogisch-didactische vlak en op het vlak van leermiddelen.

Reactie van de minister

De minister van Onderwijs stelde in zijn reactie dat Digisprong een belangrijke stap vooruit betekende, o.a. op het vlak van infrastructuurvoorziening en beleidsplanning. Hij bevestigde wel dat er voor de verschillende pijlers van Digisprong nog uitdagingen zijn.

Samenvatting	5
Lijst met afkortingen	14
Hoofdstuk 1	
Inleiding	19
1.1 Onderzoeksdomein	19
1.2 Onderzoeksaanpak	20
Hoofdstuk 2	
Beleidskader	23
2.1 Doelstellingen van het digitaliseringsbeleid	23
2.2 Beleidsmaatregelen	26
2.3 Budget	29
2.4 Beleidsonderbouwing	31
2.5 Beleidsuitwerking	32
2.6 Samenhang en coördinatie	39
2.7 Kennis en gebruik van de maatregelen	40
2.8 Opvolging beleidsuitvoering	41
2.8.1 Correcte besteding en uitvoering	41
2.8.2 Evaluatie resultaten	42
2.9 Deelconclusies	44
Hoofdstuk 3	
Digitalisering in de scholen	47
3.1 Planmatige aanpak	47
3.1.1 ICT-beleidsplan	47
3.1.2 ICT-visie	49
3.1.3 Aansturing	49
3.1.4 Beginsituatie-analyse	51
3.1.5 Belemmeringen	52
3.1.6 Bevordering van het gebruik in de klas	53
3.2 Expertise	53
3.2.1 ICT-coördinatie	53
3.2.2 Leerkrachten	59
3.3 Uitvoering	62
3.3.1 Infrastructuur	62
3.3.2 Toestellen voor leerlingen	63
3.3.3 Toestellen voor leerkrachten	69
3.3.4 Gebruik van digitale middelen ter ondersteuning van het leerproces	70
3.4 Aandacht voor zorgnoden en gelijke kansen	71
3.4.1 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	71
3.4.2 Aandacht voor gelijke onderwijskansen	72
3.5 Deelconclusies	73

Hoofdstuk 4	
Ondersteuning van de scholen bij digitalisering	77
4.1 Door de Vlaamse overheid	77
4.1.1 Beoordeling van de scholen	77
4.1.2 Kenniscentrum Digisprong	80
4.2 Door de pedagogische begeleidingsdiensten en de koepels	81
4.3 Door de regionale technologische centra	82
4.4 Deelconclusies	82
Hoofdstuk 5	
Algemene conclusies	85
Hoofdstuk 6	
Aanbevelingen	89
Hoofdstuk 7	
Reactie van de minister	93
Bijlage	
Antwoord van de minister van Onderwijs	97

Lijst met afkortingen

1A	Eerste leerjaar in de A-stroom
1B	Eerste leerjaar in de B-stroom
AGODI	Agentschap voor Onderwijsdiensten
ASO	Algemeen Secundair Onderwijs
BA	Gewoon basisonderwijs
BPT	Bijzondere pedagogische taken
BSO	Beroepssecundair onderwijs
BuBA	Buitengewoon basisonderwijs
BuSO	Buitengewoon secundair onderwijs
BYOD	Bring Your Own Device
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CJSM	Cultuur, Jeugd, Sport en Media
CVO	Centrum voor Volwassenenonderwijs
DigCompEdu	Europees Raamwerk voor de Digitale Competenties van Leerkrachten
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
GDPR	General Data Protection Regulation
GO!	GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
GOK	Gelijke onderwijskansen
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
InnoVET	Innovatieve opleidingen in arbeidsmarktgerichte opleidingen (Vocational Education and Training)
KOV	Katholiek Onderwijs Vlaanderen
KSO	Kunstsecundair Onderwijs
MICTIVO	Monitor voor ICT-integratie in het Vlaams onderwijs
OCMW	Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OKAN	Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers
OV	Beleidsdomein Onderwijs en Vorming
OV	Opleidingsvorm in het buitengewoon onderwijs
OVSG	Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten
PBD	Pedagogische begeleidingsdienst

RTC	Regionaal technologisch centrum
SELFIE	Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational Technologies
SERV	Sociaal Economische Raad van Vlaanderen
SO	Gewoon secundair onderwijs
SOB	Specifieke onderwijsbehoeften
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
TADD	Tijdelijke aanstelling van doorlopende duur
TSO	Technisch secundair onderwijs
VLAIO	Agentschap Innoveren & Ondernemen
VLOR	Vlaamse onderwijsraad
VTE	Voltijdsequivalent
WSE	Werk en Sociale Economie
XR	Extended Reality

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Onderzoeksdomein

Digitale technologie dringt steeds meer door in de samenleving en beïnvloedt alle aspecten van ons leven. Om ten volle te kunnen deelnemen aan die digitale wereld, zijn digitale competenties nodig. Die zijn dan ook opgenomen in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen van het leerplichtonderwijs. Integratie van ICT in de scholen is noodzakelijk om de leerlingen ICT-competenties bij te brengen en om het leer- en onderwijsproces optimaal te ondersteunen. Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen digitale hulpmiddelen een beperking compenseren of ondersteuning bieden bij een leerstoornis.

Diverse onderzoeken en internationale vergelijkingen tonen aan dat het Vlaams onderwijs achteroploopt op het vlak van digitalisering ten opzichte van andere landen. Tijdens de coronacrisis in 2020, met perioden van schoolsluiting die noodzaakten tot afstandsonderwijs, werd ook duidelijk dat er grote verschillen waren tussen scholen op het vlak van digitalisering. In december 2020 lanceerde de minister van Onderwijs een plan voor kwalitatief digitaal onderwijs: de visienota Digisprong. Dit plan werd nog aangevuld met enkele acties uit andere onderwijsprojecten. Met de Vlaamse relancemiddelen en de middelen van het Europees Herstelfonds kwam er meer financiële ondersteuning voor de digitalisering in de scholen.

Ook vóór de coronacrisis werd al (beperkt) geïnvesteerd in de digitalisering van het onderwijs. Er waren overheidsmaatregelen voor professionalisering, de ontwikkeling en terbeschikkingstelling van digitale leermiddelen, alsook van digitale hulpmiddelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften of langdurig zieke leerlingen. Die initiatieven worden voortgezet, al dan niet geïntegreerd in het plan Digisprong.

De regionale technologische centra (RTC's) en de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD's) kunnen de scholen ondersteunen bij de digitalisering. De RTC's staan in voor de professionalisering van leerkrachten van het beroepsgericht en technisch onderwijs om arbeidsmarktgerichte en techn(olog)ische competenties te verwerven. Dikwijls zijn dat digitale competenties. De PBD's kunnen de digitalisering in scholen ondersteunen binnen hun opdracht om het schoolbeleid te versterken en de professionalisering van het onderwijspersoneel te bevorderen.

Het beleid strekt zich verder uit dan het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Zo bevindt educatieve technologie zich op het snijvlak van onderwijs en technologische innovatie, wat betekent dat het beleid ook wordt gedreven vanuit het beleidsveld Innovatie (EWI). In dat kader heeft de overheid bijvoorbeeld 20 miljoen euro geïnvesteerd in het i-Learn-project, ter bevordering van gepersonaliseerd digitaal leren. Daarnaast moet het onderzoekscentrum Imec innovatieprojecten in scholen faciliteren. Verder worden er vanuit de beleidsplannen Artificiële Intelligentie en Cybersecurity jaarlijks middelen toegewezen aan digitalisering in onderwijs. Ook levert het beleidsveld Media een beperkte bijdrage aan het digitaliseringsbeleid door de financiering van het kenniscentrum Mediawijsheid en het Gamefonds.

Deze audit onderzoekt de maatregelen voor digitalisering in de scholen, maar niet de digitale dienstverlening door de onderwijsadministratie en een data-onderbouwd onderwijsbeleid.

De audit gaat ook na of de digitalisering een impact heeft op de gelijke onderwijskansen. ICT-materiaal kan de kostprijs voor ouders verhogen en zo de schoolkeuze bij kansarme ouders beïnvloeden. Bij het afstandsonderwijs in de coronaperiode bleek dat kansarme kinderen niet altijd over een goede internetverbinding beschikten. Ook zijn hun ouders vaak onvoldoende digitaal bedreven om hen te kunnen ondersteunen bij digitaal huiswerk en om digitaal te communiceren met de school. De Vlaamse overheid vraagt aan de schoolbesturen bijzondere aandacht voor leerlingen in kwetsbare situaties door bijvoorbeeld concrete acties op te nemen in het ICT-beleidsplan¹.

1.2 Onderzoeksaanpak

Het Rekenhof zocht een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. Heeft de Vlaamse overheid het digitaliseringsbeleid in het onderwijs degelijk uitgebouwd?
2. Is er in de Vlaamse scholen een afdoend digitaliseringsbeleid?
3. Worden de scholen voldoende ondersteund bij de uitrol van hun digitaliseringsbeleid?

Voor deze audit heeft het Rekenhof interviews afgenomen bij directeurs en ICT-coördinatoren van 58 scholen. De volgende tabel licht de steekproef toe.

Tabel 1 – Steekproefscholen

	Basis	Secundair
Gewoon onderwijs	22	20
Buitengewoon onderwijs	8	8

Bron: Rekenhof

Bij de selectie van de scholen heeft het Rekenhof rekening gehouden met de schoolgrootte, het onderwijsnet, de provincie, de leerlingenpopulatie (de leerlingenkenmerken) en het onderwijsaanbod (onderwijs- en opleidingsvormen en types buitengewoon onderwijs).

Verder steunt de audit op een uitgebreide documentanalyse. Het Rekenhof heeft informatie opgevraagd bij diverse departementen en agentschappen over onderbouwing, beleidskeuzes, budget, afstemming met andere beleidsdomeinen, voortgang en uitvoering, en opvolging en evaluatie van de verschillende overheidsmaatregelen. Aan de scholen heeft het aanvullende informatie gevraagd, zoals beleidsplannen of, als die niet voorhanden waren, andere documenten gerelateerd aan het ICT-beleid.

Het Rekenhof nam ook interviews af bij het departement Onderwijs en Vorming en bij de PBD's van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, GO! en de Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten. De RTC's werden schriftelijk bevroegd.

Het Rekenhof heeft zijn onderzoek op 1 juni 2022 aangekondigd bij de Vlaamse minister van Onderwijs, de Vlaamse minister van Innovatie, de secretaris-generaal van het departement

¹ Omzendbrief NO/2021/03 van 31 mei 2021.

Onderwijs, de secretaris-generaal van het departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI), de administrateur-generaal van het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI), de administrateur-generaal van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS) en de administrateur-generaal van het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO). Op 2 juli 2024 heeft het Rekenhof zijn voorlopige onderzoeksresultaten bezorgd aan de bovengenoemde ministers en leidend ambtenaren. Het VLAIO, het departement Onderwijs en Vorming en de minister van Onderwijs hebben geantwoord op respectievelijk 18, 19 en 30 juli 2024, het AGODI bezorgde een antwoord op 30 augustus 2024. Het AHOVOKS had geen opmerkingen bij het verslag. De Vlaamse minister van Innovatie en het departement EWI deelden mee zich aan te sluiten bij het antwoord van het VLAIO.

De controleaanpak van het Rekenhof volgde de internationale auditnormen.

Hoofdstuk 2

Beleidskader

2.1 Doelstellingen van het digitaliseringsbeleid

Aanvankelijk was de aandacht van de Vlaamse Regering voor ICT of digitalisering in het onderwijs eerder beperkt. Het Regeerakkoord 2019-2024 stelt dat opleidingen moeten inspelen op de nood aan digitale competenties en erkent het potentieel van digitale innovaties en ICT-toepassingen om het leerproces in de klas en leren op maat te versterken. De beleidsnota Onderwijs en Vorming (2019-2024) bevat vrijwel geen doelstellingen voor digitalisering in de klas. De beperkte doelstellingen daarover zijn verspreid opgenomen onder ruimere doelstellingen. Die gaan over datageletterdheid, afspraken met ontwikkelaars over onderwijssoftware, preventie van cyberpesten en investeren in digitale innovaties in de klas samen met bedrijven. De beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie (2019-2024) en de beleidsplannen Artificiële Intelligentie en Cybersecurity bevatten enkele doelstellingen over de ondersteuning van het onderwijsveld bij digitale transformatie. De volgende tabel geeft een overzicht van de digitaliseringsdoelstellingen in de verschillende beleidsnota's en -plannen.

Tabel 2 – Doelstellingen digitaliseringsbeleid vastgelegd vóór de coronacrisis

Doelstelling	Document
<p><i>De kwaliteit van de uitstroom van het secundair onderwijs versterken</i></p> <p>Ervoor zorgen dat de opleidingen inhoudelijk actueel zijn en inspelen op de realiteit van morgen, ook wat de digitale en transversale competenties betreft.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming
<p><i>Een sterke en moderne dienstverlening aan onderwijsinstellingen en lerenden realiseren</i></p> <p>Investeren in de ontwikkeling van datageletterdheid bij de scholen en het delen van goede praktijkvoorbeelden.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming
<p><i>De planlast voor leraren en directies tegengaan</i></p> <p>Stimuleren van digitalisering van verslagen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De gegevens die noodzakelijk zijn om de leerling maximale onderwijskansen te geven worden eenmaal opgevraagd bij de betrokkenen en vervolgens toegankelijk gemaakt voor wie dat nodig heeft.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming
<p><i>Effectieve en efficiënte leerlingenbegeleiding realiseren</i></p> <p>Samen met de uitgeverijen, ontwikkelaars en onderwijsverstrekkers een ethische code opstellen en afspraken maken over de ontwikkeling en het gebruik van (invul)handboeken en onderwijssoftware.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming

Doelstelling	Document
<p><i>Streven naar een veilige en gezonde leer- en werkomgeving</i></p> <p>Scholen ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van hun antipestbeleid, waaronder een sociaal mediabeleid waar er bijzondere aandacht is voor cyberpesten.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming
<p><i>Investeren in de vervanging van de bestaande schoolinfrastructuur en didactische uitrusting om onderwijskwaliteit te versterken</i></p> <p>Samen met onze bedrijven investeren in de "Klas van de Toekomst". Digitale innovaties en ICT-toepassingen hebben immers een enorm potentieel om het leren in de klas te versterken en leren op maat mogelijk te maken. IJveren voor een fiscaal gunstig kader om dergelijke investeringen vanuit bedrijven te stimuleren.</p>	Beleidsnota Onderwijs en Vorming
<p><i>Succesvol ondernemen in de digitale samenleving</i></p> <p>In het project i-Learn wordt een oplossing voor gepersonaliseerd digitaal leren uitgewerkt. Het doel van dit project is deze technologie ter beschikking te stellen aan leerkrachten en scholen uit basis- en secundair onderwijs zodat zij hun leerlingen op een gepersonaliseerde wijze leerstof kunnen aanbieden via de computer.</p>	Beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie
<p>In samenwerking met het departement Onderwijs en haar werkveld van stakeholders via gerichte coachings- en begeleidingsinitiatieven naar scholen en leerkrachten toe een versnelde invulling te geven aan de transversale eindterm digitalisering.</p>	Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie (2019)
<p>Het verhogen van het bewustzijn inzake dataprivacy en cybersecurity in de privécontext bij de brede bevolking. Hierbij zal ook een gepast aanbod uitgewerkt worden naar het secundair onderwijs in afstemming met het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.</p>	Vlaams Beleidsplan Cybersecurity (2019)

Bron: Beleidsnota's en beleidsplannen Vlaamse Regering

Door de coronacrisis werd de digitalisering van het onderwijs plots een beleidsprioriteit. Tijdens de eerste coronagolf werden de fysieke lessen in alle onderwijsniveaus geschorst van 16 maart 2020 tot 15 mei 2020. Ook in de schooljaren 2020-2021 en 2021-2022 moesten klassen en scholen soms tijdelijk sluiten. Om toch in onderwijs te voorzien voor de leerlingen, moesten scholen in allerijl overschakelen op afstandsonderwijs, waarbij kwaliteitsvolle digitale middelen en digitale vaardigheden zeer belangrijk waren. De Septemberverklaring 2020 kondigde een forse investering aan in de digitalisering van het Vlaams onderwijs en de minister van Onderwijs formuleerde een nieuwe beleidsdoelstelling: *Het Vlaamse onderwijs moderniseren door in te zetten op kwalitatieve digitalisering en ICT*².

Binnen het Vlaamse herstelplan *Vlaamse Veerkracht* en het Europese herstelplan *NextGenerationEU* lanceerde de minister van Onderwijs eind 2020 de visienota *Digisprong*, een ICT-plan voor een kwalitatief digitaal onderwijs. Met die nota creëerde de minister een samenhangend doelstellingskader voor de digitalisering van het leerplichtonderwijs. Er zijn nu doelstellingen voor de belangrijkste aspecten van digitalisering in de scholen: ICT-infrastructuur en ICT-materiaal, ICT-beleid, ICT-competenties van leerkrachten en digitale leermiddelen, en voor de ondersteuning

² Beleids- en begrotingstoelichting 2021 voor het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

door een centraal kennis- en adviescentrum rond digitalisering. De visienota formuleert zes strategische doelstellingen voor die vier speerpunten en koppelt acties aan elke doelstelling (zie volgende tabel).

Tabel 3 – Speerpunten en strategische doelstellingen Digisprong

Speerpunt	Strategische doelstelling
1. Een toekomstgerichte en veilige ICT-infrastructuur	Elke school beschikt over een kwaliteitsvolle digitale infrastructuur die digitale didactiek en veilig ICT-gebruik mogelijk maakt.
2. Een sterk ondersteunend en doeltreffend ICT-schoolbeleid	Voldoende ICT-coördinatie voorzien en het ambt van ICT-coördinator zowel inhoudelijk als statutair versterken. Alle scholen voeren een doeltreffend ICT-beleid gestoeld op een schooleigen visie.
3. ICT-competente leerkrachten en lerarenopleiders en aangepaste digitale leermiddelen	Alle leerkrachten en lerarenopleiders beschikken over de nodige digitale competenties en kunnen zich specialiseren. Vlaamse onderwijsinstellingen hebben toegang tot kwaliteitsvolle en innovatieve leermiddelen, leerplatformen en digitale evaluatievormen, o.a. via een single sign-on-principe ³ .
4. Een kennis- en adviescentrum 'Digisprong' ten dienste van het onderwijsveld	Via een centraal kennis- en adviescentrum 'Digisprong' ondersteunen we scholen bij de digitalisering van hun onderwijs.

Bron: Visienota Digisprong

De visienota Digisprong is aangevuld met enkele acties uit andere onderwijsprojecten van het Vlaamse relanceplan:

- De visienota *Van kwetsbaar naar weerbaar* omvat ICT-versterking in het buitengewoon onderwijs opleidingsvorm 1 (OV1) en opleidingsvorm 2 (OV2) en in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) en de Leertijd.
- De visienota *Edusprong (plan voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs)* voorziet een maatgericht aanbod digitale vaardigheden voor onderwijspersoneel, te ontwikkelen door de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO).

Opvallend is dat de thuissituatie van leerlingen in de verschillende beleidsdocumenten grotendeels buiten beeld blijft. De VLOR wees er in zijn advies bij de visienota Digisprong nochtans op dat er nood is aan flankerende beleidsinitiatieven om een digitale en sociale kloof te vermijden, zoals aandacht voor de vaardigheden van kwetsbare ouders en voor internetconnectiviteit en digitale basisinfrastructuur in kwetsbare gezinnen. De visienota Digisprong beschouwt digitale inclusie (e-inclusie) als een opdracht voor de scholen, maar zegt niets over hoe de scholen daarin zullen ondersteund worden.

³ Single sign-on stelt eindgebruikers in staat om eenmalig in te loggen waarna ze automatisch toegang krijgen tot diverse applicaties en resources in het netwerk.

Ondanks het degelijke doelstellingenkader is het niet eenvoudig om een volledig beeld te krijgen van het digitaliseringsbeleid:

- Niet alle digitaliseringsmaatregelen zijn in één plan terug te vinden. De visienota Digisprong bevat een mix van bestaande en nieuwe maatregelen, maar toch zijn verschillende bestaande maatregelen en ook acties uit andere beleidsdomeinen niet opgenomen. Zo zijn de doelstellingen van het beleidsdomein EWI voor digitalisering in het onderwijs en één doelstelling uit de beleidsnota OV niet vermeld in de visienota. Ze kunnen wel gelinkt worden aan het doelstellingenkader, met name aan de doelstellingen over competenties van leerkrachten en de beschikbaarheid van digitale leermiddelen en over de ondersteuning door het kennis- en adviescentrum Digisprong. Een aantal acties zijn opgenomen in andere visienota's doordat ze verbonden zijn met een ander relancebudget.
- De visienota vermeldt meestal geen timing. Er zijn mijlpalen voor de speerpunten opgenomen in het voortgangsrapport van het relanceplan, maar enkel voor acties gefinancierd met het relancebudget. Over de terbeschikkingstelling van toestellen aan de leerlingen zijn verschillende streefdata opgenomen in de visienota en de regelgeving. De visienota Digisprong wekt de indruk dat de leerlingentoeestellen ten laatste in schooljaar 2022-2023 ter beschikking moesten zijn⁴, maar de regelgeving voorziet als uiterste datum voor besteding van de toegekende middelen augustus 2023 (basis en BuSO OV1 en OV2) of augustus 2024 (rest van het secundair). In het uiterste geval kan de school dus in het schooljaar 2024-2025 de toestellen ter beschikking stellen⁵.

2.2 Beleidsmaatregelen

Het Rekenhof ging na welke maatregelen de Vlaamse overheid concreet neemt om de doelstellingen voor digitalisering van de scholen te realiseren. De volgende tabel biedt een overzicht van de 27 maatregelen⁶ en het aspect van digitalisering waarop ze zich richten: infrastructuur, ICT-beleid, competenties leerkrachten, leermiddelen of de thuissituatie.

Tabel 4 – Overheidsmaatregelen digitalisering⁷

Maatregel	Aspect	Beleidsdomein
ADIBib en LeesVoor!	Leermiddelen	OV
Bootcamps	Competenties leerkrachten Beleid	OV
Clicksafe	Competenties leerkrachten Beleid	OV

4 Visienota Digisprong, p. 4, *We hebben de ambitie om alle leerlingen van het vijfde en zesde jaar basisonderwijs en het volledige secundair onderwijs gefaseerd een individueel toestel ter beschikking stellen (schooljaren 21-22 en 22-23).*

5 De bestedingstermijn slaat op de factuurdatum. Toestellen gekocht in juli of augustus worden pas het volgende schooljaar ter beschikking gesteld. Scholen die bij de start van Digisprong al een huur-, huurkoop- of aankoopprogramma voor ICT-toestellen hadden, krijgen nog een jaar langer de tijd.

6 Twee initiatieven van Innovatie die mogelijk invloed kunnen hebben op de digitalisering in het onderwijs, namelijk de ondersteuning van het EdTech Station en het Programma Innovatie Overheidsopdrachten (PIO), zijn niet meegenomen in de audit wegens de te brede scope of te recente opstart.

7 De eenmalige maatregelen die de Vlaamse overheid nam tijdens de coronaperiode, zijn niet in de tabel opgenomen.

Maatregel		Aspect	Beleidsdomein
CVO-vormingsaanbod ICT voor leerkrachten		Competenties leerkrachten	OV
Cyberpesten (Eerste hulp bij cyberpesten)		Competenties leerkrachten Leermiddelen Beleid	OV
Decreet hybride onderwijs in het secundair onderwijs		Beleid	OV
Digitale School		Leermiddelen Competenties leerkrachten Beleid	EWI
Educatieve games		Leermiddelen	OV en CJSM ⁸
Future Classroom Lab + ambassadeur		Competenties leerkrachten Beleid	OV
Het Archief voor Onderwijs		Leermiddelen	OV en EWI ⁹
i-Learn		Leermiddelen	EWI en OV ¹⁰
ICT-coördinatie	Financiering en statuut	Beleid	OV
	Richtlijnen teamgerichte ICT-coördinatie	Competenties leerkrachten	
ICT-toestellen leerkrachten		Infrastructuur	OV
ICT-toestellen leerlingen en ICT-infrastructuur		Infrastructuur	OV
InnoVET		Leermiddelen	OV
InnoVET XR		Leermiddelen Competenties leerkrachten	OV
Kenniscentrum Digisprong		Alle	OV
KlasCement		Leermiddelen Competenties leerkrachten	OV
Mediacoach Onderwijs		Competenties leerkrachten	OV en CJSM ¹¹ EWI ¹²
Nascholingsmiddelen ICT		Competenties leerkrachten	OV
Raamovereenkomst Microsoft Keep it Simple (MS-KIS)		Leermiddelen	OV

⁸ Het Gamefonds, ingebed in het Vlaams Audiovisueel Fonds, wordt gefinancierd door het beleidsdomein CJSM. Onderwijs draagt bij voor de ondersteuning van educatieve games.

⁹ Het Archief voor Onderwijs afstemmen op de onderwijsvernieuwing en activerende werkvormen (2020-2022) was een project van Digitale School (EWI).

¹⁰ Onderwijs organiseert de evaluatie van i-Learn.

¹¹ Mediawijs, de organisatie die de vorming organiseert, wordt gefinancierd door het beleidsdomein CJSM. Onderwijs droeg bij voor vorming van onderwijsprofessionals, maar pas vanaf 2020 kwam er voor hen een aparte vorming.

¹² De hervorming van Mediacoach Onderwijs is gefinancierd door EWI.

Maatregel	Aspect	Beleidsdomein
Raamovereenkomst Schoolnet+Fiber	Infrastructuur	OV
Single sign-on/LeerID	Leermiddelen	OV en EWI ¹³
Smart Education @ Schools	Leermiddelen	EWI en OV ¹⁴
Synchroon Internetonderwijs (Bednet)	Leermiddelen	OV
Veilig online	Thuisituatie	OV
Werkingsmiddelen ICT	Alle	OV

Bron: Informatie departement OV, departement EWI en VLAIO

De instrumenten bestaan hoofdzakelijk uit subsidies aan scholen en aan organisaties die een aanbod ter beschikking stellen van scholen. Het Kenniscentrum daarentegen is een onderdeel van het departement Onderwijs en Vorming¹⁵. Er werd ook een project (LeerID) ontwikkeld met een overheidsopdracht.

Er zijn vooral maatregelen voor de ontwikkeling of terbeschikkingstelling van leermiddelen en voor vorming van leerkrachten. Het aantal maatregelen voor ICT-materiaal is beperkt, maar door de omvang ervan (zie 2.3) hebben ze een grote impact op de scholen. Het Kenniscentrum ondersteunt alle aspecten van digitalisering met tools, stappenplannen, centralisatie van informatie, onderzoek ... Dat doelstellingen voor de digitale thuisituatie ontbreken, weerspiegelt zich in het feit dat maar één maatregel daarop gericht is, met name het project Veilig Online dat vorming geeft aan ouders over mediaopvoeding.

De verdeling van de initiatieven over het beleidsdomein Onderwijs en Vorming en het beleidsdomein EWI is niet altijd consistent, wat de transparantie van beleid en budget niet ten goede komt. De aanpassing van twee projecten die al jaren door Onderwijs worden gefinancierd (Het Archief voor Onderwijs en Mediacoch) werd ten laste genomen van het budget van EWI. De verduurzaming van de eerste projecten gerealiseerd binnen Smart Education @ Schools, een maatregel van EWI, werd logischerwijze gefinancierd door EWI, maar voor de tweede periode neemt Onderwijs het ten laste.

De concrete uitwerking van sommige maatregelen stemt niet helemaal overeen met wat was vooropgesteld:

- Voor het kwaliteitskader digitaal onderwijs, een maatregel in de visienota Digisprong, verwijst de administratie naar het decreet hybride onderwijs, maar dat regelt alleen het afstandsonderwijs in het secundair onderwijs en is geen richtsnoer voor digitaal onderwijs in de klas.
- Bij de maatregel Digitale School¹⁶ als invulling van de doelstellingen voor onderwijs in de beleidsagenda's Artificiële Intelligentie en Cybersecurity, is er weinig verband met artificiële intelligentie.

¹³ De voorstudie voor LeerID werd gefinancierd binnen Digitale School (EWI).

¹⁴ De verduurzaming van de projecten Smart Education @ Schools werd eerst gefinancierd met middelen van EWI en vervolgens met middelen van Onderwijs.

¹⁵ KlasCement en de Future Classroom ambassadeur zijn daarin geïntegreerd.

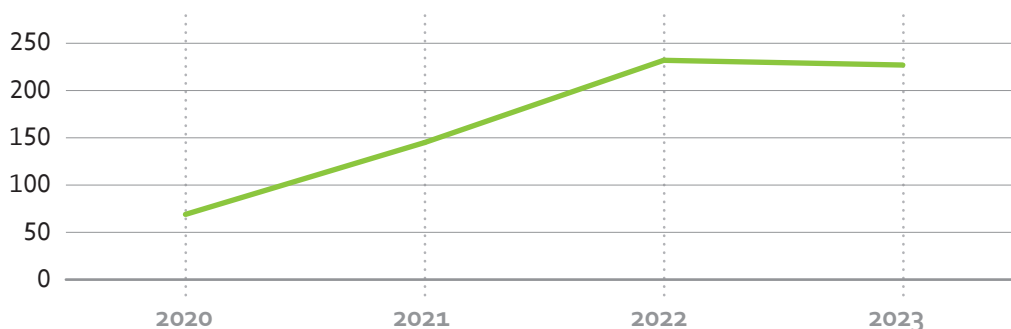
¹⁶ Maatregel die financiële steun verleent aan samenwerkingsverbanden tussen scholen en bedrijven of kennisinstellingen die een traject creëren om digitale vaardigheden in de lessen te integreren.

2.3 Budget

Het relanceplan koppelt een budget van 375 miljoen euro aan de visienota Digisprong. Dat is niet het volledige budget voor digitalisering. Zo zijn initiatieven voor digitalisering in andere relanceprojecten er niet in opgenomen, zoals de infrastructuur en toestellen voor OV1 en OV2 in het buitengewoon onderwijs, het XR-project in het arbeidsmarktgericht onderwijs en de organisatie van een ICT-aanbod voor leerkrachten in het volwassenenonderwijs. Ook de toestellen voor leerkrachten vallen erbuiten. Daarnaast zijn er nog middelen voor al bestaande initiatieven¹⁷.

Voor de periode 2020-2023 raamt het Rekenhof de uitgaven van de Vlaamse overheid voor de digitalisering in het leerplichtonderwijs op ongeveer 665 miljoen euro. De raming is een onderschatting omdat bepaalde uitgaven voor digitalisering in algemene uitgavenposten niet af te zonderen zijn. Voorbeelden daarvan zijn de lonen van de leerkrachten in het volwassenenonderwijs voor het geven van ICT-opleidingen, ongekleurde werkingsmiddelen die scholen aanwenden voor ICT-uitgaven, middelen voor omkadering en werking van de RTC's, de PBD's, en Mediawijs. Het Rekenhof heeft getracht de budgettaire evolutie weer te geven in de volgende figuur, maar beschikte voor sommige maatregelen niet over de reële aanwendingsgegevens. Voor die maatregelen heeft het de toegewezen middelen gelijkmatig verdeeld over de uitvoeringsperiode.

Figuur 1 – Uitgaven voor digitalisering in het leerplichtonderwijs (uitgedrukt in miljoen euro)¹⁸

Bron: Rekenhof op basis van informatie departement OV, departement EWI en VLAIO

In 2020, het jaar vóór Digisprong, werd 67 miljoen euro uitgegeven, waarvan 25 miljoen ter ondersteuning van het afstandsonderwijs tijdens de coronapandemie. Door de lancering van het Digisprongprogramma eind 2020, namen de uitgaven in 2021 en 2022 aanzienlijk toe. In 2023 stonden de uitgaven nog altijd op een veel hoger niveau dan in 2020. Dat is vooral toe te schrijven aan de nog lopende relancemaatregelen, maar ook aan nieuwe recurrente initiatieven, zoals het Kenniscentrum Digisprong en de uitbreiding van de ICT-coördinatie. Relance-uitgaven vormen 51 % van de totale uitgaven. Dat wijst erop dat, bij ongewijzigd beleid, het budget voor digitalisering in het onderwijs na 2024 sterk zal dalen.

Relancemaatregelen zijn in de eerste plaats bedoeld om de gevolgen van een crisis op te vangen en het herstel na de crisis te bevorderen. Maar met deze relancemaatregelen in het onderwijs is

¹⁷ Zoals Synchron Internet Onderwijs (Bednet), de educatieve werking van Het Archief voor Onderwijs, InnoVET, Mediacoach Onderwijs, Smart Education @ Schools ...

¹⁸ De middelen voor data-onderbouwde digitale dienstverlening door de administratie, het versterken van een data-onderbouwde onderwijsbeleid en de digitalisering van het examen arts-tandarts werden niet in de uitgavenraming opgenomen.

er nieuw beleid geïmplementeerd met een blijvend karakter. De digitalisering in de scholen is naar een hoger niveau gebracht, een stap die moeilijk terug te draaien valt. De Vlaamse begroting voorziet sinds 2021 in een Digisprongprovisie die jaarlijks aangevuld wordt. In 2024 bedraagt die 84 miljoen euro. Volgens de minister van Onderwijs komt daar elk jaar 33 miljoen euro bij, waardoor er in 2026, vijf jaar na de opstart, 150 miljoen euro zal beschikbaar zijn voor onderhoud of vervanging van digitale middelen in de scholen. De beslissing over de concrete modaliteiten om de middelen aan te wenden, zal de volgende Vlaamse Regering nemen¹⁹. Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 bevat wel het voornemen om de investering in ICT-infrastructuur te herhalen.

De volgende tabel geeft een overzicht van alle overheidsmaatregelen die in de loop van die vier jaar minimaal 1 miljoen euro aan uitgaven vertegenwoordigen.

Tabel 5 – Maatregelen met uitgaven hoger dan 1 miljoen euro (periode 2020-2023)

Maatregel	Budget in miljoen euro	Waarvan relance
ADIBib en LeesVoor!	3,8	-
Digitale School	3,8	-
Educatieve werking van Het Archief voor Onderwijs	1,0	-
Extended Reality in TSO & BSO	4,2	4,2
ICT-coördinatie	179,6	7,3
ICT-middelen voor afstandsonderwijs tijdens corona	38,7	-
ICT-opleidingen VWO voor leerkrachten (afstemming, vernieuwing en bekendmaking van het ICT-opleidingsaanbod voor onderwijspersoneel)	2,1	2,1
ICT-toestellen leerkrachten	58,7	-
ICT-toestellen leerlingen en ICT-infrastructuur	313,6	313,6
i-Learn	15,0	-
InnoVET	1,0	-
Kenniscentrum Digisprong (zonder KlasCement)	2,7	1,5
KlasCement	3,4	-
Laptops voor kwetsbare leerlingen tijdens corona	9,1	-
LeerID	4,4	4,4
Nascholingsmiddelen leerkrachten	5,3	5,3
Smart Education @ Schools	1,0	-
Synchroon Internet Onderwijs (Bednet)	9,4	-
Werkingsmiddelen ICT (recurrent)	3,8	-

Bron: Rekenhof op basis van informatie departement OV, AGODI, departement EWI en VLAIO

¹⁹ Vragen om uitleg 755 (2023-2024) over de toekomst van Digisprong en 783 (2023-2024) over de Digisprong van 11 januari 2024.

De belangrijkste uitgaven zijn eenmalige toekenningen aan scholen voor de aanschaf van toestellen voor zowel leerlingen als leerkrachten, voor de verbetering van de ICT-infrastructuur in scholen en voor de ondersteuning van afstandsonderwijs tijdens de coronacrisis. Ook het project i-Learn²⁰, een platform voor geïndividualiseerde leerpaden, vroeg een aanzienlijke financiële inzet van de overheid. Wat betreft de recurrente kosten, zijn de grootste posten de ICT-coördinatie en het Synchron Internet Onderwijs (Bednet).

Niet alle financiering voor digitalisering in het onderwijs komt uit de onderwijsbegroting. Een deel is afkomstig van het budget voor Innovatie (EWI), met name voor de projecten i-Learn, Digitale School en Smart Education @ Schools, samen goed voor 3 % van het totale budget voor digitalisering.

2.4 Beleidsontwikkeling

De keuzes van de doelstellingen en maatregelen zijn over het algemeen goed onderbouwd.

De doelstellingen en acties in de visienota Digisprong steunen op diverse studies en internationale vergelijkingen die aantoonen dat de Vlaamse scholen op alle vlakken van digitalisering tekortschieten²¹. Het Vlaams maatschappelijk relancecomité drong aan op hogere investeringen in digitale infrastructuur in de scholen met beschikbaarheid van laptops voor elke leerling en leraar, en op betere digitale competenties van leerkrachten. Een oproep van de Vlaamse ICT-coördinatoren Liga legde de concrete noden van ICT-coördinatoren voor²². Een studie in 2020 over de transformatie naar de *Digitale School* gaf aan dat er nood is aan een orgaan dat de regierol opneemt om expertise uit het onderwijsveld te bundelen, ontsluiten en coördineren²³. De studie bevatte verder vooral advies over het verhogen van competenties van leerkrachten. Daarnaast waren er nog bevestigingen over digitaal mediagebruik en cyberpesten, en onderzoeken over innovatief didactisch materiaal voor TSO en BSO.

De doelstellingen van EWI voor digitalisering in het onderwijs vloeien voort uit het belang van cyberveiligheid bij een toenemende digitalisering, onderzoek naar de benutting van technologie in het onderwijs²⁴ en naar de impact van artificiële intelligentie op de economie en jobinhoud²⁵.

De onderbouwing van de maatregelen richt zich op de digitaliseringsnoden en een goede aanpak om daaraan tegemoet te komen. Er wordt echter zelden een verband gelegd met de overkoepelende drijfveer voor digitalisering in het onderwijs, namelijk de noodzakelijke ICT-competenties bij de leerlingen bereiken en de leerprocessen versterken. De resultaten van wetenschappelijk onderzoek over de impact van digitale middelen op het leerproces zijn trouwens niet altijd

20 i-Learn ontwikkelt een portaal met bestaande digitale educatieve tools waarmee de leerkracht leertrajecten op maat kan creëren.

21 Monitor voor ICT-integratie in het Vlaams onderwijs (MICTIVO), KULeuven en UGent, 2018; Programme for International Student Assessment (PISA), OESO, 2018; Teaching and Learning International Survey (TALIS), OESO, 2018.

22 Open brief van 8 juni 2020.

23 Leerkr@cht.net, Nota actieprogramma voor professionalisering van leraren voor de digitale school, 3 april 2020, IDEA Consult.

24 Students, computers and learning, OESO, 2015.

25 Het advies (2018) van de Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen over de Vlaamse Beleidsagenda Artificiële Intelligentie verwijst naar verschillende onderzoeken.

eenduidig²⁶. Over sommige elementen is er nog maar weinig onderzoek gebeurd, bv. over adaptieve leersystemen²⁷.

2.5 Beleidsuitwerking

Om het draagvlak en de knelpunten inzake de digitaliseringsmaatregelen na te gaan, peilde het Rekenhof naar de ervaringen van 58 scholen²⁸. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 6 – Ervaringen scholen met het digitaliseringsbeleid (% scholen dat de stelling ondersteunt)

Onderwijs-niveau	Bevordering kwaliteit leerproces	Bevordering kwaliteit leerproces SOB-leerlingen	Voldoende ruimte voor pedagogisch project	Voldoende vrijheid in besteding	Voldoende tijd voor besteding	Voldoende aandacht voor GOK
BA	100 %	100 %	95 %	77 %	91 %	45 %
SO	100 %	100 %	85 %	80 %	65 %	55 %
BuBA	100 %	100 %	75 %	75 %	75 %	25 %
BuSO	100 %	100 %	75 %	50 %	75 %	25 %
Totaal	100 %	100 %	86 %	74 %	78 %	43 %

Bron: Vragenlijsten en interviews scholen

Zoals blijkt uit de tabel is er een groot draagvlak voor digitalisering, behalve wat betreft de aandacht voor GOK. Toch zijn er in de uitwerking van het beleid nog enkele pijnpunten, die hierna aan bod komen.

Kwaliteit leerproces

Alle scholen staan positief tegenover het principe van digitalisering. Naast het bijbrengen van digitale competenties bij leerlingen, zien alle scholen ook mogelijkheden om hiermee het leerproces zelf te verbeteren.

De meeste scholen (88 %) zien mogelijkheden voor differentiatie als gevolg van digitalisering, vooral omdat de leerkracht wordt ondersteund bij het monitoren van de leerlingen en meer ruimte heeft om leerlingen te begeleiden. Ook de aantrekkelijkheid en het motiverend karakter van de digitale middelen zijn belangrijk (22 %). Evaluatie, zelfregulerend leren en feedback kwamen minder naar voren.

²⁶ Digitale leermiddelen en gelijke kansen, minireview van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Kennisrotonde voor het Nederlands ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020; Onderzoek naar digitale adaptieve leermiddelen. Deel 1: gebruik van adaptieve programma's, Centrum voor Leermiddelenadvies, gepubliceerd op website op 3 maart 2023; Kenmerken van effectieve leermiddelen, KULeuven en Thomas More Hogeschool, 2022.

²⁷ i-Learn, webpagina Onderzoek, *Evaluatie van adaptieve onderwijstools*, blogpost 13/4/2021, Imec.

²⁸ Zie 1.2 voor meer informatie over de selectie van de scholen.

Sommige scholen haalden ook aan dat de grotere beschikbaarheid van toestellen een aantal praktische problemen heeft weggenomen, met tijdswinst en aanzet tot het gebruik van digitale middelen tot gevolg.

Over het algemeen vinden de scholen dat het digitaliseringsbeleid voldoende ruimte laat om de digitalisering door te voeren binnen hun eigen pedagogische project. Voor de meeste scholen betekende Digisprong een versterking of versnelling van hun ICT-beleid. Slechts uitzonderlijk gaven scholen aan dat een koerswijziging werd doorgevoerd.

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (SOB)

Alle scholen zijn overtuigd van de meerwaarde van digitalisering voor de kwaliteit van het leerproces voor SOB-leerlingen. Digitalisering bevordert differentiatie en de beschikbare compenserende en ondersteunende software biedt mogelijkheden om leerbelemmeringen voor SOB-leerlingen weg te nemen. Buitengewone scholen, waar differentiatie inherent is aan de onderwijsaanpak, ervaren dat bepaalde digitale leermiddelen de praktische invulling ervan vergemakkelijkt. Scholen zien ook de voordelen in van digitalisering voor het volgen van afstandsonderwijs, om welke reden dan ook.

De basisfinanciering voor ICT²⁹ is dezelfde voor leerlingen met of zonder SOB en voor de leerlingen in het gewoon en buitengewoon onderwijs. De regelgeving laat in het buitengewoon onderwijs grotere flexibiliteit toe in de besteding van de middelen. Dat geldt ook voor SOB-leerlingen in het gewoon onderwijs waar de middelen voor ICT-toestellen aangewend kunnen worden voor aangepaste digitale leermiddelen.

Daarnaast zijn er ondersteuningsprogramma's voor SOB-leerlingen waarvoor digitale hulpmiddelen onontbeerlijk zijn. Leerlingen met lees- en leerproblemen kunnen zowel in het gewoon als buitengewoon basis- en secundair onderwijs gratis gebruik maken van voorleessoftware en digitale boeken via LeesVoor! en ADIBib. Voor leerlingen met een functiebeperking³⁰ financiert de Vlaamse overheid speciale onderwijsmiddelen (aangepaste technische apparatuur) waardoor zij les kunnen volgen in een gewone school. Voor leerlingen in het lager of secundair onderwijs die langdurig of chronisch ziek zijn, is er synchroon internetonderwijs (Bednet). Ten slotte is er Wai-Not, een door de overheid gefinancierde elektronische leeromgeving, speciaal ontwikkeld voor kinderen met een mentale beperking, dat een onderdeel is van KlasCement.

Bijna de helft van de scholen uit het buitengewoon onderwijs (44 %) vindt dat de basisfinanciering te veel geënt is op het gewoon onderwijs. Er zijn bijvoorbeeld geen middelen toegekend voor toestellen van ondersteuners en paramedici, een personeelscategorie die groter is in buitengewone scholen dan in gewone scholen. Zij zijn evenmin meegerekend voor de ICT-nascholingsmiddelen. Buitengewone scholen werken ook met kleinere klassen, wat meer digitaal klasmateriaal vergt. Ze wezen er ook op dat ze duurder materiaal (steviger, meer bescherming, specifieke software of compenserende materialen) nodig hebben voor hun doelpubliek. Wel krijgen buitengewone scholen een hoger algemeen werkingsbudget dan gewone scholen. Op basis van de werkingsbudgetten voor 2023³¹ betekent dat een verschil van een factor 2 voor het basisonderwijs en 1,5 voor het

²⁹ Basisfinanciering ICT: werkmiddelen (incl. relancemiddelen) en puntenenveloppe ICT-coördinatoren.

³⁰ Leerlingen met een leerstoornis vallen daar niet onder.

³¹ Op basis van de bedragen in de rekening 2023 zonder de extra werkmiddelen voor de Oekraïne-crisis en gestegen energiefacturen.

secundair onderwijs. Ondanks de hogere werkingsbudgetten lopen buitengewone scholen achterop qua ICT-uitrusting (zie 3.3.1 en 3.3.3).

Vrijheid in digitalisering

Een kwart van de scholen vindt dat het beleid hen onvoldoende vrijheid laat bij de besteding van de Digisprongmiddelen. Sommige vinden dat een toestel voor elke leerling niet past binnen hun ICT-visie omdat de toestellen zelden allemaal gelijktijdig gebruikt worden, bv. doordat de eigenheid van de opleidingen veel (niet-digitale) praktijk meebrengt. Drie secundaire scholen hadden een deel van de middelen liever besteed aan minder, maar performantere toestellen voor leerlingen of aan andere ICT-gerelateerde uitgaven. Verschillende basisscholen ervaren een sturing in de richting van Chromebooks en de Google-omgeving voor leerlingen, aangezien de middelen onvoldoende zijn voor een laptop. Enkele opmerkingen hadden te maken met een verkeerde interpretatie van de ruimere bestedingsvrijheid voor het buitengewoon onderwijs (zie verder).

De scheiding tussen de budgetten voor infrastructuur en leerlingtoestellen, voor vorming, voor ICT-coördinatie en voor toestellen voor leerkrachten hebben de scholen over het algemeen niet als een beperking ervaren.

Tijd voor digitalisering

De tijdsdruk die is opgelegd bij de invoering van leerlingtoestellen en ICT-infrastructuur was geen voorwaarde voor financiering met middelen uit het Europees Herstelfonds, maar was een keuze van de Vlaamse overheid.

Scholen hebben na de ontvangst van de middelen ongeveer twee jaar de tijd om ze te besteden³². De meeste geïnterviewde scholen hebben de leerlingtoestellen al gekocht ruime tijd voor de einddatum. Omgevingsfactoren speelden daarin mogelijk een rol: vrees voor prijsstijgingen en beperkte keuze, druk van ouders die uit de communicatie begrepen hadden dat hun kind snel een toestel zou krijgen, concurrentie onder scholen, instroom van leerlingen uit scholen waar al een toestel ter beschikking was.

22 % van de scholen vindt dat er onvoldoende tijd was om hun ICT-beleid uit te rollen. De middelen voor ICT-infrastructuur en leerlingtoestellen moesten snel besteed worden. Op de middelen voor toestellen voor leerkrachten staat geen bestedingstermijn. De nascholingsmiddelen kunnen besteed worden over een termijn van vier jaar.

16 % van de scholen heeft vooral problemen om de competenties van alle leerkrachten op het vlak van ICT en digitale didactiek op niveau te krijgen. Daardoor komen de leerkrachten onder druk te staan en renderen de investeringen in materiaal minder omdat ICT nog niet efficiënt en effectief wordt ingezet.

Andere aangehaalde problemen zijn leveranciersproblemen, een netwerk dat niet op punt stond en samenloop met de vernieuwing in het secundair onderwijs. Een gevolg waar ongeveer 10 % van de scholen op wezen, is dat de grote vraag leidde tot prijsstijgingen, lange levertermijnen en minder keuze.

³² Voor scholen die al in het schooljaar 2020-2021 werkten met een huur, huurkoop of aankoopprogramma werd de bestedingstermijn een jaar verlengd.

Het Rekenhof stelde vast dat 57 % van de scholen geen ICT-beleidsplan had op het moment van de aankoop van toestellen. Hoewel dat niet betekent dat er geen ICT-beleid was, is het toch een indicatie dat het kader waarbinnen de aankopen plaatsvonden, dikwijls niet optimaal was.

Sommige scholen hebben moeite met de chronologie waarmee de Digisprongmaatregelen zijn ingevoerd. Ongeveer 15 % van de scholen had de initiatieven voor nascholing van leerkrachten liever eerder zien starten, zodat hun leerkrachten vaardiger en zelfzekerder zouden zijn wanneer de leerlingen met de toestellen aan de slag gaan. De meeste maatregelen voor nascholing van leerkrachten werden pas na verloop van tijd ingevoerd. Binnen de opleiding Mediacoach kwam er vanaf september 2021 weliswaar een opleiding specifiek voor het onderwijs en ook het project Digitale School (zie 4.3) heeft professionalisering van leerkrachten als focus. De ICT-nascholingsmiddelen, de bootcamps voor schoolteams en ICT-coördinatoren, en de middelen voor CVO's om een aanbod voor scholen rond digitalisering te ontwikkelen, kwamen er pas in de periode najaar 2022-voorjaar 2023, ruim na de middelen voor de leerlingen.

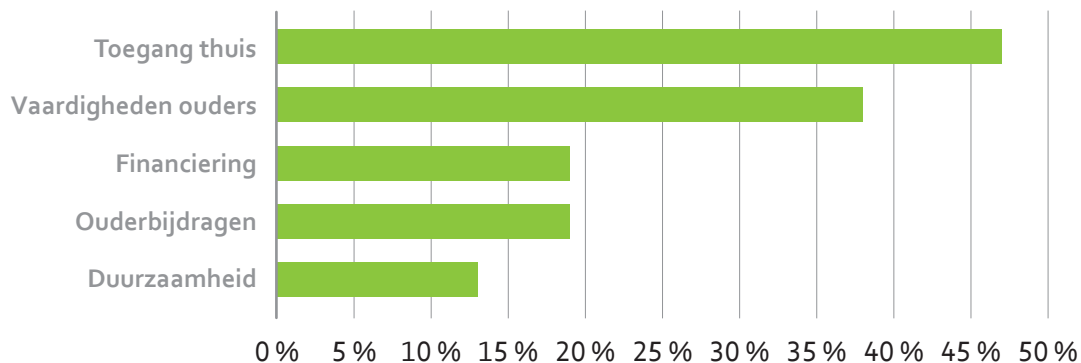
Het Kenniscentrum Digisprong ging vrij snel van start, waarmee werk werd gemaakt van de centralisatie van informatie over digitalisering, maar het was niet direct volledig operationeel. De vooropgestelde dienstencatalogus was beschikbaar in het najaar van 2022. Enkele scholen (4/58) vonden dat er daardoor te weinig informatie en richtlijnen beschikbaar waren bij de beslissingen over digitalisering.

Gelijke onderwijskansen

Sinds Digisprong hebben alle leerlingen, ook de kwetsbaren, toegang tot performante ICT-toestellen op school. Toch vindt de meerderheid van de scholen dat er niet voldoende aandacht is voor gelijke onderwijskansen bij de digitalisering. Ze missen vooral initiatieven gericht op de thuis-situatie van kwetsbare leerlingen, waardoor ze minder oefenkansen hebben thuis (zie [figuur 2](#)).

Zoals eerder vermeld, legt het beleid de verantwoordelijkheid daarvoor vooral bij de scholen. Volgens het departement Onderwijs en Vorming heeft de overheid er bewust voor gekozen het digitaliseringsbeleid te richten op de ondersteuning van scholen, niet van ouders of gezinnen. De visienota Digisprong benadrukt dat scholen in hun ICT-beleid aandacht moeten hebben voor e-inclusie. Het Kenniscentrum Digisprong publiceerde in het najaar van 2022 een wegwijzer over de aanpak van digitale inclusie op school.

Figuur 2 – Redenen waarom scholen vinden dat overheidsbeleid te weinig aandacht heeft voor gelijke onderwijskansen (uitgedrukt in % scholen)

Bron: Schriftelijke bevestigingen en interviews scholen

De aanwezigheid van ICT-toestellen op scholen garandeert niet dat leerlingen die mogen meenemen naar huis, en zelfs als dat wel mogelijk is, is internettoegang niet altijd verzekerd. Ondanks dat België hoge cijfers laat zien wat betreft internetaansluitingen, is er geen sprake van een volledige dekking. In 2022 had 98,8 % van de huishoudens met schoolgaande kinderen (leeftijd 6-17 jaar) een internetaansluiting³³. Daarnaast benadrukten scholen de impact van beperkte (digitale) vaardigheden van sommige ouders op de leermogelijkheden van hun kinderen. Ouders kunnen hun kinderen dan bijvoorbeeld niet helpen met digitaal huiswerk of minder goed opvolgen op het schoolplatform, of de digitale communicatie met de school verloopt moeizaam. In Vlaanderen beschikte 39 % van de inwoners in de leeftijdsklasse 16 tot 74 jaar niet over basis digitale vaardigheden of was geen internetgebruiker in 2023³⁴.

De beleidsdomeinen Binnenlands Bestuur en Werk en Sociale Economie ondersteunen met de relanceprojecten *Iedereen Digitaal* en *Digibanken* lokale besturen en partnerschappen om de digitale kloof te verminderen. Het departement Onderwijs en Vorming is opgenomen in de stuurgroep van die projecten, zodat afstemming met Digisprong mogelijk is. Ouders van schoolgaande kinderen zijn echter geen specifieke doelgroep van die maatregelen. Het is onduidelijk in hoeverre de lokale netwerken communiceren naar scholen of acties opzetten gericht op onderwijs of ouders. Weinig scholen lijken op de hoogte van die initiatieven. Als ze geconfronteerd worden met de problematiek rond digitale toegang, doen ze eerder een beroep op andere kanalen, zoals OCMW, Sociaal Huis, Huis van het Kind, brugfiguren en armoedeorganisaties.

Ook via het volwassenenonderwijs zet de Vlaamse overheid in op het versterken van digitale competenties. In het kader van het relanceplan *Edusprong* werden de centra voor volwassenenonderwijs en de Ligo's³⁵ via projectoproepen aangemoedigd extra ICT-opleidingen aan te bieden om digitale competenties te versterken. Vijf projecten hebben een specifiek ICT-aanbod uitgewerkt voor ouders van schoolgaande kinderen. Scholen kennen die overheidsinitiatieven onvoldoende.

Scholen met veel kansarme leerlingen worden geconfronteerd met extra uitgaven door digitalisering. Een derde van de 20 gewone secundaire steekproefscholen vraagt geen ouderbijdragen voor

³³ ICT-enquête huishoudens en individuen (2022), FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium, Eurostat.

³⁴ Bron: STATBEL, België in cijfers, ICT-gebruik in huishoudens, digitale vaardigheden.

³⁵ Ligo is sinds 2021 de gemeenschappelijke naam voor de 13 Centra voor Basiseducatie.

de toestellen. Die scholen houden de toestellen ook liever op school uit vrees voor schade en verlies (zie 3.3.2). De kosten om de toestellen op te laden, zijn dan ten laste van de school. Daarnaast hebben scholen extra personeelsmiddelen nodig om kansarme ouders te ondersteunen bij de ontwikkeling van digitale vaardigheden. De financiering die scholen ontvangen op basis van de SES-kenmerken van hun leerlingen, kan maar deels aan die noden tegemoetkomen³⁶.

De digitalisering van het onderwijs heeft de schoolfactuur voor ouders in de meeste gewone secundaire scholen verhoogd. Papieren leer- en werkboeken vallen nog onvoldoende weg en de ouderbijdragen voor de toestellen zijn erbovenop gekomen.

Voorlopig is er nog onvoldoende duidelijkheid over het vervolgtraject van Digisprong. Als de scholen de ouderbijdragen in de toekomst zouden moeten verhogen, kan dat een impact hebben op de gelijke onderwijskansen.

Duurzaamheid

Met Digisprong is het ICT-materiaal in scholen sterk uitgebreid, maar die impuls is tot nu toe eenmalig. ICT-materiaal veroudert vrij snel en scholen zullen dan ook over enkele jaren een massale vervanging moeten doen van toestellen als ze hun leerlingen en leerkrachten hetzelfde materiaal willen bieden als de huidige generatie. De basisscholen moesten hun ICT-materiaal aankopen tegen het einde van schooljaar 2022-2023. Een plan voor vernieuwing en onderhoud van het computerpark is binnenkort nodig. Het merendeel van de bevroagde scholen (88 %) maakt zich dan ook zorgen over de toekomst. Bij drie scholen met een sterk stijgend aantal leerlingen stemmen de overheidsmiddelen al niet overeen met het aantal leerlingen en leerkrachten. In de meeste scholen zullen nieuwe leerlingen het toestel kunnen overnemen van leerlingen die de school verlaten. In sommige scholen is dat echter vrij beperkt. Zo koos één school uit de steekproef voor terugbetaling van toestellen gekocht door de leerlingen over een periode van twee jaar, waardoor de betrokken overheidsmiddelen al opgebruikt waren in het schooljaar 2022-2023. Nieuwe leerlingen in het schooljaar 2023-2024 kunnen niet meer genieten van dezelfde voorwaarden als de leerlingen van de twee vorige schooljaren.

Digisprong heeft een situatie gecreëerd waar scholen nog moeilijk op kunnen terugkomen. Vaste computers of computerlokalen worden afgebouwd. Netwerken worden uitgebouwd om een groot aantal toestellen te laten werken. Leerkrachten verwachten nu een toestel van de school voor hun werk. Voor de meeste scholen lijkt het echter onmogelijk om op dezelfde schaal in ICT-materiaal te voorzien zonder overheidssteun, in het bijzonder basisscholen die door de kosteloosheid geen bijdrage kunnen vragen aan de ouders en scholen met veel kansarme leerlingen, waar een ouderbijdrage moeilijk ligt. Niet alle scholen hebben evenveel ruimte om daarvoor in de toekomst werkingsmiddelen aan te wenden. Dat kan leiden tot meer ongelijkheid tussen leerlingen. Secundaire scholen kunnen wel een ouderbijdrage vragen. Als er geen nieuwe overheidsmiddelen komen, zal de kostprijs voor de ouders in het secundair onderwijs wellicht verhogen, wat een impact kan hebben op de schoolkeuze, zeker bij kansarme leerlingen.

De onduidelijkheid over het toekomstig beleid maakt het voor scholen ook moeilijk om een ICT-beleid uit te stippelen. Het al dan niet kunnen rekenen op overheidssteun beïnvloedt de keuzes bij de opmaak van het werkings- en investeringsbudget. De scholen moeten tijdig kunnen beslissen over een gebruikers- en bijdragesysteem. Op het ogenblik van de interviews anticipeerde slecht 31 %

³⁶ Buitengewone scholen krijgen enkel GOK-financiering voor type basisaanbod en type 3.

op de mogelijkheid dat er geen nieuwe overheidssubsidies zouden komen. De meest voorkomende aanpak was een reserve aanleggen, de aankopen zoveel mogelijk spreiden in de tijd en een BYOD-systeem (*Bring Your Own Device*) of een ouderbijdrage uitwerken. Ook beleidskeuzes zijn onzeker: zal de overheid vasthouden aan een toestel per leerling vanaf een bepaalde graad? Door Digisprong probeerden scholen nieuwe leersoftware en tools uit, maar de onzekerheid belemmert verdere uitbreiding. Ook de uitbouw van de digitale didactiek moet kunnen verdergaan.

Zoals eerder vermeld, bouwt de huidige Vlaamse Regering een provisie op voor toekomstige investeringen. De volgende regering zal over de besteding beslissen. Voor de uitbouw en planning van hun ICT-beleid moeten scholen daarover echter snel duidelijkheid hebben. Langdurige onzekerheid over verdere ondersteuning, kan deels de impuls tenietdoen die gegeven is aan digitalisering.

Onduidelijke regelgeving

In de visienota Digisprong staat dat de Vlaamse overheid de ambitie heeft om alle scholieren van het vijfde en zesde jaar basisonderwijs en van het volledige secundair onderwijs gefaseerd (over de schooljaren 2021-2022 en 2022-2023)³⁷ een individueel toestel ter beschikking te stellen. Die ambitie werd in de nota ook expliciet als actie opgenomen.

De formulering in de besluiten van de Vlaamse Regering die de toekenning regelen van de Digisprongmiddelen³⁸, is echter niet zo helder. De besluiten stellen onder meer dat basisscholen middelen krijgen voor elke leerling in het vijfde en zesde leerjaar, en secundaire scholen op grond van hun leerlingenaantallen. De schoolbesturen moeten de middelen aanwenden conform de doelstellingen. De doelstellingen bepalen niet expliciet dat er voor *élke* leerling een ICT-toestel moet zijn. De omzendbrief Digisprong van mei 2021 stelt wel dat de middelen dienen voor onder meer een ICT-toestel voor elke leerling van het vijfde en zesde leerjaar van het gewoon en buitengewoon lager onderwijs, en voor elke leerling van het secundair onderwijs. Ook persmededelingen spraken van een eigen ICT-toestel voor alle leerlingen vanaf het vijfde leerjaar. Dat schiep verwachtingen bij ouders.

De formulering van de besluiten laat ruimte voor interpretatie van het aantal toestellen waarin scholen moet voorzien. Het is onduidelijk of het aantal toestellen minstens gelijk moet zijn aan het aantal leerlingen en of het toegestaan is dat er minder toestellen zijn dan leerlingen als ze voldoende gebruik kunnen maken van de toestellen. Bovendien hield de Vlaamse onderwijsadministratie bij de start van Digisprong nog vast aan het principe van één toestel per leerling, maar heeft ze dat standpunt later verlaten.

De onzorgvuldige regelgeving veroorzaakte in elk geval verwarring bij de scholen. Uit de interviews bleek dat scholen de regelgeving niet op dezelfde manier hebben toegepast. De meeste scholen interpreteerden de regelgeving zodanig dat ze voor elke leerling vanaf het vijfde leerjaar in een

³⁷ Bij de omzetting van de visienota in regelgeving werd de bestedingstermijn verlengd voor scholen met een huur-, huurkoop- of aankoopprogramma voor ICT-toestellen. De middelen moeten naargelang de uitbetalingsschijf besteed zijn ten laatste in het schooljaar 2023-2024 of 2024-2025.

³⁸ Het besluit van de Vlaamse Regering van 30 april 2021 tot vaststelling van de regels voor de toekenning van extra ICT-middelen 2021 in het kader van de Digisprong voor het gewoon en buitengewoon kleuter-, lager en secundair onderwijs en de HBO5-opleiding Verpleegkunde (eerste schijf) en het besluit van de Vlaamse Regering van 1 juli 2022 tot vastlegging van de regels voor de toekenning van extra ICT-middelen 2022 in het kader van de Digisprong voor het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs en de HBO5-opleiding Verpleegkunde (tweede schijf).

toestel moesten voorzien, wat ook in overeenstemming was met de overheidscommunicatie. 12 % van de steekproefscholen heeft echter niet voorzien in voldoende toestellen voor gelijktijdig gebruik door de leerlingen vanaf het vijfde leerjaar.

In het buitengewoon onderwijs was er meer vrijheid in de aanwending van de middelen. De middelen voor ICT-toestellen mochten ook aangewend worden voor aangepaste digitale leermiddelen³⁹. Die mogelijkheid was echter niet altijd duidelijk voor de buitengewone scholen, in het bijzonder voor de opleidingsvormen 3 en 4. De aparte regeling⁴⁰ voor de opleidingsvormen 1 en 2, waar geen onderscheid werd gemaakt tussen ICT-infrastructuur en toestellen, droeg bij aan die verwarring.

Bij de start van Digisprong werd gecommuniceerd dat de school eigenaar moest zijn van de toestellen. Tegen de tijd van het regeringsbesluit, in april 2021, werd die verplichting echter losgelaten. Zo ontstond verwarring over de aanwending van Digisprongmiddelen wanneer leerlingen hun toestel zelf meebrengen (BYOD). Twee scholen zijn daardoor afgestapt van het idee om een BYOD-systeem te hanteren. Twee scholen vinden het onduidelijk hoe de terugbetaling bij BYOD moet geregeld worden.

Als is voldaan aan de doelstellingen inzake infrastructuur en toestellen, staat de regelgeving toe dat een eventueel saldo Digisprongmiddelen besteed wordt aan ICT-infrastructuurmiddelen in ruime zin. Wat daaronder moet verstaan worden, is niet volledig duidelijk. Daardoor durven scholen met een al goed uitgewerkte ICT-infrastructuur die middelen soms niet te besteden aan andere nuttige zaken.

2.6 Samenhang en coördinatie

Het Kenniscentrum Digisprong neemt een coördinerende rol op: het overziet alle initiatieven van de Vlaamse overheid inzake digitalisering in het onderwijs. Scholen die de weg vinden naar (de website van) het Kenniscentrum, kunnen een vrij volledig beeld krijgen van alle maatregelen van de Vlaamse overheid rond digitalisering in het onderwijs (ook in andere beleidsdomeinen) en krijgen heldere informatie daarover.

Alle maatregelen die zich situeren in een ander beleidsdomein (EWI, WSE, CJSM) worden afgestemd met het departement Onderwijs en Vorming, via vertegenwoordiging in de stuurgroep, een werkgroep of jury (bij projectoproepen). Ook maatregelen binnen het beleidsdomein Onderwijs en Vorming die raakvlakken hebben met maatregelen van EWI, worden onderling afgestemd (InnoVET⁴¹ en Smart Education @ Schools⁴²). De verschillende maatregelen vullen elkaar ook voldoende aan.

³⁹ Maar net als bij de gewone scholen kunnen de middelen voor ICT-toestellen ook aangewend worden voor ICT-infrastructuur in de ruime zin als de doelstelling bereikt is met de toegekende middelen.

⁴⁰ OV3 en OV4 vallen namelijk onder het relanceproject *Digisprong*, OV1 en OV2 daarentegen onder het relanceproject *Extra aandacht meest kwetsbaren*. OV1 en OV2 vallen bijgevolg onder toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 november 2021 tot vaststelling van de regels voor de toekenning van extra ICT-middelen 2021 voor de scholen in het buitengewoon secundair onderwijs OV1 en OV2, de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs en de centra voor de vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, tot toekenning van extra middelen aan de Centra voor Leerlingenbegeleiding, in het kader van de uitvoering van het plan *Van kwetsbaar naar weerbaar* en tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 juni 1997 betreffende de personeelsformatie in het gewoon basisonderwijs, wat betreft de verhoging van het aantal uur kinderverzorging.

⁴¹ Maatregel die via projecten de ontwikkeling van innovatieve materialen en methodieken in het TSO en BSO stimuleert.

⁴² Financiering en begeleiding van projecten waarbij scholen samenwerken voor de realisatie van toepassingsgerichte educatieve technologie. Betrokken scholen kunnen ook samenwerken met bedrijven, vzw's en kennisinstellingen.

2.7 Kennis en gebruik van de maatregelen

Het Rekenhof ging na in hoeverre de maatregelen die in een aanbod voorzien voor de scholen, gekend zijn en gebruikt worden. De financiële impuls voor toestellen, ICT-coördinatie en nascholing is logischerwijze gekend. Er werden vijftien maatregelen afzonderlijk bevroegd, zoals weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 7 – Aandeel scholen dat maatregelen kent en benut

Maatregel	Gekend					Totaal benut
	Totaal	BA	SO	BuBA	BuSO	
Clicksafe	40 %	45 %	30 %	38 %	57 %	16 %
CVO-vormingsaanbod ICT voor leerkrachten	64 %	50 %	60 %	88 %	88 %	16 %
Cyberpesten	40 %	50 %	15 %	63 %	50 %	9 %
Digitale School	29 %	-	30 %	-	25 %	4 %
Educatieve games	3 %	0 %	5 %	0 %	13 %	0 %
Future Classroom Lab	10 %	5 %	15 %	13 %	13 %	2 %
Het Archief voor Onderwijs	71 %	64 %	85 %	50 %	70 %	45 %
i-Learn	60 %	45 %	75 %	63 %	38 %	11 %
InnoVET	27 %	-	27 %	-	-	9 %
Kenniscentrum	95 %	95 %	100 %	63 %	100 %	63 %
KlasCement	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	94 %
LeesVoor!/ADIBib	98 %	95 %	95 %	100 %	100 %	95 %
Mediacoach Onderwijs	48 %	68 %	30 %	63 %	38 %	16 %
Smart Education @ Schools	16 %	14 %	20 %	13 %	13 %	0 %
Veilig online	33 %	36 %	15 %	63 %	38 %	14 %

Bron: Vragenlijsten en interviews scholen

Zes maatregelen zijn gekend door meer dan de helft van de bevroegde scholen. Het gaat meestal over maatregelen die al verschillende jaren bestaan. Ook het vrij recent opgerichte Kenniscentrum is al goed gekend, maar toch heeft nog maar een grote helft van de scholen er al gebruik van gemaakt. Vrijwel alle scholen hebben leerlingen waarvoor ze specifieke digitale hulpmiddelen (LeesVoor!/ADIBib) inzetten en ook het gebruik van KlasCement is hoog.

Veel CVO's moesten hun specifieke aanbod voor leerkrachten in het kader van Digisprong nog ontwikkelen. Het algemene ICT-vormingsaanbod van de CVO's is goed gekend, maar het aantal scholen dat er gebruik van maakt is laag.

i-Learn, het platform voor geïndividualiseerde leerpaden, geniet ook een vrij grote bekendheid, in mindere mate bij scholen van het buitengewoon secundair onderwijs. De aansluiting bij i-Learn is verhoudingsgewijs laag. Verschillende scholen (9) wilden niet instappen omdat de (gratis) toekomst van het initiatief zeer onzeker is (zie 2.8.2). Enkele scholen (4) verkenden het initiatief nog.

Maatregelen waarvoor een samenwerkingsverband een projectvoorstel moet indienen, zijn het minst gekend en gebruikt. Zoiets vraagt immers een grote inspanning van de scholen. InnoVET is bovendien alleen gericht op het TSO en BSO. De Digitale School richt zich hoofdzakelijk op het secundair onderwijs en bestaat uit heel verschillende projecten, zodat het wellicht niet altijd onder die naam bekend is.

Mediacoach is het best gekend door de basisscholen, zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs. De opleidingen Cyberpesten en Clicksafe zijn door weinig secundaire scholen in het gewoon onderwijs gekend.

2.8 Opvolging beleidsuitvoering

2.8.1 Correcte besteding en uitvoering

Voor alle maatregelen uitgevoerd door derden is er controle op de correcte uitvoering van de opdracht of het gesubsidieerde project. In de meeste gevallen steunt de controle op de financiële en inhoudelijke verantwoording over de activiteiten en bereikte doelstellingen. De maatregelen die georganiseerd zijn in het departement Onderwijs en Vorming, worden opgevolgd zoals andere werkzaamheden van de administratie, zonder afzonderlijke verantwoording. KlasCement houdt een aantal kernindicatoren bij over het gebruik van de portaalsite.

Alleen voor de toestellen voor leerkrachten is geen controle georganiseerd (buiten de algemene controle op de aanwending van de werkmiddelen) omdat scholen die hun leerkrachten al voorzien van een toestel, de middelen ook anders kunnen besteden. De Onderwijsinspectie kan tijdens schoolbezoeken de beschikbaarheid van toestellen voor leerkrachten wel vaststellen.

Voor enkele maatregelen wordt de correcte besteding gecontroleerd, maar wordt de correcte uitvoering niet volledig nagegaan. De bewijsstukken voor de aankoop van leerlingtoestellen worden ingediend door de schoolbesturen en bevatten dikwijls geen vermelding van de school waarvoor de toestellen bestemd zijn⁴³. Voor de ICT-coördinatoren wordt de correcte omzetting van de puntenenveloppe naar uren gecontroleerd, maar gaat het AGODI niet na of de medewerker aan wie de punten worden toegewezen, effectief als ICT-coördinator is aangesteld.

⁴³ Voor de controle op de aanwending van de Europese middelen voor de ICT-infrastructuur en de ICT-toestellen heeft de Vlaamse overheid een externe organisatie ingeschakeld die steekproefsgewijs de rechtmatigheid van de uitgaven verifieert.

2.8.2 Evaluatie resultaten

Het Rekenhof ging na of de overheid de digitaliseringsmaatregelen al heeft geëvalueerd. 5 van de 27 maatregelen zijn nog te recent gestart om een evaluatie te kunnen doen en zijn dus niet opgenomen in de onderstaande tabel⁴⁴.

Tabel 8 – Overzicht evaluatie maatregelen

Maatregel	Geëvalueerd	Evaluatie voorzien
Clicksafe	✓	
Cyberpesten	✓	
Digitale School	✓	
Educatieve games	✓	
Future Classroom Lab + ambassadeur		
Het Archief voor Onderwijs	✓	
ICT-coördinatie	✓	
ICT-infrastructuur en ICT-toestellen leerlingen		✓
ICT-toestellen leerkrachten		✓
ICT-werking		✓
i-Learn	✓	
InnoVET	✓	
InnoVET XR		✓
Kenniscentrum Digisprong		
KlasCement	✓	✓
LeesVoor!/ADIBib	✓	
Mediacoach Onderwijs	✓	
Raamovereenkomst Microsoft Keep it Simple (MS-KIS)	✓	
Single sign-on/LeerID		

⁴⁴ Het gaat om de raamovereenkomst Schoolnet+Fiber, het decreet hybride onderwijs, de ICT-bootcamps voor scholen, de nascholingsmiddelen voor ICT en het CVO-vormingsaanbod voor leerkrachten.

Maatregel	Geëvalueerd	Evaluatie voorzien
Smart Education @ Schools	✓	
Synchroon Internetonderwijs (Bednet)	✓	
Veilig online	✓	

Bron: Informatie departement OV, departement EWI en VLAIO

19 van de 22 andere maatregelen zijn in de laatste jaren geëvalueerd of er is een evaluatie voorzien binnen afzienbare tijd. In 60 % van de uitgevoerde evaluaties gaat het om een externe evaluatie, d.w.z. door een andere instantie dan de uitvoerder. Voor 3 maatregelen (InnoVET, Smart Education @ Schools, Digitale School) zijn enkel de ondersteunde projecten geëvalueerd, niet het concept en het resultaat van de maatregel als geheel. De resultaten van de evaluaties zijn overwegend positief. Eventuele opmerkingen of knelpunten leiden meestal tot bijsturing.

i-Learn werd tussentijds geëvalueerd in opdracht van het departement Onderwijs en Vorming en door de uitvoerders zelf bij het einde van het project. De tussentijdse evaluatie van i-Learn wees uit dat het project niet voldeed aan de verwachtingen van het departement en niet helemaal voldeed aan de noden van de scholen. Daarom besliste de minister van Onderwijs niet te investeren in de verduurzaming van i-Learn en het beheer ervan niet over te nemen. De projectuitvoerders gingen in gesprek met enkele partijen die de continuering en uitbouw ervan zouden kunnen opnemen vanaf 1 september 2024. 6 à 7 % van de scholen maakten al vrij intensief gebruik van i-Learn⁴⁵. Scholen wisten lange tijd niet of het de moeite loonde nog te starten met i-Learn, noch wat ze dat in de toekomst zou kosten. Eind juni 2024 werden de scholen uiteindelijk op de hoogte gebracht van de voortzetting van het project.

De educatieve games komen maar zeer beperkt aan bod in de evaluaties van het gamebeleid en het audiovisueel beleid. Er worden geen uitspraken gedaan over de ondersteuning door de overheid. Het aantal ondersteunde games is beperkt en daalde sterk in 2022⁴⁶. Games worden in het algemeen weinig gebruikt in het onderwijs⁴⁷ en de administratie weet niet in welke mate de gesubsidieerde games de scholen bereiken. Het is de vraag of ondersteuning van productie zinvol blijft zonder systematische informatieverstrekking aan de scholen en opvolging van het gebruik.

Daarnaast verzamelt de ICT-monitor MICTIVO informatie over sommige aspecten van speerpunt 1, 2 en 3 van de visienota Digisprong. MICTIVO is een instrument dat vijfjaarlijks de evoluties in infrastructuur, gebruik, vaardigheden en percepties opvolgt. De monitor werd in 2023 voor de vierde keer afgenomen. De onderwijsinspectie voerde in de schooljaren 2021-2022 en 2022-2023 ook een bevraging uit van alle betrokkenen (directies, leerkrachten, ICT-coördinatoren, ouders, leerlingen) over aspecten van digitalisering in hun school. Beide bevragingen leveren informatie die kan gebruikt worden om de maatregelen voor ICT-werking, -infrastructuur en -toestellen te evalueren. Een globale evaluatie van deze speerpunten vond nog niet plaats.

⁴⁵ Eindrapport i-Learn.

⁴⁶ Jaarverslag 2022 Vlaams Audiovisueel Fonds/Gamefonds, p. 45.

⁴⁷ Doorlichting van het Vlaams audiovisueel beleid, 2021, p. 167-168; MICTIVO 2018.

Een van de finale doelstellingen van het beleid, namelijk de digitale competenties van leerlingen verhogen, wordt gemonitord door deelname aan het internationaal vergelijkend onderzoek *International Computer and Information Literacy Study* (ICILS), dat in 2023 voor de eerste keer werd afgenomen in Vlaamse scholen. Daarbij worden de leerlingenprestaties in informatiegeletterdheid en digitale vaardigheden getest. De resultaten ervan worden eind 2024 bekendgemaakt.

2.9 Deelconclusies

Aanvankelijk was het digitaliseringsbeleid in het onderwijs eerder beperkt. Door de problemen bij het afstandsonderwijs tijdens de coronapandemie en de beschikbaarheid van relancemiddelen, werd het een beleidsprioriteit. In de visienota *Digisprong* heeft de minister van Onderwijs een samenhangend doelstellingskader vastgelegd, gekoppeld aan acties. De visienota is echter geen volledige weergave van het digitaliseringsbeleid omdat niet alle digitaliseringsmaatregelen erin zijn opgenomen, en doelstellingen en maatregelen in andere beleidsdomeinen en relanceprojecten er niet zijn in geïntegreerd. De transparantie van het beleid wordt verder belemmerd doordat het budget voor digitalisering ruimer is dan de relancemiddelen en voor een deel uit de middelen van EWI komt, waarbij de verdeling van de initiatieven over beide beleidsdomeinen niet altijd consistent is.

Het beleid speelt in op duidelijk vastgestelde noden en de maatregelen zijn over het algemeen goed onderbouwd. Er wordt echter zelden een verband gelegd met de overkoepelende drijfveren voor digitalisering in het onderwijs, namelijk de noodzakelijke ICT-competenties bij de leerlingen bereiken en de leerprocessen versterken. Wetenschappelijk onderzoek over de impact van digitale middelen op het leerproces levert trouwens niet altijd eenduidige resultaten op en over sommige elementen vond nog maar weinig onderzoek plaats.

De scholen staan positief tegenover een uitbreiding van de digitalisering. Digitalisering biedt veel mogelijkheden om te differentiëren op de klasvloer en helpt ook de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Toch vertoont de uitwerking van het digitaliseringsbeleid soms tekortkomingen. Zo zorgden de tijdsdruk en chronologie van bepaalde maatregelen in bepaalde scholen voor problemen. De uitbreiding van de ICT-coördinatie gebeurde gelijktijdig met de toekenning van de middelen voor het ICT-materiaal in de scholen, maar de maatregelen voor nascholing van leerkrachten en schoolteams kwamen laattijdig om de competenties van leerkrachten op peil te brengen. Heel wat scholen hadden nog geen ICT-beleidsplan als ze hun leerlingentoeinstellen aankochten.

Een aantal scholen uit het buitengewoon onderwijs vindt dat de basisfinanciering te veel geënt is op het gewoon onderwijs. Er zijn enkel middelen voor toestellen en ICT-nascholing toegekend voor het onderwijzend personeel, niet voor ondersteuners en paramedici.

Een kwart van de scholen heeft problemen met de beperking in bestedingsvrijheid van de middelen. Zo strookt een toestel voor elke leerling niet altijd met het ICT-beleid van de scholen. Het overheidsbeleid inzake digitalisering heeft maar beperkt aandacht voor gelijke onderwijskansen. Er is weinig aandacht voor de thuissituatie van de leerlingen. Scholen met veel kansarme leerlingen ondervinden daarenboven extra kosten door digitalisering, maar zien dat niet weerspiegeld in de financiering voor de digitalisering. Het digitaliseringsbeleid heeft ook de schoolfactuur in het secundair onderwijs voor ouders verhoogd.

Voor de digitalisering in de scholen zijn tijdelijke relancemiddelen gebruikt voor nieuw beleid met een blijvend karakter. Dat wordt gedeeltelijk opgevangen door de opbouw van een provisie, maar de beleidsaccenten voor de digitalisering in de toekomst zijn onzeker. Dat hindert scholen in de uitbouw van hun ICT-beleid en ondermijnt een blijvend engagement voor de digitalisering. Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 bevat wel het voornemen om de investering in ICT-infrastructuur te herhalen. Veel basisscholen en scholen met veel kansarme leerlingen zullen moeilijk hetzelfde niveau van uitrusting kunnen handhaven zonder overheidssteun. Ook zorgden onduidelijkheden in de regelgeving en de wijzigende houding van de administratie ervoor dat scholen de regels voor het aantal toestellen in verhouding tot het aantal leerlingen verschillend toepasten. Daarnaast schatten scholen hun bestedingsruimte soms te beperkt in.

De samenhang en de coördinatie van de digitaliseringsmaatregelen zijn over het algemeen goed. Het Kenniscentrum Digisprong breidt zijn werking voortdurend uit en neemt zijn rol op als coördinator en centraal informatiepunt rond digitalisering in het onderwijs.

Maatregelen waarvoor scholen een samenwerkingsverband moeten aangaan en een projectvoorstel moeten indienen, zijn het minst gekend en gebruikt. De scholen kennen vooral maatregelen die al langer bestaan. Daarnaast slaagden ook het Kenniscentrum en i-Learn erin op korte tijd een ruime bekendheid te krijgen. Het nuttig gebruik ervan vindt minder ingang, vooral bij i-Learn, een portaal voor leerkrachten met digitale educatieve tools. Door de onzekerheid over het voortbestaan en de toekomstige kosten van i-Learn willen veel scholen zich daar nog niet voor engageren.

De correcte uitvoering van de maatregelen wordt meestal goed opgevolgd, maar er is geen controle op de reële besteding aan ICT-coördinatie in de scholen, waardoor de overheid geen volledig zicht heeft op de impact van de toegenomen ICT-punten. Voor de meeste maatregelen vond een evaluatie plaats of is dat voorzien binnen afzienbare tijd. Er zijn monitoringsinstrumenten die informatie verstrekken om de globale doelstellingen van het digitaliseringsbeleid te kunnen evalueren. Een globale evaluatie van het beleid vond nog niet plaats.

Hoofdstuk 3

Digitalisering in de scholen

3.1 Planmatige aanpak

3.1.1 ICT-beleidsplan

Om de digitalisering te laten slagen, is het nodig dat de scholen ICT op een doordachte manier integreren in de schoolpraktijk. Uit onderzoek blijkt dat scholen met een ICT-beleidsplan daar vaak beter in slagen⁴⁸. De manier waarop dat plan tot stand komt en de regelmatige actualisatie ervan is even belangrijk als het plan zelf. Een ICT-beleidsplan is echter niet verplicht. Minder dan de helft van de 58 bevroegde scholen (40 %) had een actueel beleidsplan, zoals blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 9 – Scholen met actueel ICT-beleidsplan (n=58)

Niveau	Aantal scholen	Percentage scholen
BA	9	41 %
SO	7	35 %
BuBA	3	38 %
BuSO	4	50 %
Totaal	23	40 %

Bron: ICT-beleidsplannen scholen

Digisprong heeft een impuls gegeven om een ICT-beleidsplan op te stellen. 65 % van de scholen met een actueel ICT-beleidsplan stelde een eerste plan op na 2020 (dus na de lancering van Digisprong). 10 % van de bevroegde scholen was bezig met de herwerking en actualisatie van hun oud ICT-beleidsplan. Bij 16 % is een eerste ICT-beleidsplan in opmaak. Toch heeft een derde van de scholen geen ICT-beleidsplan en ook niet de intentie om dat op korte termijn op te maken.

Er is geen vast format voor een ICT-beleidsplan. De voorgelegde plannen nemen verschillende vormen aan. De meeste ICT-beleidsplannen bevatten verschillende bouwstenen die onderdeel moeten zijn van een ICT-beleid⁴⁹, maar de onderdelen zijn soms verspreid over verschillende documenten en vormen niet altijd een samenhangend en helder geheel. De bouwstenen zijn weer gegeven in de volgende tabel.

⁴⁸ Wat maakt een ICT-beleidsplan zo effectief? Vanderlinde R. & Van Braak J. juni 2016, wij-leren.nl.

⁴⁹ ICT-beleidsplanner, website Kenniscentrum Digisprong. Vier in balans, een betrouwbare keuze voor ICT-inzet, website Kennisnet.nl.

Tabel 10 – *Bouwstenen ICT-beleidsplannen (n = 23)*

	Aantal	Percentage
ICT-Infrastructuur	23	100 %
ICT-visie	22	96 %
Deskundigheid	20	87 %
Leermiddelen	20	87 %
Rol ICT in het curriculum	20	87 %
Planning/acties	20	87 %
Doelstellingen	15	65 %
E-inclusie	13	57 %
Budgettering	7	30 %

Bron: ICT-beleidsplannen scholen

Alle beleidsplannen hebben aandacht voor de ICT-infrastructuur die de school wil inzetten. 96 % bevat een visie op ICT, m.a.w. geeft aan op welke manier digitalisering zal bijdragen aan het onderwijs in de school en welke keuzes de school daarin maakt. In de meeste gevallen besteedt het ICT-beleidsplan ook aandacht aan de deskundigheid van het team, de digitale leerinhouden en de rol van digitalisering in het curriculum. Doorgaans is er ook een vorm van planning en/of acties opgenomen.

Verschillende ICT-beleidsplannen vertonen echter nog tekortkomingen om een goed richtinggevend kader te vormen. Slechts 3 voorgelegde plannen bevatten alle bouwstenen. Sommige bouwstenen worden heel summier behandeld. Bij 39 % gaf de school zelf aan dat het plan nog moest worden aangevuld. Bij 2 daarvan was er een gemeenschappelijk ICT-beleidsplan voor het schoolbestuur of scholengemeenschap, maar nog geen eigen plan voor de school of geen schooleigen accenten. Slechts 65 % van de ICT-plannen formuleert doelstellingen op middellange termijn. 87 % heeft acties vastgelegd, maar in enkele gevallen betrof dat enkel het technische aspect of waren de acties weinig concreet. Soms was er geen timing aan de acties gekoppeld. De meeste plannen vermelden niets over de financiële impact van de doelstellingen of de infrastructuurplannen. Hoewel veel scholen wel een beginsituatie-analyse (zie 3.1.4) hadden uitgevoerd voor ze hun plan opstelden, blijkt niet hoe dat een impact had op het ICT-beleid.

Digitale inclusie (e-inclusie) is maar weinig uitgewerkt in de ICT-beleidsplannen. Iets meer dan de helft van de ICT-beleidsplannen besteedt daar aandacht aan, maar in veel gevallen is alleen een algemeen principe opgenomen in de ICT-visie. De beleidsplannen in het buitengewoon onderwijs besteden daar verhoudingsgewijs meer aandacht aan.

Een school kan ervoor kiezen het ICT-beleid op een andere manier vorm te geven dan met een beleidsplan. In die gevallen is het echter dikwijls niet duidelijk hoe het ICT-beleid dan wordt vastgelegd.

3.1.2 ICT-visie

Een ICT-beleid moet vertrekken van de eigen schoolvisie op goed onderwijs en de rol die ICT daarin zal spelen⁵⁰. Daarom onderzocht het Rekenhof of de scholen een ICT-visie hadden en in welke mate een verband werd gelegd met de schoolvisie. Zoals blijkt uit de volgende tabel, had driekwart van de scholen een actuele ICT-visie (43 van de 58 bevraagde scholen). Die visie kon blijken uit het ICT-beleidsplan of een ander document, het antwoord op de vragenlijst of toegelicht worden in het interview. Toch plaatste het Rekenhof in 1 op de 5 van deze scholen kanttekeningen bij de kwaliteit van de ICT-visie: er is geen visie op schoolniveau, of de visie is te beperkt (bv. alleen over de keuze van toestellen).

Tabel 11 – Scholen met een actuele ICT-visie (n=43)

	ICT-visie	Aandeel binnen eigen groep	Link pedagogische visie	Aandeel binnen eigen groep
ICT-beleidsplan	22	96 %	16	73 %
Geen ICT-beleidsplan	21	60 %	12	57 %
Totaal	43	74 %	28	65 %

Bron: Documenten en interviews scholen

1 school op 4 heeft geen ICT-visie. Vrijwel alle scholen met een actueel beleidsplan hadden een ICT-visie geformuleerd (96 %), bij scholen zonder actueel beleidsplan was dat 60 %⁵¹. Veel scholen hebben moeite om te bepalen hoe ICT hun visie op goed onderwijs kan ondersteunen. Bij 35 % van de visies kon geen verband gelegd worden met de pedagogische visie van de school. Waar dat wel zo was, wordt het verband zelden expliciet gelegd in de visie of het beleidsplan zelf. Bij scholen met een beleidsplan is de link met de pedagogische visie wel duidelijker (73 %) dan bij scholen zonder ICT-beleidsplan (57 %).

De meeste scholen willen ICT-vaardigheden geïntegreerd aanleren in alle lessen en dus niet (alleen) in een apart vak. Sommige scholen willen ICT inzetten voor zelfsturend leren of willen door het gebruik van digitale middelen o.m. een leeromgeving creëren die aansluit bij de leefwereld van de jongeren en die hen extra prikkels biedt. Keuzes kunnen ook betrekking hebben op andere aspecten, zoals een schoolteam dat autonoom met een minimum aan assistentie het ICT-materiaal kan bedienen, waarbij de school de opleiding aanbiedt om de zelfredzaamheid te bevorderen.

3.1.3 Aansturing

Voor de aansturing van het digitaliseringsbeleid is de coördinatie en actieve betrokkenheid van de leidinggevende(n) belangrijk. Schoolbestuur en directie zijn de eindverantwoordelijken voor het beleid. Zij moeten er samen met de ICT-coördinator voor zorgen dat ICT goed geïntegreerd geraakt in de processen binnen de school en dat de schoolpraktijk in overeenstemming is met het uitgetekende beleid. De volgende tabel geeft een overzicht van die betrokkenheid.

⁵⁰ Advies over ICT-integratie in het leerplichtonderwijs, VLOR, 30 mei 2013, p. 8. *Vier-in-balans, een betrouwbaar houvast bij keuzes voor ICT-inzet*, F. Schouwenburg, Kennisnet.nl, 30 september 2022, geraadpleegd op 2 december 2022.

⁵¹ Bij 5 scholen zonder ICT-beleidsplan was de visie enkel in grote lijnen omschreven in de vragenlijst of tijdens het interview.

Tabel 12 – *Betrokkenheid in ontwikkeling ICT-beleid (n=58)*

Onderwijsniveau	Directie ontwikkelt of beslist	ICT-coördinator is betrokken
BA	19	18
SO	18	16
BuBA	7	7
BuSO	5	6
Totaal	49 84 %	47 81 %

Bron: Interviews scholen

In 84 % van de scholen is de directie betrokken bij de vormgeving van het ICT-beleid, meestal door deel te nemen aan een werkgroep of in samenwerking met de ICT-coördinator. Soms (12 %) beslist de directie over beleidsvoorstellen die een ander orgaan heeft uitgewerkt, bv. het centrale ICT-team van de scholengemeenschap of een werkgroep van de ICT-coördinator en leerkrachten. Waar de directie weinig inbreng heeft in het ICT-beleid, wordt vooral gesteund op de ICT-coördinator van de centrale ICT-cel.

In 84 % van de scholen met een ICT-coördinator maken de ICT-coördinatoren deel uit van de organen die het ICT-beleid vormgeven of werken ze nauw samen met de directie aan dat beleid. Hun inbreng is vaak vooral gericht op het technisch beleid. Pedagogisch-didactische expertise ontbreekt dikwijls bij ICT-coördinatoren (zie 3.2.1).

Het schoolbestuur neemt vooral een superviserende rol op inzake ICT: het volgt ontwikkelingen, ondersteunt beslissingen en bewaakt het budget. Slechts in 2 gevallen was een lid van het bestuur vertegenwoordigd in het orgaan dat het digitaliseringsbeleid ontwikkelt. Het schoolbestuur legt soms ook bepaalde richtlijnen op aan de scholen (7 scholen): het ouderbijdragesysteem voor de toestellen, zorgen dat elk kind thuis over een toestel beschikt, verplicht aanstellen van een ICT-coördinator, uitsluitend professioneel gebruik van de toestellen voor leerkrachten. Daarnaast speelt het schoolbestuur in sommige gevallen een aansturende rol via zijn centrale diensten. De aansturende centrale dienst kan zich ook op het niveau van de scholengemeenschap situeren of scholen maken afspraken over het ICT-beleid binnen de scholengemeenschap⁵². In ongeveer een derde van de scholen is de keuze van toestellen voor leerkrachten en leerlingen sterk bepaald door de scholengemeenschap of het schoolbestuur. Dat kan bv. gaan om afspraken over een gelijkaardig toestel voor alle scholen.

Samenwerking tussen scholen bij het ICT-beleid kan leiden tot een efficiëntere inzet van middelen, zoals uitgebreidere en gespecialiseerde ICT-ondersteuning, en tot een bredere kennisbasis voor de uitwerking van een ICT-beleid of een ICT-beleidsplan, of voor de keuze van ICT-materiaal en digitale toepassingen. Een gezamenlijk ICT-beleidsplan kan de gemeenschappelijke keuzes, de afspraken, taken en verantwoordelijkheden vastleggen en daarmee een duidelijke basis vormen voor het ICT-beleid van de scholen. Elke school moet weliswaar in een ICT-visie nog schooleigen accenten leggen die zijn afgestemd op het eigen pedagogisch project, de eigen context en werking. De volgende tabel geeft het aantal scholen weer waar sprake is van een overkoepelend ICT-beleid.

⁵² Een scholengemeenschap is een samenwerkingsverband van scholen binnen eenzelfde onderwijsniveau.

Tabel 13 – Overkoepelend ICT-beleid binnen schoolbestuur of scholengemeenschap (n=58)

	Aantal	Percentage
Overkoepelend ICT-beleidsplan	6	10 %
Overkoepelende ICT-visie	13	22 %

Bron: Interviews scholen

10 % van de scholen valt onder een overkoepelend ICT-beleidsplan van de scholengemeenschap of het schoolbestuur. Geen enkele van die scholen had binnen dat kader al een schooleigen ICT-beleidsplan uitgewerkt. Voor 22 % van de bevroegde scholen was er alleen een overkoepelende ICT-visie, zonder schooleigen accenten.

Schoolbesturen en scholengemeenschappen bieden ook ondersteuning aan scholen voor hun ICT-beleid. Acht scholen krijgen extra middelen van het schoolbestuur voor toestellen, digitale bordes, netwerkinfrastructuur of ICT-coördinatie. Meestal gaat het om scholen met een gemeentelijk schoolbestuur. 47 % van de scholen gaf aan dat ze voor juridische ondersteuning terecht kunnen bij het schoolbestuur, vooral over informatieveiligheid, privacy en de overheidsopdrachtenregeling. De helft van de scholen kan een beroep doen op centraal georganiseerde ICT-coördinatie (zie 3.2.1). In enkele gevallen voorzien schoolbesturen of scholengemeenschappen in een begeleidingstraject of stappenplan voor de uitwerking van schooleigen ICT-beleidsplannen. Tussen scholen van eenzelfde schoolbestuur of scholengemeenschappen worden kennis en ervaring rond digitalisering ook geregeld uitgewisseld.

Zowel voor scholen met als zonder ICT-beleidsplan is het belangrijk dat het beleid gekend is en gedragen wordt binnen het schoolteam. In alle scholen wordt het ICT-beleid toegelicht aan het schoolteam. Bij 59 % van de scholen waren leerkrachten betrokken bij het ontwikkelingsproces zelf.

3.1.4 Beginsituatie-analyse

Voor de uitwerking van het ICT-beleid is het nuttig dat er inzicht is in de digitale beginsituatie van de school. Hoewel slechts een minderheid van de beleidsplannen een analyse bevatte van de beginsituatie of een verwijzing ernaar, heeft 62 % van de scholen toch een bepaalde analyse gedaan in de schooljaren 2019-2020 tot en met 2022-2023 (zie volgende tabel). Slechts in 47 % van die gevallen is de digitale situatie van de school als geheel geanalyseerd (strategie, leiderschap, competenties, infrastructuur). De overige analyses omvatten alleen de competenties van de leerkrachten.

Tabel 14 – Scholen met beginsituatie-analyse (BSA)

	BSA	Aandeel binnen eigen groep	Vóór uitrol Digisprong
ICT-beleidsplan	18	78 %	15
Geen ICT-beleidsplan	18	51 %	*12
Totaal	36	62 %	27

*Bij 2 scholen is niet duidelijk of de BSA voor of na ingebruikname van de toestellen werd afgenomen.

Bron: Interviews scholen

De analyse gebeurde meestal voordat de school de leerlingtoestellen in het kader van Digisprong in gebruik nam. Dat had als voordeel dat ze rekening kon houden met de vaststellingen uit de analyse en snel maatregelen kon nemen om knelpunten aan te pakken. 39 % van de scholen maakte voor de analyse gebruik van de tool SELFIE⁵³. 17 % gebruikte de tool Digisnap⁵⁴, die het Kenniscentrum heeft ontwikkeld.

3.1.5 Belemmeringen

74 % van de scholen gaf aan belemmeringen te ondervinden bij de uitwerking of implementatie van het ICT-beleid. Meestal gaat het over te weinig uren ICT-coördinatie of onvoldoende competenties van leerkrachten. Verschillende scholen vermeldden verschillende soorten belemmeringen, zoals blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 15 – Belemmeringen voor ICT-beleid

Aard	Aantal scholen	Aandeel scholen
Onvoldoende ICT-coördinatie	20	34 %
Onvoldoende competenties team	14	24 %
Tijdsgebrek	10	17 %
Onvoldoende middelen	11	19 %
Andere	11	19 %

Bron: Vragenlijsten en interviews scholen

Sommige scholen specificeren dat de ICT-coördinatoren geen ruimte hebben om het ICT-beleid mee te ontwikkelen of om leerkrachten pedagogisch te ondersteunen. Wat de competenties van het team betreft, gaat het er vooral over dat leerkrachten niet tijdig kunnen professionaliseren. Slechts in zeldzame gevallen wijzen scholen op weerstand of gebrek aan interesse bij het lerarenkorps. Tijdsgebrek bij leerkrachten en directie vormt in 17 % van de gevallen een hinder-

⁵³ SELFIE is een gratis tool ontworpen op initiatief van de Europese Commissie waarmee scholen op basis van meningen van leerlingen, leerkrachten en schoolleiders een beeld krijgen over hoe technologie op hun school wordt gebruikt. Er is ook een SELFIE for TEACHERS dat leerkrachten feedback geeft over hun competenties in het gebruik van digitale middelen.

⁵⁴ Tool gebaseerd op DigCompEdu Framework ontwikkeld door het Kenniscentrum Digisprong om digitale competenties van leerkrachten te evalueren.

paal. Scholen verwezen daarbij vooral naar de samenloop met andere prioriteiten en transformaties, zoals de nasleep van corona, hervorming van het secundair onderwijs en problematieken bij leerlingen.

De meeste scholen lijken over voldoende expertise te beschikken voor de aankoop van toestellen en de uitbouw van het netwerk. Slechts 16 % van de scholen gaf aan dat ze op dat gebied onzeker waren of problemen had ondervonden. Acht scholen lieten zich technisch bijstaan door een extern bedrijf voor de uitbouw van netwerkinfrastructuur. Een beroep op een externe partner voor ICT-beleidsontwikkeling is zeldzaam (vijf scholen). De meeste scholen achten zich in staat een ICT-beleid te ontwikkelen, eventueel met steun van het schoolbestuur/de scholengemeenschap of de pedagogische begeleidingsdienst.

3.1.6 Bevordering van het gebruik in de klas

Om toestellen en digitale leermaterialen te laten renderen, is het nodig dat leerkrachten ze gebruiken in de les. Het Rekenhof peilde naar de mate waarin scholen hun leerkrachten daartoe stimuleren en of ze de evolutie van het gebruik opvolgen.

38 % van de scholen stimuleert het schoolteam niet om digitale toepassingen in de les te gebruiken. Scholen die dat wel doen (62 %) gebruiken daarvoor verschillende methodes: een specifiek traject voor het volledige team, demonstraties door de ICT-coördinator, de verplichting om lesmateriaal digitaal ter beschikking te stellen, ICT als vast item op personeelsvergaderingen, promoten van bepaalde digitale tools ...

De meeste scholen evalueren niet systematisch of de leerkrachten digitale middelen gebruiken. Dikwijls is er wel informatie aanwezig, maar wordt die niet geanalyseerd. Slechts 12 % van de scholen maakt regelmatig rapporten over het gebruik van bepaalde toepassingen of toestellen, of monitort registratiegegevens. In sommige scholen is het gebruik van digitale middelen een vast item in de functionerings- en coachinggesprekken. Het gebruik van licenties volgt 22 % van de scholen op, vooral met het oog op de stroomlijning van gebruikte toepassingen en het zuinig beheer ervan. Verschillende scholen stelden dat de gebruikte toepassingen gedetailleerd worden geregistreerd in de leerlijnen, vakdossiers of jaarplannen van de leerkrachten.

3.2 Expertise

3.2.1 ICT-coördinatie

Takenpakket

ICT-coördinatoren spelen een onmisbare rol in de integratie van ICT binnen het onderwijs. Hun brede takenpakket omvat: ICT-infrastructuur faciliteren, leerkrachten en leerlingen ondersteunen bij het gebruik van ICT in het leerproces, maar ook het ICT-beleid vormgeven. Volgens een studie van IDEA Consult⁵⁵ zijn de taken van een ICT-coördinator in te delen in vier clusters: technische taken, pedagogisch-didactische taken, beleid & visie, en administratieve taken. Dat resulteert in twee profielen: de technische en de pedagogische ICT-coördinator.

⁵⁵ *Digitale transformatie in het Vlaamse Onderwijs: Naar teamgerichte ICT-coördinatie op school*, Ella Desmedt, Yolène Sempels & Michiel Pauwels (IDEA Consult) met medewerking van Cecile McGrath & Astrid Hampe-Nathaniel (ICF). Het rapport is een van de resultaten van het tweejarige project 'Digitale transformatie in het Vlaams onderwijs: hervorming van de ICT-teams in scholen', gefinancierd door de Europese Unie via het Instrument voor technische ondersteuning (TSI).

De verdeling van de ICT-coördinatietaken kan van school tot school verschillen. Als scholen spreken over het technische en pedagogische takenpakket, bedoelen ze ook niet noodzakelijk hetzelfde. Sommige scholen verstaan onder het pedagogische pakket bijvoorbeeld alle taken gerelateerd aan onderwijsactiviteiten, zoals digitale examens organiseren, specifieke educatieve software ontwikkelen en installeren, en het gebruik van digitale borden ondersteunen. Andere scholen delen die taken in bij het domein van de technische ICT-coördinator. Bij de verwerking van gegevens hield het Rekenhof zich aan de eigen classificatie van elke school.

Organisatie

De overheid moedigt scholen aan om te werken met ICT-teams, die de taken kunnen verdelen. Op die manier wordt de werklast gespreid en kunnen verschillende gespecialiseerde expertises ingezet worden. Idealiter bestaat het ICT-team zowel uit mensen op het niveau van de scholengroep of scholengemeenschap als uit mensen werkzaam in de afzonderlijke scholen. In scholen hoeven dat niet altijd fulltime medewerkers te zijn. Het Kenniscentrum Digisprong heeft een brochure samengesteld om scholen te ondersteunen bij de overgang naar een teamgerichte aanpak⁵⁶.

Het Rekenhof stelde vast dat in het schooljaar 2022-2023 de helft van de steekproefscholen een beroep konden doen op centraal georganiseerde ICT-coördinatie op het niveau van het schoolbestuur of de scholengemeenschap. De centralisatie gebeurt iets meer voor het technische dan voor het pedagogische aspect (93 % en 83 % van de scholen met centrale ICT-coördinatie).

Bij twee derde van de overige scholen, werken de ICT-coördinatoren exclusief voor één school, soms in combinatie met een lesopdracht. Bij het andere derde van scholen is er een verdeling van de ICT-coördinatoren over verschillende scholen van de scholengemeenschap, het schoolbestuur of het samenwerkingsplatform ICT⁵⁷, gebaseerd op de financiering die de scholen genereren.

Ongeacht de organisatievorm van de ICT-coördinatie benadrukten scholen het belang van toegankelijke, fysieke aanspreekpunten voor kleine technische problemen op de school of op de campus. Dat kunnen ICT-vaardige leerkrachten zijn of een ICT-coördinator. Toch voorzag een derde van de steekproefscholen niet in een dergelijke ondersteuning.

Financiering

Specifiek voor de personeelsomkadering van de ICT-coördinatie krijgt elke school een ICT-puntenenveloppe toegekend. Die punten mogen alleen dienen voor het ambt van ICT-coördinator. De school kan de punten zelfstandig aanwenden of ervoor kiezen om de middelen aan te wenden via samenwerking in de scholengemeenschap, de scholengroep of het samenwerkingsplatform. Digisprong zorgde voor een recurrente uitbreiding van de ICT-puntenenveloppes van 22 miljoen euro per jaar (verhoging van het budget met 70 %).

De ICT-puntenenveloppe wordt berekend op basis van het aantal leerlingen. De leerlingen worden eerst gewogen, waarbij de wegingsfactor varieert afhankelijk van het soort onderwijs, het onderwijsniveau en de onderwijsvorm. Daarna wordt het aantal gewogen leerlingen vermenigvuldigd met een coëfficiënt, die voor alle scholen dezelfde is. Zowel de wegingsfactoren als de coëfficiënt

⁵⁶ <https://www.vlaanderen.be/kenniscentrum-digisprong/publicaties>.

⁵⁷ Scholen kunnen hun ICT-punten samenleggen en aanwenden op het niveau van het samenwerkingsplatform in plaats van op het niveau van de eigen scholengemeenschap of scholengroep.

zijn op 1 september 2021 gewijzigd⁵⁸. Sinds die datum ontvangt het basisonderwijs per leerling meer financiering dan alle vormen van het secundair onderwijs. De verhouding tussen de wegingsfactor van het basisonderwijs en de A-stroom van het secundair onderwijs is ongeveer gelijk gebleven maar ze is afgenomen voor de B-stroom en het buitengewoon secundair onderwijs. Nochtans kent het secundair onderwijs een grotere stijging in het aantal toestellen dan het basisonderwijs. De onderstaande tabel toont de wijzigingen in de wegingsfactor. De laatste kolom toont de toename van de ICT-punten rekening houdend met de nieuwe wegingsfactoren en coëfficiënt.

Tabel 16 – Toename ICT-punten per onderwijsniveau en -vorm

Onderwijsniveau en -vorm	Vóór 1/9/ 2021		Na 1/9/2021		% toename
	Wegingsfactor	*Verhouding	Wegingsfactor	*Verhouding	
Gewoon en buitengewoon basisonderwijs	1,25	100 %	1,224882506	100 %	61 %
OKAN	1,25	100 %	1,153471682	94,17 %	51 %
1B	1,25	100 %	1,153471682	94,17 %	51 %
BSO	1,25	100 %	1,153471682	94,17 %	51 %
Buitengewoon secundair onderwijs	1,25	100 %	1,153471682	94,17 %	51 %
1A	1	80 %	0,97368015	79,49 %	60 %
ASO, TSO en KSO	1	80 %	0,97368015	79,49 %	60 %

* verhouding van de wegingsfactoren in vergelijking met de voordeligste factor, namelijk die van het basisonderwijs

Bron: BVR 5 december 2003 betreffende ICT-coördinatie in het onderwijs

De volgende tabel geeft weer hoeveel leerlingen een school moet hebben opdat het een voltijdse ICT-coördinator kan aanstellen. Ondanks de sterkere stijging van toestellen in het secundair onderwijs, blijven voor een voltijdse aanstelling van een ICT-coördinator aanzienlijk meer leerlingen nodig in het secundair onderwijs dan in het basisonderwijs.

Tabel 17 – Aantal leerlingen nodig voor een voltijds ICT-coördinator op de verschillende niveaus

Onderwijsniveau en -vorm	Master	Bachelor	HSO
Gewoon en buitengewoon basisonderwijs	1.580	1.066	790
OKAN	1.678	1.132	839
1B	1.678	1.132	839
BSO	1.678	1.132	839
Buitengewoon secundair onderwijs	1.678	1.132	839
1A	1.987	1.341	994
ASO, TSO en KSO	1.987	1.341	994

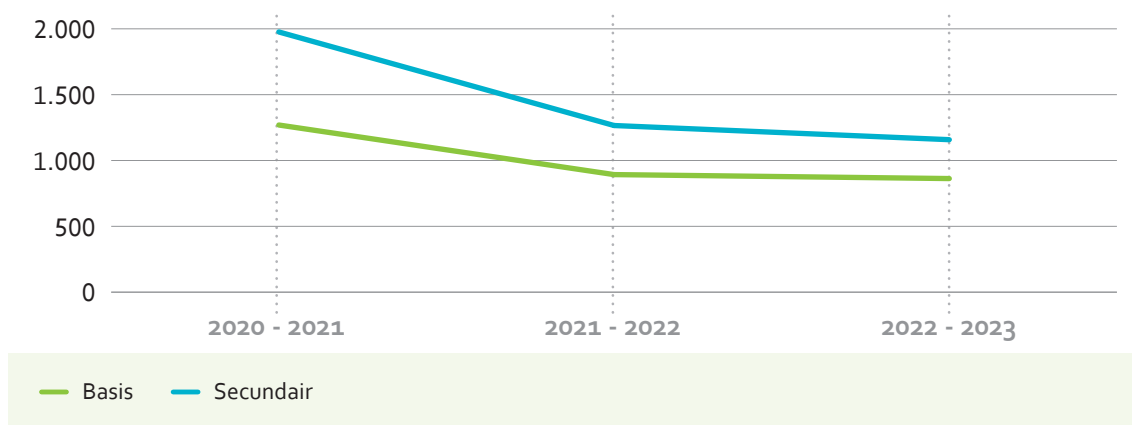
Bron: BVR 5 december 2003 betreffende ICT-coördinatie in het onderwijs

⁵⁸ De coëfficiënt is toegenomen van 0,03969 naar 0,06511071.

In het gewoon secundair onderwijs, waar de leerling vaak een eigen toestel heeft, is een voltijdse ICT-coördinator verantwoordelijk voor een aantal toestellen dat minimaal gelijk is aan het aantal leerlingen plus het aantal toestellen voor leerkrachten. Gelet op de verhouding tussen leerlingen en leerkrachten, ligt het aantal toestellen voor leerkrachten rond de 10 % van de leerlingentoeestellen.

De volgende figuur toont dat het aantal ICT-coördinatoren sinds het schooljaar 2020-2021 duidelijk is toegenomen gelet op de daling van het aantal leerlingen per voltijdsequivalent ICT-coördinator.

Figuur 3 – Evolutie aantal leerlingen per voltijdsequivalent ICT-coördinator

Bron: Parlementaire vragen nr. 681 en 864 van 30 juni 2022 en van 1 september 2023 over de stand van zaken van de ICT-coördinatoren in het onderwijs

Het aantal leerlingen per voltijdsequivalent ICT-coördinator is lager in het basisonderwijs dan in het secundair onderwijs, wat in lijn ligt met de financieringsregeling. In de cijfers zijn echter ook aanstellingen vervat in het ambt van ICT-coördinator die werden gefinancierd vanuit andere puntenenvelopes en werkingsmiddelen.

De ICT-puntenenveloppe is de belangrijkste financieringsbron voor ICT-coördinatie, maar slechts vier scholen uit de steekproef hebben geen extra financiering aangewend voor hun ICT-coördinatie. Bij de meeste andere scholen stelde het Rekenhof een substantiële aanvullende financiering vast vanuit andere puntenenvelopes en vanuit het uren- of lestijdenpakket.

Voor het secundair onderwijs vormt de globale puntenenveloppe een belangrijke aanvullende financieringsbron. Die personeelsleden worden niet altijd aangesteld in het ambt van ICT-coördinator, maar ook in andere ambten zoals opvoeder (9) of administratief medewerker (7), of in een ambt van het onderwijzend personeel⁵⁹ in het kader van taak- en functiedifferentiatie (12), of in het ambt van technisch adviseur (2), technisch adviseur-coördinator (2) of adjunct-directeur (1), en in het gemeenschapsonderwijs in het ambt van directeur (3) die de leiding heeft van de ICT-dienst.

⁵⁹ In het buitengewoon secundair onderwijs zijn ook aanstellingen mogelijk in het paramedisch, medisch, orthopedagogisch, psychologisch en sociaal personeel.

Voor het basisonderwijs draagt wellicht ook de stimulusenveloppe ter ondersteuning van de werking van de scholengemeenschap aanzienlijk bij aan de financiering van de ICT-coördinatie. Omdat een aanstelling op basis van die punten niet te onderscheiden is van een aanstelling op basis van samengelegde punten in de scholengemeenschap, blijft de impact ervan moeilijk vast te stellen. Drie basisscholen hebben punten bedoeld voor administratieve en beleidsondersteuning aangewend om ICT-coördinatoren aan te stellen in het ambt van administratief medewerker of beleidsondersteuner.

Daarnaast financieren scholen de ICT-coördinatie vanuit het uren- of lestijdenpakket. Zo kunnen scholen maximum 3 % van hun beschikbare lestijden of uren gebruiken voor bijzondere pedagogische taken (BPT-uren)⁶⁰. ICT-coördinatoren worden dan aangesteld in de ambten van het onderwijzend personeel. In vergelijking met de puntenenveloppes brengt die financieringsvorm een extra voorwaarde met zich, namelijk dat het personeelslid over een pedagogisch bekwaamheidsbewijs moet beschikken. De financieringsvorm kan echter voordelig zijn om de inzet van personeelsmiddelen te optimaliseren. In tegenstelling tot de puntenenveloppes is ze ongevoelig voor het diplomaniveau en hebben scholen meer vrijheid bij hun personeelskeuze. ICT-coördinatoren met een masterdiploma worden vaak via die weg aangesteld, aangezien het de voordeligste optie is voor scholen om hooggekwalificeerd personeel aan te werven.

Hoewel scholen vooral het systeem van BPT-uren gebruiken om de ICT-coördinatie te financieren vanuit het uren- of lestijdenpakket, zetten sommige scholen daarvoor ook reguliere lessen in zonder ze als BPT-uren te oormerken. Voor de overheid lijkt het alsof die personeelsleden als onderwijzer of leraar voor de klas staan, maar in werkelijkheid zijn ze ervan vrijgesteld om het ambt van ICT-coördinator uit te oefenen. Daarnaast zijn er nog enkele scholen die hun ICT-coördinatie financieren met uren bedoeld voor interne pedagogische begeleiding (5), aanvangsbegeleiding (4), ondersteuning van de kerntaak van de leraar (maximum één lestijd per onderwijzend personeelslid) (11), samen school maken (4), bij- of nascholing (3), GOK (4) of klassenraad (6). Het aantal uren ICT-coördinatie dat ze daarmee kunnen inrichten, is kleiner. Hoewel die specifieke opdrachten raakvlakken kunnen vertonen met ICT, moet de overheid erover waken dat er zo geen afwending van middelen plaatsvindt. GOK-uren, uren samen school maken, uren voor de kerntaak van de leraar en aanvangsbegeleiding zijn immers gekleurde uren en kunnen niet voor andere onderwijsdoeleinden worden ingezet.

Enkele scholen (6) deden een beroep op algemene werkingsmiddelen om de ICT-coördinatie aan te vullen.

Omdat scholen in hun rapportering naar het AGODI gebruik maken van specifieke ambt- en vakcodes voor de aanwending van de ICT-punten, heeft de overheid een goed zicht op het aantal aanstellingen in het ambt van ICT-coördinator. Door de diverse aanvullende financieringsbronnen en aanstellingen in andere ambten dan ICT-coördinator, heeft de overheid echter maar een fragmentarisch beeld van de algehele ICT-coördinatie in de scholen en is ze daardoor niet volledig op de hoogte van de werkelijke behoeften aan ICT-coördinatie.

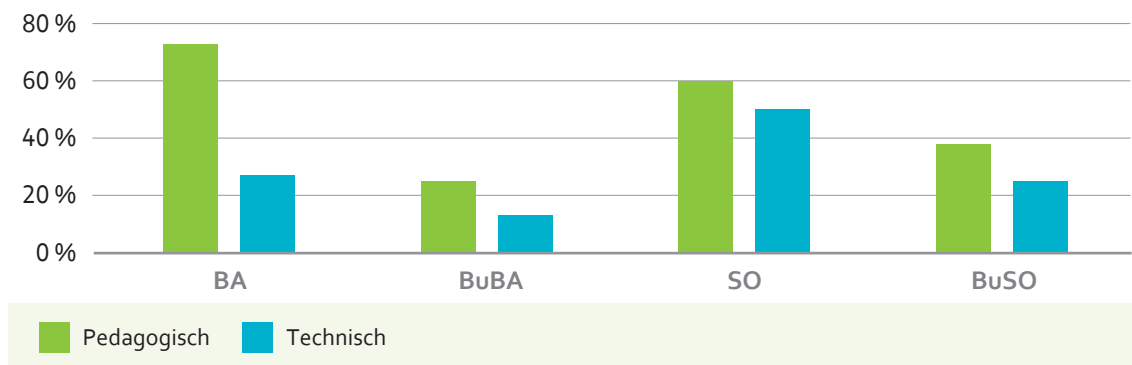
⁶⁰ Van de 3 % kan afgeweken worden met akkoord van het lokaal comité.

Het AGODI gaf in zijn reactie op deze audit aan dat het niet over de autoriteit, middelen of know-how beschikt om vast te stellen of een personeelslid dat in een school in een bepaalde opdracht is aangesteld, ook effectief belast is met deze opdracht. Evenmin kan het AGODI via de reguliere werking een zicht krijgen op het volledige team dat wordt ingezet voor ICT-coördinatie. Het oprichtingsbesluit geeft het AGODI echter de opdracht na te gaan of middelen die aan scholen worden toegekend, correct worden gebruikt.

Expertise

Ten tijde van de interviews hadden de scholen voor hun ICT-coördinatie al minstens één schooljaar een ruimere financiering dankzij Digisprong. Het Rekenhof heeft aan de scholen gevraagd of ze over voldoende ICT-expertise beschikken, zowel op technisch als op pedagogisch vlak. De volgende figuur geeft weer hoeveel procent van de scholen kampt met onvoldoende expertise.

Figuur 4 – % scholen met onvoldoende ICT-expertise op pedagogisch of technisch vlak

Bron: Vragenlijsten en interviews scholen

Over alle deelnemende scholen heen blijkt meer dan de helft van de scholen te kampen met onvoldoende pedagogische expertise bij de ICT-coördinatie, terwijl een derde van de scholen aangeeft over onvoldoende technische expertise te beschikken. Scholen zijn genoodzaakt voorrang te geven aan het technische aspect, maar erkennen het belang van pedagogische ondersteuning. Zonder die steun zouden leerkrachten geneigd zijn om af te haken als er problemen opduiken bij het gebruik van digitale middelen. Daarnaast zijn de pedagogische ICT-coördinatoren essentieel om digitale middelen zodanig in te zetten dat ze effectief het leerproces versterken. De scholen voor buitengewoon onderwijs (BuBA en BuSO) in de steekproef gaven minder aan expertise te missen dan de gewone scholen. Daarvoor heeft het Rekenhof geen verklaring kunnen vinden. Een vijfde van alle scholen gaf aan een beroep te doen op externe deskundigen.

80 % van de scholen met een gebrek aan expertise wijten dat aan het financieringsmodel, waardoor ze te weinig ICT-coördinatoren kunnen aanwerven, zowel op technisch als pedagogisch vlak. Scholen hebben de expertise vaak wel in huis, maar kunnen de mensen daarvoor niet voldoende uren geven.

40 % van de scholen schreef het tekort aan expertise toe aan de onmogelijkheid om expertise aan te trekken of te houden, ondanks de financiële middelen. Die laatste oorzaak weerspiegelt zich niet in gelijke mate in het aantal openstaande vacatures. Slecht 9 % van de scholen slaagde er niet

in hun vacatures voor ICT-coördinatie in te vullen. Buiten die gevallen stelde het Rekenhof in de meeste scholen een vrij stabiele ICT-coördinatie vast zonder buitensporig personeelsverloop.

Hoewel scholen meestal ICT-coördinatoren vinden, is het aantal kandidaten beperkt. Scholen moeten concurreren met de privésector en kunnen niet dezelfde verloning en voordelen bieden. Vooral hooggekwalificeerde IT-specialisten zijn moeilijk aan te trekken. Positief is dat het aantal zij-instromers voor ICT-coördinatie de laatste schooljaren gestegen is: van 15 personeelsleden in 2020-2021 naar 198 in het schooljaar 2022-2023⁶¹. Daarnaast doen scholen ook vaak een beroep op hun eigen leerkrachten voor zowel het technische als het pedagogische aspect van ICT-coördinatie. Het zijn leerkrachten met bijzondere interesse in ICT, die de uitdaging aangaan om zich daarin te verdiepen, naast of in de plaats van lesgeven. Nadeel is dat zij nog opgeleid moeten worden en niet zo snel productief zijn als mensen met een IT-achtergrond. In heel wat scholen zijn er mensen die historisch in die rol zijn gegroeid, en al doende hebben geleerd, maar dat wordt steeds moeilijker omdat de materie intussen veel technischer is. Daarnaast benadrukten scholen ook de hoge werkdruk voor ICT-coördinatoren, met veel extra vrijwillig werk buiten de reguliere werkuren.

Een goede balans tussen werk en privé en een vaste benoeming kunnen een troef zijn van het onderwijs om mensen aan te trekken. Scholen kunnen echter alleen benoemen als ze hun punten niet samenleggen⁶², wat kan resulteren in een verlies aan uren ICT-coördinatie⁶³.

In de steekproefscholen beschikt drie vierde van de ICT-coördinatoren over een diploma bachelor. 12 % heeft een masterdiploma. Slechts 56 % van de technische en 35 % van de pedagogische ICT-coördinatoren bezitten een ICT-gerelateerd diploma. Dat is vooral voor de technische coördinatoren opvallend laag. Bovendien heeft 94 % van de pedagogische en ruim 50 % van de technische ICT-coördinatoren een onderwijsdiploma, wat ook voor de technische coördinatoren wijst op rekrutering uit het lerarenkorps.

3.2.2 Leerkrachten

Competenties

De leerkrachten zijn cruciaal voor een geslaagde digitalisering in de school en een efficiënte benutting van de geïnvesteerde middelen. Zij moeten gemotiveerd zijn en over voldoende competenties beschikken om ICT op een goede manier in hun lessen te integreren, enerzijds om digitale vaardigheden aan te leren aan leerlingen, anderzijds om de nieuwe mogelijkheden te benutten die digitalisering biedt voor het leerproces.

Het Rekenhof vroeg de directie of ICT-coördinatie van de school of ze het lerarenkorps voldoende digitaal competent achten (zie tabel).

⁶¹ Hoorzitting *ICT-coördinatie in het onderwijs* in de commissie voor Onderwijs van 19 oktober 2023.

⁶² Als de scholengemeenschap een scholengemeenschapsinstelling heeft opgericht, is een vaste benoeming wel mogelijk in samengelegde punten. Een scholengemeenschapsinstelling is een instelling die uitsluitend opgericht kan worden binnen één scholengemeenschap en die als enige doel heeft daar personeelsleden aan te stellen, te affecteren, toe te laten tot de proeftijd en vast te benoemen als ze daarvoor in aanmerking komen. De bijhorende rechtspersoon is het schoolbestuur als de scholen van de scholengemeenschap tot hetzelfde schoolbestuur behoren, anders wordt een nieuwe rechtspersoon opgericht.

⁶³ Een school dient minimaal twee punten te hebben om een uur ICT-coördinatie te organiseren. Als scholen hun punten niet bundelen, kunnen overgebleven punten verloren gaan.

Tabel 18 – Digitale competenties leerkrachten volgens directie of ICT-coördinatie

Onderwijsniveau	Voldoende	Onvoldoende	Onduidelijk
BA	41 %	45 %	14 %
SO	50 %	30 %	20 %
BuBA	0 %	50 %	50 %
BuSO	25 %	25 %	50 %
Totaal	36 %	38 %	26 %

Bron: Interviews en bevragingen scholen

Slechts een derde van de scholen (36 %) vindt dat de meeste leerkrachten voldoende digitaal competent zijn. Het meest voorkomende knelpunt is onvoldoende kennis over en onderbenutting van bruikbare tools en leersoftware. In enkele gevallen ontbreken nog de basisvaardigheden om het materiaal te bedienen of courante toepassingen te gebruiken (Chromebook, digitaal bord, digitaal schoolplatform, presentatiesoftware ...). Enkele scholen zijn veeleisender en vinden dat de leerkrachten hun didactische aanpak niet aanpassen aan de mogelijkheden die digitalisering biedt, zoals dashboards gebruiken, differentiëren, minder frontaal lesgeven.

Leidinggevenden en ICT-coördinatoren die de competentie van hun team globaal positief beoordelen, stelden dat dit een groeitraject is, waarbij de toepassingen geleidelijk aan uitbreiden. Zelden wordt al impact op de pedagogisch-didactische aanpak vermeld.

26 % van de bevroegde scholen kon geen sluitend antwoord geven of het lerarenkorps voldoende digitaal competent is. Zij stelden dat het erg afhankelijk is van de leerkracht en kunnen het niveau van hun volledige team moeilijk inschatten.

94 % van de scholen ondervindt duidelijke verschillen in digitale vaardigheden binnen het leerkrachtenkorps. In de meeste scholen zijn er voorlopers die experimenteren, terwijl de meeste leerkrachten bij vertrouwde toepassingen blijven. In heel wat scholen (21) voelen bepaalde leerkrachten zich onzeker en weinig geneigd tot het gebruik van digitale middelen.

Nascholing

Voor de ICT-professionalisering van leerkrachten voorziet de Vlaamse overheid in extra nascholingsmiddelen en een vormingsaanbod (bootcamps, vormingsaanbod van CVO's). Tijdens de audit waren die initiatieven pas gestart. Het gebruik ervan kon dus nog niet worden nagegaan. In alle scholen volgden leerkrachten vormingsactiviteiten over digitale middelen (zie tabel).

Tabel 19 – Aantal scholen waarvan leerkrachten ICT-vorming volgden

	Enkel extern	Enkel intern	Intern en extern	Pedagogische studiedag
BA	9 %	48 %	43 %	73 %
SO	0 %	5 %	95 %	88 %
BuBA	0 %	37 %	63 %	88 %
BuSO	0 %	37 %	63 %	71 %
Totaal	4 %	30 %	66 %	80 %

Bron: Interviews scholen en documenten

Vrijwel alle scholen organiseren interne vorming over digitalisering (30 % enkel intern en 66 % intern en extern). In meer dan de helft van de scholen volgden sommige leerkrachten daarnaast ook externe vorming. In bijna de helft van de gewone basisscholen en een derde van de buitengewone scholen vindt enkel interne vorming plaats. Er is een drempel om externe vorming te volgen. Dat heeft te maken met de belemmeringen die scholen ondervinden: leerkrachten moeilijk klasvrij kunnen maken, draagkracht bij het team, andere prioriteiten voor het nascholingsbeleid en de voorkeur van leerkrachten voor nascholing die aansluit op de werktijd. Directies en leerkrachten vinden ook dat interne vorming dikwijls beter afgestemd is op de context en de noden van de school. Directies gaven aan dat het goedkoper is en dat er veel kennis in de school aanwezig is bij mensen die ook over didactische competenties beschikken. In veel scholen kwam ICT ook aan bod op pedagogische studiedagen (80 %).

Zoals blijkt uit de volgende tabel, hebben de vormen vooral betrekking op het gebruik van leersoftware, de digitale leeromgeving en toestellen. Toch wordt ook vorming gevolgd over digitale didactiek.

Tabel 20 – Belangrijkste thema's vorming

Thema	Interne/externe vorming	Pedagogische studiedag
Leersoftware/tools	60 %	65 %
Toestel	50 %	14 %
Leeromgeving	41 %	30 %
Schooltoepassingen*	33 %	8 %
Didactiek	24 %	27 %
Beleid	14 %	5 %

* Toepassingen voor de school: planner, rapport, leerlingvolgsysteem, ICT-pagina school, zorgprogramma ...

Bron: Documenten en interviews scholen

De geïnterviewde scholen wezen erop dat leerkrachten ook informeel kennis en materiaal rond ICT uitwisselen. Soms voorzien scholen zelfstudiemateriaal in de vorm van handleidingen, instructiefilmpjes of webinars. Slechts twee scholen maakten melding van deelname van leerkrachten aan schooloverschrijdende netwerken.

ICT-coördinatoren zorgen niet alleen voor een aanbod of de organisatie van interne vorming. In ongeveer de helft van de scholen ondersteunen ze (bepaalde) leerkrachten ook op de klasvloer. In de meeste gevallen gaat het om technische ondersteuning, waardoor leerkrachten vertrouwen hebben dat ze de controle niet verliezen in de klas. In enkele van die scholen bestaat een systeem van pedagogisch-didactische ondersteuning in de les. Daar zijn afspraken gemaakt over co-teaching bij de toepassing van digitale tools voor alle leerkrachten (22 %) of voor bepaalde lessen of graden (11 %). Op die manier worden leerkrachten op de klasvloer gevormd in het didactisch gebruik van digitale leermiddelen.

3.3 Uitvoering

3.3.1 Infrastructuur

15 % van de Digisprongmiddelen is gereserveerd voor de ICT-infrastructuur van de scholen, zoals internetconnectiviteit, softwarepakketten, netwerkbeveiliging en bijbehorende randapparatuur⁶⁴. Digisprong heeft gezorgd voor een aanzienlijke verbetering van de netwerkinfrastructuur in scholen.

Slechts vijf steekproefscholen waren al voorzien op de instroom van nieuwe toestellen en hoefden dus geen aanpassingen aan hun netwerk te doen. Twee ervan zaten nog niet zo lang in nieuwe gebouwen. Een Brusselse school had haar netwerk al geüpgraded met middelen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. De andere scholen moesten echter hun netwerken aanpassen, waarbij de mate van aanpassing sterk varieerde. 40 % van de scholen gaf aan dat ze vóór Digisprong over een ondermaats netwerk beschikten, voornamelijk basis- en buitengewone scholen. 94 % van de scholen heeft Digisprongmiddelen gebruikt om hun netwerk te verbeteren, terwijl de andere scholen de kosten konden dekken via bouwprojecten of door het netwerk van de gemeente te gebruiken.

Scholen hebben duidelijk van het netwerk een prioriteit gemaakt. 75 % van de scholen beschikten tijdens de interviews in het schooljaar 2022-2023 over een goed functionerend netwerk en de overige zijn er meestal naar op weg. Er waren echter uitzonderingen, zoals een school gehuisvest in verouderde gebouwen waar de constructie de connectiviteit belemmert.

Digitale borden⁶⁵ zijn al geruime tijd niet meer weg te denken uit het onderwijs. Vóór Digisprong hadden de meeste scholen al dergelijke borden. Meer dan de helft van de scholen heeft met Digisprongmiddelen extra geïnvesteerd in digitale borden. Zelfs met die investeringen zijn er in het kleuteronderwijs en het buitengewoon basisonderwijs echter minder digitale borden in vergelijking met de andere soorten onderwijs en onderwijsniveaus. Niet alle kleuterscholen vinden zo'n infrastructuur noodzakelijk voor het behalen van de leerdoelen. In het buitengewoon basisonderwijs gaf de helft van de scholen aan nog altijd niet over voldoende digitale borden te beschikken omdat de financieringsregeling geen rekening houdt met de kleinere klasgroottes. Daarnaast meldde die groep nood te hebben aan extra digitaal materiaal, zoals speciale toetsenborden, computermuizen en videocamerasystemen (voor scholen met kinderen met gedragsproblemen).

⁶⁴ Dat percentage is een benadering. De middelen moeten worden aangewend voor het doel waarvoor ze zijn toegekend. Als de middelen voor leerlingtoestellen ontoereikend zijn, kunnen ze aangevuld worden met Digisprongmiddelen voor de ICT-infrastructuur. Als er middelen voor toestellen over zijn en de doelstelling is bereikt, kunnen de resterende middelen aangewend worden voor ICT-infrastructuur.

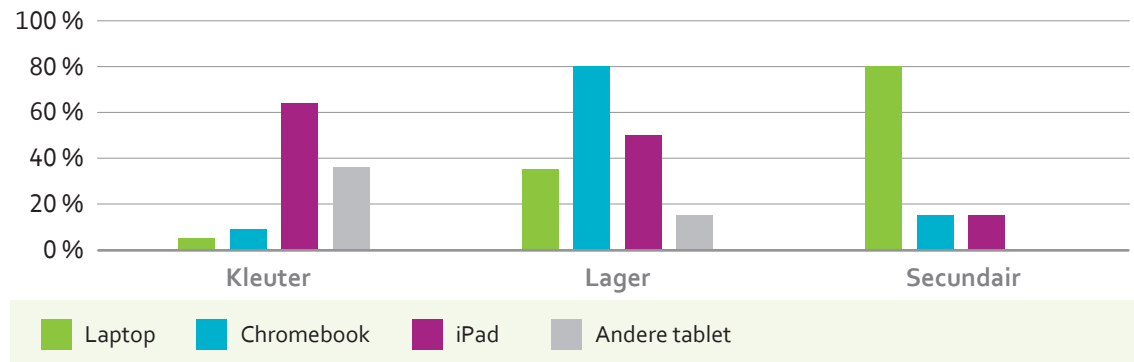
⁶⁵ Het Rekenhof hanteert een ruime definitie van digitale borden, van eenvoudige beamers tot interactieve smartborden.

3.3.2 Toestellen voor leerlingen

Soort toestellen

De volgende figuur toont de gangbaarste mobiele toestellen in de steekproefscholen. Het gaat zowel om de toestellen die de scholen al gebruikten vóór Digisprong als om de (geplande) aankopen met de Digisprongmiddelen.

Figuur 5 – Percentage gewone scholen dat gebruikt maakt van een bepaald type toestel

Bron: Bevraging en interviews scholen door Rekenhof

In het kleuteronderwijs zijn vooral iPads en andere tablets populair. Die toestellen worden ook gebruikt in de eerste jaren van het lager onderwijs, maar dan verschuift de klemtoon naar Chromebooks en in mindere mate naar laptops. In het secundair onderwijs opteren de meeste scholen voor laptops. Scholen die dan toch voor een ander toestel kiezen, hebben daarnaast nog computerlokalen of open leercentra met een aanbod aan performante computers of laptops. Dat geldt trouwens ook voor sommige andere secundaire scholen die in (vaste) computers blijven voorzien voor zware softwarepakketten.

In het buitengewoon onderwijs is er geen overwegend gebruik van een bepaald mobiel toestel. Ze hebben vaak een mix van toestellen, afhankelijk van de behoeften van de leerlingen. Ook vaste computers behouden er hun plaats.

Vóór Digisprong waren er ook al toestellen aanwezig in de scholen. Slechts weinig gewone basisscholen beschikten over een ruim aanbod. In het gewoon secundair onderwijs had de helft van de scholen al een project van mobiele toestellen gepland of gestart, of waren ze dat aan het verkennen. In het buitengewoon onderwijs, en dan vooral in het buitengewoon basisonderwijs, stond de digitalisering minder ver dan in het gewoon onderwijs. Op het vlak van beschikbare toestellen voor leerlingen is er dus meer gelijkheid gekomen tussen scholen.

Criteria

Scholen gebruiken vooral de prijs van het toestel als doorslaggevendst criterium voor de aankoop. Enkele basisscholen gaven aan dat het budget de scholen bijna verplichtte om naar een bepaald type toestel te gaan en dat de overheid op dat punt te sturend is opgetreden. Dat wordt enigszins bevestigd door het feit dat 75 % van de lagere scholen in de derde graad Chromebooks aankocht en maar 30 % laptops. Onder de scholen die Chromebooks aankochten, zette de helft wel al Chromebooks in vóór Digisprong.

Daarnaast verwezen de scholen naar technische criteria zoals het onderhoud en beheer, de levensduur, de voorkeur voor een platform (Google, Microsoft, iOS), de compactheid en de stevigheid van het toestel. Scholen gaven ook aan rekening te houden met de leerdoelen⁶⁶ of met de noden en de mogelijkheden van de leerlingen. Secundaire scholen met specifieke richtingen kiezen bv. voor zwaardere toestellen voor hun kantoor-, informatica-, STEM- of kunstrichtingen. Sommige basisscholen kiezen voor een mix van toestellen opdat hun leerlingen verschillende omgevingen zouden leren kennen. Voor bepaalde groepen in het buitengewoon onderwijs kiezen scholen vaak aanraaktoestellen. Slechts twee scholen verwezen naar pedagogisch-didactische criteria⁶⁷.

Modaliteiten

In het gewoon onderwijs hebben drie lagere scholen onvoldoende toestellen om de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar gelijktijdig met een toestel te laten werken. Twee daarvan kozen voor laptops voor hun leerlingen in het vijfde en zesde leerjaar. Twee secundaire scholen voorzien niet in een toestel voor iedere leerling omdat zij dat onnodig vinden. Het gaat over een school met arbeidsmarktgerichte opleidingen en een school die kunstonderwijs aanbiedt.

Het overgrote deel van de scholen voorziet wel in een toestel voor elke leerling, wat niet betekent dat het altijd een persoonlijk toestel is. In ongeveer de helft van de lagere scholen hebben de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar een persoonlijk toestel dat ze niet moeten delen met andere leerlingen. In het secundair onderwijs beschikken veel meer leerlingen over een persoonlijk toestel. Slechts vier secundaire scholen werken met een deelsysteem. In het buitengewoon onderwijs moeten toestellen bijna altijd gedeeld worden.

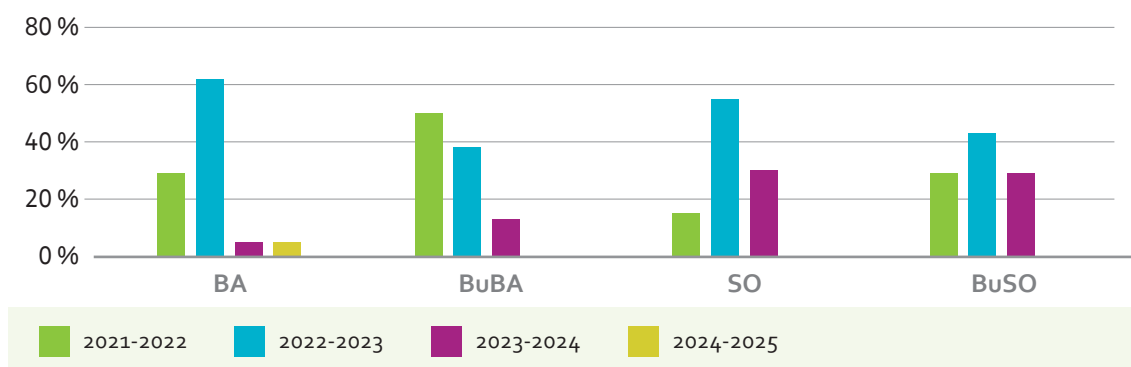
Of leerlingen een toestel kunnen meenemen naar huis, verschilt tussen basis- en secundair onderwijs. Slechts in twee lagere scholen nemen de leerlingen van het zesde leerjaar hun toestel mee naar huis. Sommige andere lagere scholen laten het in uitzonderlijk gevallen toe: omdat de leerling thuis geen privétoestel heeft, digitaal huiswerk moet maken, of bijzondere noden heeft (bv. voorleessoftware). De voornaamste beweegredenen om de toestellen op school te houden zijn: er wordt gevreesd voor schade en verlies, er moet geen digitaal huiswerk gemaakt worden, leerlingen hebben thuis al een toestel, er zijn alternatieven op school zoals huiswerkklas of gebruik over de middag ... De schrik voor schade speelt nog sterker in het buitengewoon onderwijs. Geen enkele buitengewone school staat thuisgebruik toe (tenzij in uitzonderlijke gevallen).

80 % van de gewone secundaire scholen laten thuisgebruik toe of verplichten zelfs dat leerlingen de toestellen meenemen naar huis. Als de toestellen op school blijven, zijn ze altijd onmiddellijk inzetbaar. Als het toestel mee kan naar huis, sluiten de school en de ouders een gebruikersovereenkomst af.

Scholen kregen enkele jaren de tijd om hun toestellen aan te kopen. De volgende figuur geeft het percentage scholen weer dat in het vermelde schooljaar de laatste toestellen die zijn aangeschaft met Digisprongmiddelen, in gebruik neemt. Dat kan later vallen dan het schooljaar waarin de toestellen werden aangekocht.

⁶⁶ De leerstof bepaalt soms de gekozen toestellen. Zo moeten in een kunstrichting de toestellen soms geschikt zijn voor zware grafische pakketten.

⁶⁷ Zo kan een basisschool kiezen voor een iPad met pen omdat schrijven de leerstof beter vastzet in het geheugen.

Figuur 6 – Percentage scholen dat (laatste) toestellen ter beschikking stelt in aangegeven schooljaar⁶⁸

Bron: Bevraging en interviews scholen door Rekenhof

De grafiek toont dat basisscholen sneller hun toestellen in gebruik hebben genomen dan de secundaire scholen. De Vlaamse overheid had hen ook striktere termijnen opgelegd om de middelen te besteden⁶⁹.

Het verschil in uitrolsnelheid kan enerzijds verklaard worden doordat de scholen vóór Digisprong nog niet allemaal even ver stonden. Sommige scholen wilden eerst een doordachte ICT-visie opstellen. Los daarvan waren er scholen die dachten dat uiterlijk op 1 september 2023 de digitalisering volledig voltrokken moest zijn. De termijnen van de overheid houden verband met de aankopen (de data van de facturen), terwijl de reële inzet van de toestellen op de scholen later mocht vallen. Die nuance was niet altijd duidelijk. Die termijnen zetten wel druk bij de scholen. Ouders verwachtten dat de toestellen snel ter beschikking zouden zijn en gebruikt worden in de lessen.

Kostenregeling

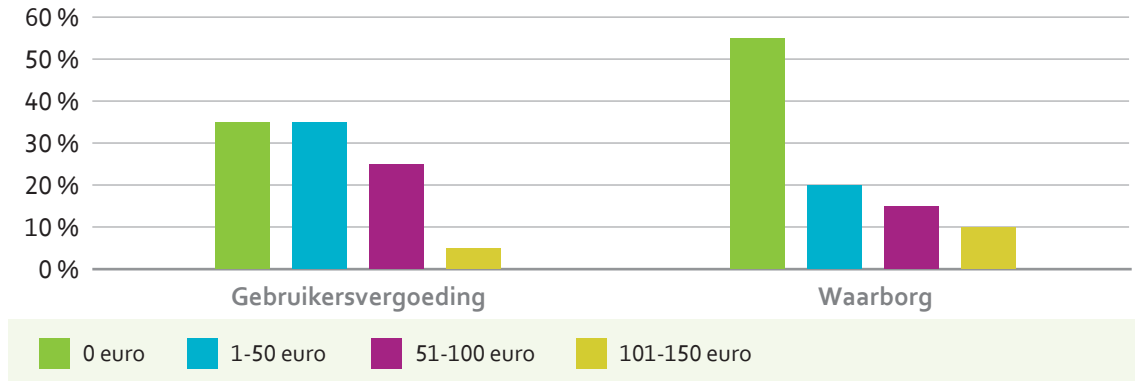
Nagenoeg alle bevroegde scholen hebben de toestellen zelf aangekocht en stellen ze ter beschikking van hun leerlingen. Door de kosteloosheid in het basisonderwijs zijn de toestellen daar gratis voor de leerlingen. Dat geldt niet voor het secundair onderwijs. Twee derde van de scholen in het gewoon secundair onderwijs en één vierde van de scholen in het buitengewoon secundair onderwijs vraagt een gebruikersbijdrage. Zelfs voor toestellen die op school moeten blijven, kunnen scholen een bijdrage vragen. Aanvankelijk was het niet duidelijk dat de toestellen de ouders iets zouden kosten. De persmededeling bij de lancering van Digisprong stelde namelijk dat alle lagere en secundaire scholen de middelen krijgen om de huidige leerlingengeneraties gefaseerd toegang te geven tot een eigen toestel.

De volgende figuur toont hoe de ouderbijdragen variëren over de 20 steekproefscholen in het gewoon secundair onderwijs. Aangezien scholen soms verschillende bedragen hanteren naargelang de leerlingengroep, bevat de figuur het hoogst gevraagde bedrag in de school. Scholen zijn minder geneigd om een waarborg te vragen dan een gebruikersbijdrage.

⁶⁸ Eén basisschool zal een deel van de leerlingtoestellen maar in gebruik nemen bij de opening van het nieuwe schoolgebouw in het schooljaar 2024-2025.

⁶⁹ Het gewoon en buitengewoon basisonderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs (opleidingsvormen 1 en 2) moesten hun middelen besteden tegen 31 augustus 2023. Voor de tweede schijf heeft het gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs (opleidingsvormen 3 en 4) tijd tot 31 augustus 2024.

Figuur 7 – % gewone secundaire scholen die een jaarlijkse gebruikersvergoeding of waarborg vragen binnen de aangegeven grenzen (n=20)

Bron: Bevraging en interviews scholen door Rekenhof

In het buitengewoon secundair onderwijs vroegen 2 van de 8 steekproefscholen een gebruikersvergoeding aan de ouders van respectievelijk 25 en 50 euro. Zij vroegen geen waarborg.

De ouderbijdrage dient niet enkel om het verschil tussen de kostprijs van het toestel en overheids-subsidie te dichten, maar dekt ook de service, de garantie, een vervangtoestel, het beheerplatform, de licenties, de verzekering ... Volgens de Commissie Zorgvuldig Bestuur moet het huurgeld in verhouding staan tot het gebruik en verband houden met door de school effectief gemaakte kosten voor goederen of diensten die de betrokken leerling heeft ontvangen⁷⁰. Eén secundaire school gebruikte de ouderbijdragen om een buffer aan te leggen voor het laptopproject in de toekomst, wat dus ten goede komt van toekomstige leerlingen. Dat lijkt niet in overeenstemming met de beslissing van de commissie.

Hoewel de overheid per leerling hetzelfde bedrag uittrok voor een ICT-toestel, resulteerde dat niet in uniforme financiële ondersteuning voor alle leerlingen, zelfs niet binnen één school. De keuze van het systeem speelde een rol. Een school die werkte met een BYOD-systeem, gebruikte de Digisprongmiddelen om ouders deels te compenseren en om toestellen te financieren voor leerlingen die de eigen bijdrage niet konden betalen. Een andere school voorzag alleen in toestellen op school, en minder dan het aantal leerlingen. Ze gaf een korting op de laptopfactuur als leerlingen een privétoestel aankochten bij een voorgestelde leverancier of een leverancier naar keuze. Weinig leerlingen gingen op dat aanbod in.

Daarnaast stelde het Rekenhof vast dat sommige scholen bijdragen vragen voor andere ICT-gerelateerde uitgaven, zoals voor het gebruik van Smartschool, Bookwidgets, het leerlingvolgsysteem, een leerlinglicentie van de bordboeken en (gespecialiseerde) software. Zelfs met de informatie die de overheid daarrond verspreidt⁷¹, blijft het voor de scholen moeilijk om te weten wat ze kunnen aanrekenen, vooral omdat digitale platformen en omgevingen meer en meer verschillende functies bevatten. Voor ICT-gerelateerde uitgaven aanvaardt de Commissie Zorgvuldig

⁷⁰ CZB/KL/KSO/2021/462.

⁷¹ Website <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/kosten-en-schooltoelagen/wat-kost-naar-school-gaan/schoolkosten-in-het-secundair-onderwijs> en omzendbrief SO 78 van 27 november 2001 over zorgvuldig bestuur in het secundair onderwijs.

Bestuur dat zij in het secundair onderwijs aan de ouders doorgerekend worden voor zover ze betrekking hebben op verplicht gestelde individualiseerbare leermiddelen⁷². Over Smartschool neemt de commissie het standpunt in dat het een communicatiesysteem is dat zowel school, leerkrachten, ouders en leerlingen tot voordeel strekt. Dat communicatiesysteem behoort wezenlijk tot de organisatie van onderwijs en vormt een onderdeel van de openbare dienstverlening van elke door de overheid gefinancierde of gesubsidieerde onderwijsinstelling. De daaraan verbonden kosten zijn basisuitgaven waarvoor de instellingen zelf moeten instaan en waarin de overheid tussenkomt door een werkingsbudget toe te kennen. De kost voor Smartschool kan de school dus niet doorrekenen aan de ouders⁷³.

Over een leerlingvolgsysteem bestaat geen jurisprudentie, maar dat lijkt toch eerder betrekking te hebben op de organisatie van het onderwijs dan dat het als een individualiseerbaar leermiddel kan worden beschouwd.

Eigenaarschap

Op één secundaire school na zijn alle scholen eigenaar van de toestellen. Als een school kiest voor een formule van aankoop door de ouders, kunnen minder leerlingen genieten van de tussenkomst van de Vlaamse overheid omdat de toestellen minder lang op de school blijven⁷⁴. Daarnaast is het gekochte toestel niet altijd bruikbaar voor de leerling als die van school moet veranderen.

Bijna een derde van de bevroegde secundaire scholen verbiedt dat leerlingen een privétoestel meebrengen. De Commissie Zorgvuldig Bestuur stelt echter dat de school een welbepaald type toestel kan voorschrijven maar in principe steeds de mogelijkheid moet voorzien dat gebruik wordt gemaakt van een eigen toestel dat voldoet aan de door de school bepaalde specificaties⁷⁵. De meeste andere scholen raden het de ouders sterk af wegens moeilijk werkbaar: een leerling beschikt niet altijd over een werkend toestel bij lessen en examens bij gebrek aan ondersteuning door de school of leverancier, leerkrachten worden geconfronteerd met verschillende soorten toestellen en kunnen ongewenste software niet verbieden, leerlingen kunnen elkaar minder goed helpen, scholen kunnen vreemde toestellen niet opnemen in hun beheersysteem of laten om veiligheidsredenen vreemde toestellen niet toe op het schoolnetwerk.

Een beperkt aantal scholen heeft er geen problemen mee dat leerlingen een privétoestel meebrengen naar school. Dat zijn scholen die de toestellen van de school niet meegeven naar huis of scholen waarbij heel wat leerlingen bewust niet ingaan op het aanbod van de school (ze hebben een beter privétoestel).

Vóór Digisprong verkenden heel wat secundaire scholen een systeem waarbij leerlingen eenzelfde toestel zouden aankopen of leasen via een partner gekozen door de school. Met dat systeem zijn scholen minder afhankelijk van middelen van de overheid. Bij de start van Digisprong werd

⁷² CZB/V/KSO/2020/448 en CZB/V/KSO/2017/400.

⁷³ CZB/KL/KSO/2011/288; CZB/KL/KSO/2012/315; CZB/KL/P/KSO/2014/351; CZB/V/KSO/2016/372.

Dat kan mogelijk veranderen in de toekomst als de leeromgeving als uitbreiding op de basismodule van Smartschool wordt beschouwd als een individualiseerbaar leerinstrument, waardoor Smartschool niet hoofdzakelijk als een communicatiesysteem moet worden opgevat, en als er sprake is van een kost boven op de basisprijs voor die specifieke bijkomende toepassing binnen Smartschool. De Commissie heeft zich daar echter nog niet over uitgesproken.

⁷⁴ Als toestellen eigendom zijn van de school en in bruikleen worden gegeven aan de leerlingen, kunnen toestellen van leerlingen die de school verlaten, ter beschikking gesteld worden van nieuwe leerlingen.

⁷⁵ CZB/KL/KSO/2021/474.

gecommuniceerd dat de school eigenaar moest zijn van de toestellen. Tegen de tijd van het regeringsbesluit, in april 2021, werd die verplichting echter losgelaten. Dat leidde ertoe dat scholen die snel wilden digitaliseren, nodeloos van systeem zijn veranderd.

Aanschafprocedure

De koepelorganisaties van het vrij gesubsidieerd onderwijs en van het Gemeenschapsonderwijs hebben een raamovereenkomst afgesloten voor bestellingen van ICT-infrastructuur. Zo hoeven scholen met minder juridische kennis zich niet bezig te houden met complexe aanbestedingsprocedures.

Ongeveer 60 % van de scholen tekende in op een raamovereenkomst van een koepelorganisatie voor de aankoop van (een gedeelte van) de toestellen. Sommige scholen keken daarbij verder dan het eigen net. Scholen die geen gebruik maakten van die contracten, verkenden zelf de markt, soms met behulp van de centrale ICT-dienst van het schoolbestuur. Gemeentescholen en scholen van het Gemeenschapsonderwijs tekenden vaak in op een raamovereenkomst van het eigen schoolbestuur (gemeentebestuur of scholengroep). Slechts twee scholen werkten samen binnen de scholengemeenschap voor de aankoop van toestellen en schreven op dat niveau een aanbesteding uit.

Die verschillende procedures hebben niet geleid tot een evenwichtige spreiding van de aankopen over de leveranciers. 70 % van de scholen kocht (een deel van de) toestellen bij Signpost. Er is een grote kloof met de tweede leverancier Lab9 (15 %) en de derde leverancier Fourcast for Education (11 %). Intussen is Fourcast for Education overgenomen door Signpost. Signpost heeft dus nagenoeg een monopoliepositie op de markt van de laptops en Chromebooks.

Enkele scholen gaven aan dat ze liever niet hadden ingetekend op het raamcontract, maar een juridische procedure vreesden als ze bij een andere leverancier zouden bestellen. Het risico op late leveringen en prijsstijgingen door de krapte op de toestellenmarkt zette scholen ook onder druk om snel te beslissen.

Coronatoestellen

Tijdens de coronacrisis beschikten niet alle leerlingen thuis over een computer, waardoor ze geen afstandsonderwijs konden volgen. De Vlaamse overheid verdeelde 25.000 toestellen voor die leerlingen in twee fasen. In de eerste fase kende de Vlaamse Regering een subsidie toe aan *Digital For Youth* voor het refurbishen van 10.000 geschonken laptops. In de tweede fase subsidieerde de Vlaamse Regering de onderwijskoepels om 15.000 nieuwe toestellen aan te kopen voor leerlingen van de tweede en derde graad secundair onderwijs. Als scholen in de tweede fase toestellen hebben afgenomen, verminderde de Vlaamse overheid de tweede schijf aan Digisprongmiddelen met 75 % van de waarde van die toestellen.

Een vijfde van de scholen uit de steekproef die coronatoestellen kregen, heeft ze teruggestuurd, waardoor de toestellen niet in rekening zijn gebracht bij hun Digisprongmiddelen. Van de scholen die de toestellen hebben gehouden, kan twee derde ze nog inpassen in het huidige ICT-beleid. Voor de andere scholen zijn ze minder nuttig en dienen ze als reservetoestel, als toestel voor kansarme

leerlingen of als extra toestel voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Achteraf gezien hadden die scholen hun middelen liever anders besteed⁷⁶.

Op het moment dat het initiatief werd gelanceerd, was het voor de scholen niet duidelijk dat de coronatoestellen niet gratis waren. In de subsidiebesluiten van november 2020⁷⁷ werd daarover niet gesproken. Bovendien waren niet alle scholen ervan op de hoogte dat ze de toestellen nog konden terugbezorgen aan de onderwijskoepels.

3.3.3 Toestellen voor leerkrachten

Leerkrachten kunnen hun job niet kwaliteitsvol uitoefenen zonder een ICT-toestel dat ze ook thuis kunnen gebruiken. In het kader van CAO XII heeft de Vlaamse overheid middelen uitgetrokken voor ICT-materiaal voor leerkrachten⁷⁸. De impact van de extra middelen voor leerkrachtentoeestellen is vrij groot. Vóór de CAO voorzag maar een derde van de steekproefscholen in toestellen. Vooral het buitengewoon onderwijs had een achterstand in te halen.

Schoolbesturen krijgen 511 euro voor elke leerkracht van het schooljaar 2020-2021. Scholen moesten zich niet houden aan een specifieke termijn voor de besteding van de middelen, maar hebben ze toch snel gependend. Scholen die vóór de CAO hun leerkrachtenkorps nog niet (volledig) uitgerust hadden, hebben ten laatste in het schooljaar 2022-2023 toestellen aan hun leerkrachten bezorgd. De procedures die scholen volgen om leerkrachtentoeestellen aan te kopen, zijn meestal dezelfde als voor de leerlingentoeestellen, net als het overwicht van één leverancier.

Scholen kopen vooral laptops aan voor hun leerkrachten. In het gewoon basisonderwijs is die voorkeur iets minder uitgesproken. Leerkrachten geven de voorkeur aan de Windowsomgeving omdat ze daarmee vertrouwd zijn en hun lesmateriaal vaak gemaakt is in Officeprogramma's. Als leerkrachten andere toestellen gebruiken dan laptops komt dat omdat ze hetzelfde toestel gebruiken als de leerlingen om hen beter te kunnen helpen.

Zelfs met de extra werkingsmiddelen beschikken niet alle scholen over voldoende toestellen voor alle leerkrachten. In het gewoon onderwijs is er maar bij enkele scholen een tekort aan toestellen en ook maar voor een beperkt aantal leerkrachten. Omdat van de leerkrachten wordt verwacht dat ze digitaal werken, vormt dat toch een probleem, zelfs als het maar om enkele personeelsleden gaat. Scholen die wel alle personeelsleden van een toestel hebben voorzien, hebben vaak bijgelegd uit eigen middelen of konden op school beschikbare toestellen inzetten.

De Vlaamse overheid heeft ervoor gekozen om geen budget te voorzien voor het bestuurspersoneel (bv. de directeur), het beleids- en ondersteunend personeel (bv. de zorgcoördinator, de ICT-coördinator), het ondersteunend personeel (bv. de opvoeder), en in het buitengewoon onderwijs voor het paramedisch, orthopedagogisch, sociaal, medisch en psychologisch personeel. Dat stuit op onbegrip bij de buitengewone scholen. Zij hebben veel niet-onderwijzend personeel

⁷⁶ De ontevredenheid over de coronatoestellen werd veroorzaakt doordat scholen geen inspraak hadden in de keuze van de toestellen en doordat nog niet bekend was dat er middelen kwamen om de school ruimer uit te rusten.

⁷⁷ Besluiten van de Vlaamse Regering van 20 november 2020 en van 27 november 2020 houdende de toekenning van een subsidie aan de representatieve verenigingen van inrichtende machten en het GO! voor de noodoplossing IT kwetsbare leerlingen.

⁷⁸ Het bijbehorende uitvoeringsbesluit spreekt over een inhaalbeweging van scholen om hun onderwijzend personeel te kunnen uitrusten met ICT-apparatuur en -infrastructuur, maar bevat geen uitdrukkelijke bepaling dat elke leerkracht recht heeft op een eigen toestel.

(o.a. paramedisch en orthopedagogisch personeel) dat evengoed een toestel nodig heeft. Zij gebruiken ook de digitale systemen voor onderwijs en opvolging van de leerlingen. Buitengewone scholen, waar het tekort aan toestellen dus groter is, verdelen de toestellen op een objectieve wijze over heel het korps⁷⁹.

De wederzijdse rechten en plichten van de personeelsleden worden meestal schriftelijk vastgelegd in een gebruikersovereenkomst. Scholen kunnen kiezen of ze privégebruik toelaten. Als het personeelslid daarvoor kiest, geniet het een forfaitair voordeel van alle aard en zal het daarop belast worden in de personenbelasting. In enkele steekproefscholen werd het gebruik niet administratief geregeld, waardoor het fiscaal statuut van de toestellen onduidelijk is.

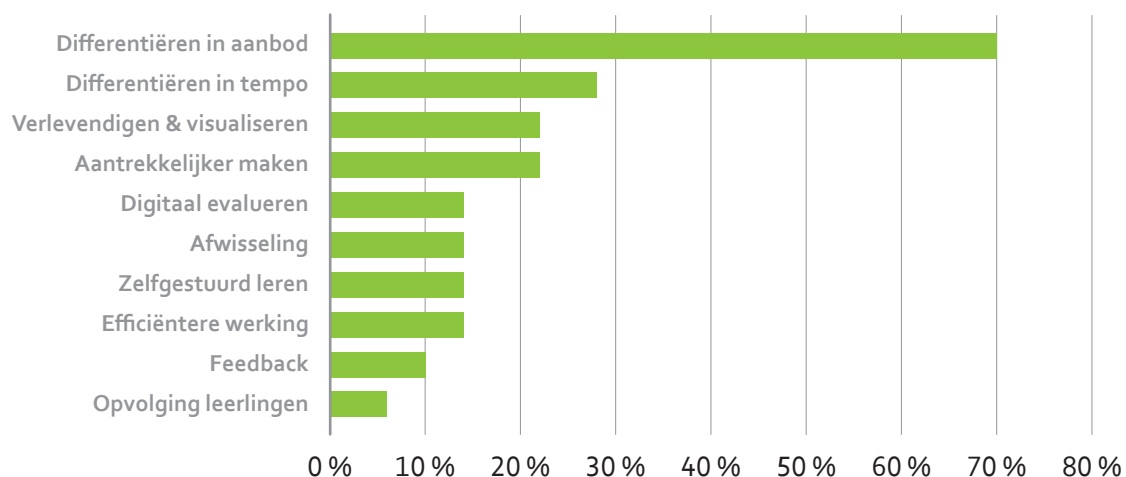
3.3.4 Gebruik van digitale middelen ter ondersteuning van het leerproces

Naast het aanleren van digitale competenties aan leerlingen, wat is opgenomen in de eindtermen, dient digitalisering ook voor de ondersteuning van het leerproces. Het Rekenhof peilde bij de scholen in welke mate ze daarvoor al daadwerkelijk digitale middelen gebruiken.

Acht gewone scholen (zes basisscholen en twee secundaire) verklaarden geen gebruik te maken van digitale middelen ter bevordering van het leerproces. De helft van die scholen schreef dat toe aan onvoldoende kennis van de leerkrachten.

Bij de overige 50 scholen varieert de mate van gebruik. Niet alle scholen staan al even ver in het digitaliseringsproces. De implementatiegraad binnen de school is leerkrachtafhankelijk. De volgende figuur toont de verschillende doeleinden waarvoor scholen de digitale middelen aanwenden om het leerproces te versterken⁸⁰.

Figuur 8 – Gebruik van digitale leermiddelen ter ondersteuning van het leerproces

Bron: Interviews en vragenlijsten scholen

⁷⁹ Als criteria gebruiken zij de vaste benoeming, een aanstelling van tijdelijk doorlopende duur (TADD), minstens een half-tijdse of een voltijdse opdracht.

⁸⁰ De percentages zijn berekend ten aanzien van de scholen die aangaven daarvoor digitale middelen te gebruiken.

Scholen gebruiken digitale middelen het meest voor differentiatie, waardoor maatwerk haalbaarder wordt. Scholen benadrukten vooral het belang van digitalisering voor differentiatie naar inhoud, zowel voor verbreding als voor remediëring. Bij tempodifferentiatie doorlopen leerlingen op hun eigen tempo een algemeen leertraject. Digitalisering maakt zelfstandig werk mogelijk, terwijl leerkrachten gerichte steun kunnen bieden aan wie dat nodig heeft. Zelfgestuurd leren via digitale middelen werd veel minder vermeld. De hoge gebruikscijfers van digitale leermiddelen voor differentiatie betekenen nog geen veralgemeend gebruik door leerkrachten voor dit doel. De onderwijsinspectie constateerde dat minder dan 40 % van de leerlingen andere oefeningen kreeg dan hun klasgenoten bij digitale taken en dat leerkrachten mogelijkheden tot differentiatie lieten liggen⁸¹.

Verder benutten scholen digitale middelen om leerstof te verlevendigen, te visualiseren of aantrekkelijker te maken. Volgens de scholen maakt het gebruik van beeldmateriaal leerstof inzichtelijker en stijgt de motivatie van sommige leerlingen als opdrachten op een boeiende manier gepresenteerd worden of met animatie zijn verrijkt. Digitale middelen worden ook ingezet om te diversifiëren in lesmethoden.

In mindere mate rapporteerden scholen over het gebruik van digitale middelen om leerlingen te evalueren, op te volgen, om feedback te geven of om de leertijd efficiënter te benutten. Wat dat laatste betreft, wezen scholen erop dat leerlingen minder lang moeten wachten en activiteiten gelijktijdig kunnen uitvoeren, dat leerkrachten geen computerlokalen meer moeten reserveren voor kortstondig digitaal werk en leerlingenschermen kunnen delen met het digitale schoolbord. Dat laatste zorgt ervoor dat leerkrachten snel kunnen reageren op een probleem bij een leerling en dat met de hele klas kunnen delen.

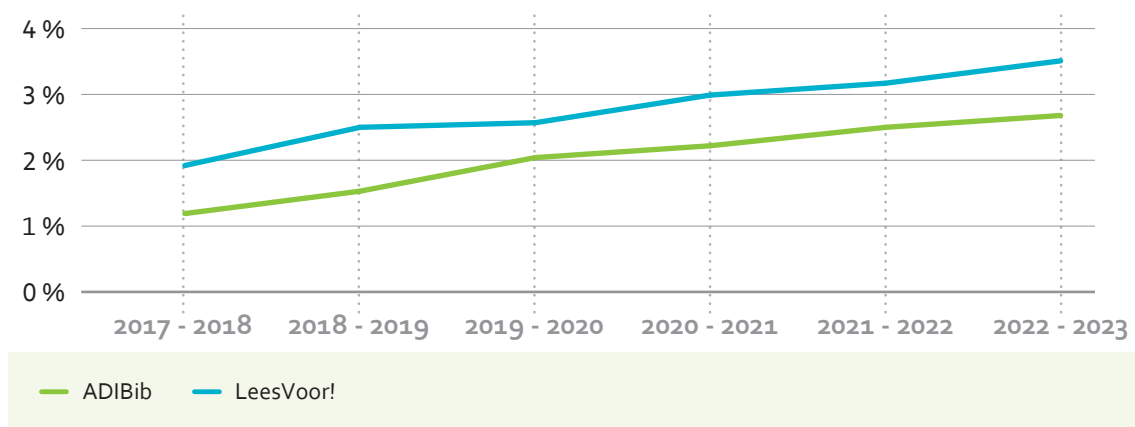
Een vijfde van de geïnterviewde leidinggevenden of ICT-coördinatoren meent dat er een positieve impact is van digitale middelen op het leerrendement. De meeste scholen deden daarover nog geen uitspraak wegens onvoldoende gebruik van digitale middelen of het gebrek aan valide metingen. Tegelijkertijd wees ongeveer een kwart van de scholen op mogelijke negatieve effecten van de digitalisering op het leerproces, waarbij de bezorgdheid over afleiding en het verlies van schrijfvaardigheid het meest genoemd werden. Scholen gaven meestal wel aan de balans te bewaken tussen online en offline activiteiten. Geen enkele school steunt het idee om volledig digitaal te werken.

3.4 Aandacht voor zorgnoden en gelijke kansen

3.4.1 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Dankzij het project Digisprong zijn er meer toestellen in scholen, waardoor ondersteunende software toegankelijker is geworden voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Bovendien is voor hen de drempel verlaagd om digitale hulpmiddelen te gebruiken: door het algemene gebruik van computers voelen deze leerlingen zich minder 'anders'. Voorleessoftware wordt bijna in alle steekproefscholen gebruikt. Uit de volgende grafiek blijkt dat het gebruik van gratis voorleessoftware en aangepaste digitale boeken al vóór Digisprong gestaag groeide.

⁸¹ Onderwijspiegel, Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie, p. 104.

Figuur 9 – % leerlingen dat gebruik maakt van de gratis voorleessoftware LeesVoor! en ADIBoeken⁸²

Bron: Schriftelijke vraag nr. 609 van 7 juni 2023 over leerlingen met leesproblemen – ADIBib en voorleessoftware & Dataloep aangevuld met cijfers departement Onderwijs en Vorming

Scholen benadrukten het belang van digitale middelen voor differentiatie en remediëring in het bijzonder voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Scholen in het buitengewoon onderwijs ervaren in sterkere mate dan gewone scholen dat digitalisering een positieve invloed heeft op de motivatie en de zelfredzaamheid van hun leerlingen. Daarnaast waarderen ze ook de mogelijkheid om de leerstof te visualiseren. Volgens de verklaringen van de scholen ligt het gebruik van digitale platformen en tools voor differentiatie en remediëring hoger in het basis- en buitengewoon onderwijs dan in het gewoon secundair onderwijs.

3.4.2 Aandacht voor gelijke onderwijskansen

Schoolbeleid rond toegang

Het Rekenhof vroeg aan de scholen hoeveel leerlingen thuis niet over een computer of een stabiele internettoegang beschikken. Bijna 60 % van de scholen bleek daar geen duidelijk beeld van te hebben. Sommige scholen schatten de situatie in op basis van indicatoren, zoals het niet inloggen van ouders op digitale platformen, weigering van digitale schoolcommunicatie, onbetaalde schoolfacturen, en signalen van leerkrachten, leerlingenbegeleiding of brugfiguren. Sommige scholen bevragen leerlingen of ouders bv. bij inschrijving, maar de antwoorden zijn niet altijd betrouwbaar omdat niet iedereen open is over de thuissituatie. Het is dus niet gemakkelijk om er een helder beeld van te krijgen. Basisscholen en buitengewone scholen staan thuisgebruik van de leerlingtoestellen over het algemeen niet toe, waardoor het schooltoestel geen oplossing biedt voor een eventueel gebrek aan digitale toegang thuis. Kansarme leerlingen lopen dan het risico onvoldoende oefenkansen te hebben.

Het Rekenhof informeerde ook of scholen initiatieven nemen om stabiele internetverbindingen en betaalbare toestellen voor thuisgebruik te faciliteren. Twee derde van de ondervraagde scholen zegt dat te doen als ze kennis hebben van een moeilijke thuissituatie. Scholen informeren ouders over goedkope internettarieven of verwijzen naar lokale diensten zoals het OCMW. Enkele scholen regelen zelf internettoegang via internetvouchers. Sommige scholen lenen oudere toestellen uit aan leerlingen die thuis niets hebben, soms in samenwerking met lokale partners. Andere

⁸² Aangepast digitale boeken die samen worden gebruikt met voorleessoftware.

scholen verwijzen door naar organisaties die daarin ondersteuning bieden. Enkele secundaire scholen gaven aan dat ouders, zowel voor internettoegang als voor ouderbijdragen voor de toestellen, een beroep kunnen doen op het sociaal fonds van de school. Scholen die geen initiatieven nemen, gaven aan dat er geen thuissituaties zijn met problemen, dat er geen digitale (huis)taken zijn, of dat leerlingen op school aan hun opdrachten kunnen werken.

Schoolbeleid rond vaardigheden ouders

Bijna 60 % van de steekproefscholen meldde dat ze via ouderprojecten en informatiemomenten, maar ook via individuele hulp, actie ondernemen om kansarme ouders te ondersteunen bij computergebruik en bij de ontwikkeling van computervaardigheden. Die ondersteuning omvat niet alleen schoolgerelateerde toepassingen, maar ook algemenere digitale tools. Een kleiner aantal scholen informeert ouders over externe cursussen rond digitale vaardigheden in de schoolcontext en bredere digitale competenties zoals mediawijsheid. Drie scholen uit de steekproef werkten samen met een Ligo om ouders schoolgerelateerde ICT-vaardigheden bij te brengen.

3.5 Deelconclusies

ICT-beleid

Niet alle scholen staan even ver in de ontwikkeling van hun ICT-beleid. Drie kwart van de scholen heeft een ICT-visie uitgewerkt, maar veel scholen hebben moeite om te bepalen hoe ICT hun visie op goed onderwijs kan ondersteunen.

Een derde van de scholen beschikt niet over een recente analyse van hun digitale beginsituatie of van de competenties van hun lerarenkorps. Dat maakt het moeilijk om onderbouwde doelen en prioriteiten voor het ICT-beleid te bepalen en om de impact van de Digisprongmiddelen in te schatten. Ondanks de impuls van Digisprong heeft slechts 40 % van de scholen een up-to-date ICT-beleidsplan. Vaak vertonen de plannen diverse tekortkomingen: ze zijn onvolledig, te algemeen, schenken onvoldoende aandacht aan e-inclusie, en missen doelstellingen en een overzicht van de kosten. Toch heeft een ICT-beleidsplan duidelijke voordelen: scholen met een ICT-beleidsplan hebben vaker een schooleigen ICT-visie en hadden bij de uitrol van Digisprong meer zicht op hun beginsituatie dan scholen zonder een dergelijk plan.

De meeste directies sturen het digitaliseringsbeleid in hun school mee aan, dikwijls samen met ICT-coördinatoren. In meer dan de helft van de scholen hebben ook leerkrachten een structurele inbreng in het ICT-beleid. De meeste scholen menen dat ze over voldoende inhoudelijke expertise beschikken voor de beleidsontwikkeling, eventueel met ondersteuning van het schoolbestuur of de scholengemeenschap. Onvoldoende uren ICT-coördinatie, onvoldoende ICT-competenties bij leerkrachten en tijdsgebrek vormen echter hinderpalen bij de uitwerking en implementatie van het ICT-beleid.

Scholengemeenschappen en de centrale diensten van het schoolbestuur sturen soms het ICT-beleid van de betrokken scholen door een gemeenschappelijk ICT-beleid uit te werken of door richtlijnen op te stellen voor de schooleigen ICT-beleidsplannen. Samenwerking en gemeenschappelijke keuzes zijn positief, maar de betrokken scholen leggen doorgaans geen eigen accenten in hun ICT-beleid. Voor ongeveer een derde van de ondervraagde scholen had de scholengemeenschap of het schoolbestuur een impact op de keuze van de toestellen voor leerkrachten en leerlingen.

Over het algemeen proberen scholen het draagvlak voor het ICT-beleid te bevorderen door hun schoolteam te informeren. Veel scholen gebruiken digitale middelen ter verbetering van het leerproces, vooral voor differentiatie, maar dat is sterk leerkrachtafhankelijk. Het gebruik van digitale toepassingen in de les wordt niet overal gestimuleerd en meestal niet systematisch geëvalueerd.

Expertise

Tijdens het schooljaar 2022-2023 kon ongeveer de helft van de steekproefscholen voor ICT-ondersteuning een beroep doen op de centrale ICT-coördinatie van het schoolbestuur of de scholengemeenschap, waardoor de werklast wordt gespreid en ICT-coördinatoren zich kunnen specialiseren. Bij veel scholen komt de verantwoordelijkheid echter nog bij één ICT-coördinator terecht. Een derde van de scholen had geen toegang tot technische eerstelijns-ondersteuning op de school of op de campus.

De aanzienlijke uitbreiding van de ICT-puntenenveloppes door Digisprong resulteerde in een toename van het aantal aanstellingen in het ambt van ICT-coördinator. Ondanks de sterkere stijging van toestellen in het secundair onderwijs, blijven aanzienlijk meer leerlingen nodig in het secundair dan in het basisonderwijs voor een voltijdse aanstelling van een ICT-coördinator, en dat verschil werd door de nieuwe berekeningswijze groter. De toegenomen middelen voor ICT zijn voor de meeste scholen nog altijd ontoereikend. De ICT-coördinatie draait deels op vrijwillige inzet. Bij schaarse middelen geven scholen voorrang aan technische expertise, waardoor ze een groter tekort aan pedagogisch expertise ervaren. Hoewel scholen over het algemeen hun vacatures kunnen opvullen, dreigt onderbezetting bij uitval van personeel omdat er weinig kandidaten zijn. Scholen moeten dikwijls intern rekruteren, maar eigen personeel opleiden wordt steeds uitdagender door de toenemende complexiteit van de materie. Ongeveer 40 % van de technische ICT-coördinatoren beschikt niet over een ICT-gerelateerd diploma.

Scholen benutten ook andere financieringsbronnen voor ICT-coördinatie, voornamelijk het uren- of lestijdenpakket en punten uit andere enveloppes. Sommige scholen wenden daarbij gekleurde middelen aan die niet voor ICT bedoeld zijn. Door de diverse financieringsstromen en aanstellingen in verschillende ambten heeft de overheid onvoldoende inzicht in de reële besteding aan ICT-coördinatie en de werkelijke behoeften op het terrein.

Slechts een derde van de scholen vindt dat hun lerarenteam voldoende digitaal competent is. De directies en ICT-coördinatoren wezen vooral op een gebrek aan kennis van digitale leermiddelen of van aangepaste didactiek, en op grote onderlinge verschillen tussen leerkrachten. De meeste leerkrachtenteams zitten nog in een groeitraject. In alle scholen volgden leerkrachten vormingsactiviteiten over digitale middelen. De meeste ICT-nascholing gaat over leersoftware of toestellen, soms over digitale didactiek. De meeste ICT-vorming gebeurt intern wegens belemmeringen voor externe vorming in het algemeen en andere prioriteiten voor nascholing. Scholen zien ook veel voordelen in interne vorming, zoals benutten van interne kennis en inspelen op de eigen schoolcontext en de noden van de leerkrachten.

ICT-coördinatoren zijn dikwijls betrokken bij de organisatie van de interne vorming. Hoewel ondersteuning in de klas bij de toepassing van digitale middelen door leerkrachten sterk wordt waardeerd en stimulerend werkt, hebben de meeste scholen daarvoor onvoldoende capaciteit.

Toestellen en infrastructuur

De Digisprongmiddelen maakten het voor vrijwel alle scholen mogelijk om hun netwerkinfrastructuur op niveau te brengen. De scholen hebben ook de beschikbaarheid van leerlingtoestellen succesvol verbeterd binnen de voorziene termijnen. In het buitengewoon onderwijs was er een grotere inhaalbeweging nodig. Hoewel de meeste gewone scholen vanaf het vijfde leerjaar evenveel toestellen hebben als leerlingen, is dit in enkele scholen niet het geval.

Bij de keuze van de toestellen speelden pedagogisch-didactische criteria zelden een rol. Sommige scholen ervoeren de budgetberekening erg sturend voor de toestelkeuze. De meeste scholen maakten gebruik van raamcontracten van koepelorganisaties om toestellen aan te kopen. Eén leverancier heeft een dominante positie in de markt van Chromebooks en laptops voor de scholen. Enkele scholen gaven aan dat ze zich juridisch niet voldoende onderlegd voelden om zelfstandig aanbestedingen te doen om zo betere voorwaarden te bekomen.

De meeste scholen zijn eigenaar van de toestellen en lenen ze uit aan leerlingen. Een dergelijk systeem vergemakkelijkt een schoolwissel voor leerlingen en leidt ertoe dat de overheidsmiddelen ten goede komen aan meer leerlingen. Het gebruik van privétoestellen op school vinden scholen onwensbaar en wordt daarom sterk ontmoedigd of zelfs verboden, hoewel zo'n verbod niet mag. In het gewoon onderwijs vraagt de meerderheid van de secundaire scholen een ouderbijdrage voor kosten die niet gedekt zijn door het Digisprongbudget. Als de overheidssubsidie niet wordt herhaald, kunnen die bijdragen in de toekomst sterk stijgen. Sommige scholen vinden het lastig om de kostenregeling juist te interpreteren, waardoor ze ouders soms onterecht ICT-kosten aanrekenen. De impact van de overheidsfinanciering op de beschikbaarheid van toestellen voor leerkrachten was ook groot. De overheidssubsidie voorziet niet in middelen voor toestellen van niet-onderwijzend personeel, wat vooral voor het buitengewoon onderwijs nadelig is.

ICT voor leerlingen met zorgnoden en in kwetsbare thuissituaties

Door de betere toegang tot ICT-toestellen op school, is ondersteunende software voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften toegankelijker geworden. Het gebruik van gratis voorleessoftware en aangepaste digitale boeken blijft verder groeien. Buitengewone scholen ervaren in sterkere mate dan gewone scholen dat digitalisering een positieve invloed heeft op de motivatie en zelfredzaamheid van hun leerlingen.

Bijna 60 % van de scholen blijkt geen actueel beeld te hebben van het aantal leerlingen met een moeilijke digitale thuissituatie, zowel wat betreft de beschikbaarheid van toestellen als de internettoegang. Basisscholen en buitengewone scholen staan thuisgebruik van de toestellen over het algemeen niet toe, waardoor het schooltoestel geen oplossing biedt voor een eventueel gebrek aan digitale toegang thuis. Kansarme leerlingen lopen dan het risico onvoldoende oefenkansen te hebben. Twee derde van de ondervraagde scholen nemen wel initiatieven om stabiele internetverbindingen en betaalbare toestellen voor thuisgebruik te faciliteren indien ze kennis hebben van een moeilijke thuissituatie.

Hoofdstuk 4

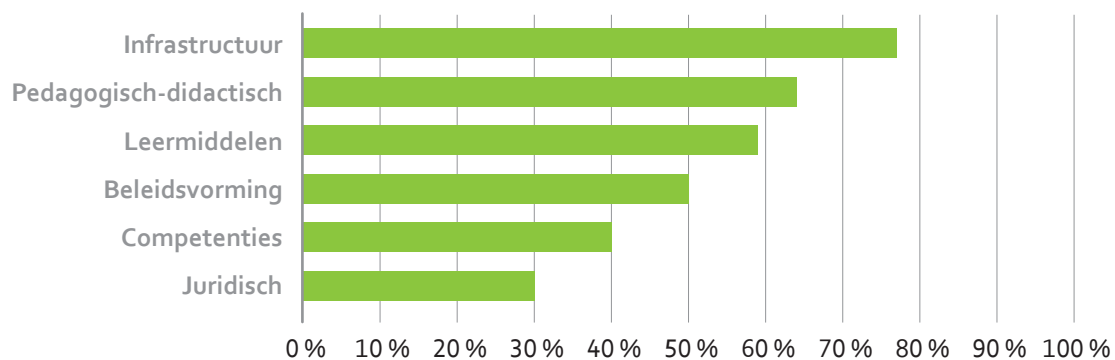
Ondersteuning van de scholen bij digitalisering

4.1 Door de Vlaamse overheid

4.1.1 Beoordeling van de scholen

Weinig scholen voelen zich voldoende ondersteund door de Vlaamse overheid bij de integratie van ICT in het onderwijs op verschillende cruciale aspecten. Vooral op het gebied van infrastructuur, pedagogisch-didactische ondersteuning, leermiddelen en beleidsvorming gaven scholen aan nood te ervaren, zoals blijkt uit de onderstaande figuur. Een aantal van de tekortkomingen is minder zichtbaar geworden omdat scholen bv. eigen middelen hebben ingezet, of minder optimale beslissingen hebben genomen.

Figuur 10 – % scholen dat zich bij de integratie van ICT in het onderwijs onvoldoende ondersteund voelt door de Vlaamse overheid op een bepaald vlak

Bron: Schriftelijke bevraging van en interviews met scholen

ICT-infrastructuur

Bijna driekwart van de scholen vindt de middelen voor digitalisering onvoldoende. Waar de tekorten zich precies voordoen, verschilt per school. Scholen die achterliepen met hun netwerkinfrastructuur hadden vooral daar tekorten, terwijl een gebrek aan budget voor de toestellen voor personeel meer voorkomt in het buitengewoon onderwijs.

15 % van de ondervraagde scholen gaf aan onvoldoende ondersteuning van de overheid te hebben gekregen bij de keuzes voor infrastructuur en toestellen. In mei 2022 publiceerde het Kenniscentrum een inspiratiegids *Aankoop mobiele toestellen*, bedoeld om scholen te helpen toestellen te kiezen die passen bij hun pedagogisch project, maar dat kwam voor die scholen te laat. Het Kenniscentrum Digisprong werkt aan inspiratiegidsen over wifinetwerken en cloudopslag op scholen.

Pedagogisch-didactisch

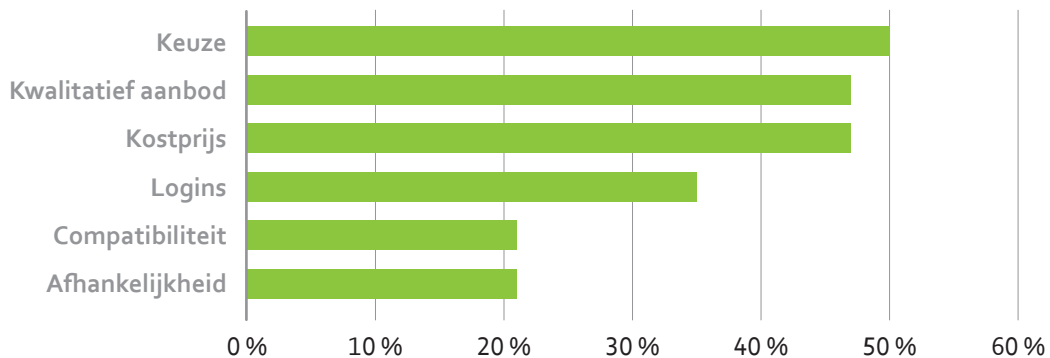
Scholen geven aan dat de overheid hen nog onvoldoende ondersteunt om digitale leermiddelen effectief te gebruiken in het onderwijsproces. Ze missen daarin expertise, met name om te bepalen welke digitale aanpak succesvol is en welke niet, alsook om effectieve digitale leermiddelen te identificeren. Scholen ervaren vooral een gebrek aan personeel om hen pedagogisch te ondersteunen.

Verder signaleren scholen dat de overheid onvoldoende ruimte biedt voor professionalisering, en dat de deelname aan nascholing vaak te vrijblijvend is, waardoor leerkrachten er niet toe komen. Daarnaast wordt volgens enkele scholen in de lerarenopleiding onvoldoende aandacht besteed aan digitalisering.

Leermiddelen

59 % van de scholen voelt zich onvoldoende ondersteund door de overheid op het vlak van digitale leermiddelen. Scholen ervaren diverse uitdagingen bij het gebruik ervan (zie figuur).

Figuur 11 – % scholen dat een bepaalde reden meldt voor onvoldoende ondersteuning van de Vlaamse overheid op het vlak van leermiddelen

Bron: Schriftelijke bevraging van en interviews met scholen

Scholen stelden dat ze het meest worstelen met de beoordeling en de keuze van digitale tools en digitale omgevingen binnen een uitgebreid aanbod.

Er zou ook een tekort zijn aan kwalitatieve digitale leermiddelen. Uitgeverijen evolueren langzaam, mogelijk vanuit economische overwegingen, waardoor digitale leermiddelen slechts als aanvulling dienen van hun offline aanbod en weinig vernieuwend zijn. Voor het buitengewoon onderwijs en technische richtingen is het aanbod aan digitaal lesmateriaal beperkt, wat scholen dwingt tot zelfontwikkeling of aanpassing van materiaal. Voor de technische richtingen zouden uitgeverijen het niet rendabel vinden om voor die snel evoluerende nichemarkt te produceren. Voorts gaven scholen en de pedagogische begeleidingsdiensten aan dat geavanceerde adaptieve leerplatformen nog niet bestaan. Sommige buitenlandse platformen zijn van betere kwaliteit, maar zijn vaak niet beschikbaar in het Nederlands of niet aangepast aan de Vlaamse leerdoelen. Initiatieven zoals i-Learn van de Vlaamse overheid hebben nog niet de gewenste resultaten opgeleverd.

Heel wat scholen voelen zich financieel onvoldoende ondersteund. Hoewel het gebruik van digitale middelen is toegenomen en de kosten voor digitale leermiddelen en platformen zijn gestegen, is er daarvoor geen aanvullende overheidsfinanciering. Gratis digitaal materiaal is vaak beperkt bruikbaar. Buitengewone scholen kampen met hogere kosten omdat ze een grotere variëteit aan methodes nodig hebben voor kleinere groepen. Ze merkten op dat uitgeverijen soms prijzen rekenen op basis van de schoolgrootte, ongeacht het aantal gebruikers. Ze zouden graag zien dat de Vlaamse overheid de prijszetting mee bewaakt.

Het beheer van veelvuldige logins voor de verschillende digitale toepassingen leidt tot een grote administratieve belasting voor ICT-coördinatoren. Dat probleem wordt aangepakt door overheidsinitiatieven zoals de LeerID (single sign-on), maar niet alle uitgeverijen zijn daarbij aangesloten.

Tot slot zorgt het gebrek aan compatibiliteit tussen platformen voor problemen in de basisscholen. Uitgeverijen schermen hun platformen af voor informatie van andere uitgeverijen of bieden hun materiaal aan in een formaat dat niet aangepast is aan de Google-omgeving, wat het gebruik van Chromebooks bemoeilijkt.

Om praktische en financiële redenen kiezen sommige basisscholen voor samenwerking met één enkele uitgeverij voor al hun toepassingen. De neiging om zich te richten op één uitgever beperkt echter de pedagogische keuzevrijheid en vergroot de afhankelijkheid van de scholen.

Beleidsvorming

Scholen die de ondersteuning van de Vlaamse overheid bij beleidsvorming ontoereikend vinden, gaven aan dat dit voornamelijk te wijten is aan de late opstart van het Kenniscentrum. Toen de budgetten werden toegekend en scholen hun ICT-beleid moesten implementeren, bood het Kenniscentrum nog te weinig informatie om een effectief ICT-beleid en aanpak te ontwikkelen.

Ook ervaren een aantal scholen een gebrek aan tijd en middelen om een beleid te ontwikkelen door een tekort aan uren voor ICT-coördinatie.

Competenties

Bijna driekwart van de scholen in de steekproef vindt het nascholingsbudget van 120 euro per leerkracht toereikend. Het zijn voornamelijk de buitengewone basisscholen die vinden dat het bedrag niet volstaat. Buitengewone scholen krijgen alleen nascholingsmiddelen voor hun bestuurs- en onderwijzend personeel, waardoor het budget over meer mensen moet worden verdeeld. Hoewel nagenoeg alle scholen melden dat er voldoende nascholingsaanbod is en de meeste scholen vinden dat het aanbod tegemoetkomt aan hun behoeften, maken leerkrachten er niet altijd voldoende gebruik van (zie 3.2.2).

Juridisch

Ondanks de juridische informatie die het Kenniscentrum verspreidt, gaf ongeveer een derde van de ondervraagde scholen aan dat ze zich juridisch onvoldoende ondersteund voelen door de overheid, vooral de scholen die daarvoor geen beroep kunnen doen op hun koepel, schoolbestuur of scholengemeenschap. Ze ervaren vooral uitdagingen op gebieden als privacywetgeving, sociale media, gegevensbescherming, gebruikersovereenkomsten en overheidsopdrachten.

4.1.2 Kenniscentrum Digisprong

Het Kenniscentrum Digisprong wordt gezien als een fundamentele pijler van het digitaliseringsbeleid. Het Kenniscentrum is opgericht binnen het departement Onderwijs en Vorming en is volledig operationeel sinds 1 september 2021. Het bestaat uit twee afdelingen, het Digiteam⁸³ en KlasCement⁸⁴. Die zijn samen goed voor ongeveer 33 voltijdsequivalenten (VTE), waarvan ongeveer een derde werkzaam is bij KlasCement. Het draagvlak voor de werking wordt versterkt door een adviserende stuurgroep waarin de onderwijskoepels en het GO!, de Vlaamse Scholierenkoepel, de SERV, de VLOR en diverse experts vertegenwoordigd zijn.

Het Kenniscentrum Digisprong helpt leidinggevenden, leraren en ICT-coördinatoren educatieve technologie te gebruiken om de competenties, onderwijsleerprocessen en de organisatie van het onderwijs te verbeteren. De hoofdprioriteit van het Kenniscentrum was de invoering van de Digisprongmaatregelen. Diverse bestaande en nieuwe initiatieven werden voor een gecoördineerde aanpak samengebracht onder de overkoepelende regie van het Kenniscentrum.

Het Kenniscentrum heeft niet als taak om scholen op pedagogisch-didactisch vlak te ondersteunen. Het heeft wel een omvangrijk takenpakket inzake de randvoorwaarden voor digitalisering, waaronder verspreiden van kwaliteitsvolle informatie, uitbesteden van wetenschappelijk onderzoek, delen van (open) educatieve leermiddelen en promoten van open standaarden en vrije software, lanceren en opvolgen van innovatieprojecten, opvolgen van ICT-trends en de impact ervan op onderwijs in kaart brengen, faciliteren van professionalisering en afsluiten van raamovereenkomsten. Het ontwikkelt en beheert belangrijke tools zoals Digisnap en LeerID. Een fundamenteel uitgangspunt is dat alle activiteiten van het Kenniscentrum moeten steunen op wetenschappelijke kennis. Het Kenniscentrum heeft een uitgebreide website ontwikkeld ter ondersteuning van het ICT-beleid van de scholen.

Nagenoeg alle ondervraagde scholen waren in het schooljaar 2022-2023 al vertrouwd met het Kenniscentrum. Dat wijst op een brede bekendheid van het centrum. Van de scholen die het Kenniscentrum kenden, bevestigde ongeveer twee derde dat het centrum een positieve bijdrage heeft geleverd aan de digitalisering in de school. Telkens ongeveer de helft van die scholen gebruikte de informatie over de inzet van Digisprongmiddelen en over de ontwikkeling van een ICT-beleid. Een vierde verwees naar de tools gepromoot door het Kenniscentrum om een beginsituatie-analyse te maken (SELFIE, Digisnap). Enkele scholen ondervonden echter problemen met de complexiteit en het abstractieniveau van het taalgebruik in de tool Digisnap, wat leidde tot onbetrouwbare resultaten door foutieve interpretaties. Scholen wezen ook op een te beperkte keuze in opleidingssuggesties. Een buitengewone school kaartte het gebrek aan specifieke aandacht voor verschillende onderwijstypes aan.

Alle bevraagde scholen waren bekend met KlasCement, waarbij het gebruik ervan varieert per leerkracht. Het platform is inspirerend, hoewel enkele scholen verbeterpunten zien, zoals de overzichtelijkheid en de mogelijkheid om vlot zelf materiaal toe te voegen.

⁸³ Het Digiteam bestaat uit de medewerkers die de activiteiten van het Kenniscentrum Digisprong organiseren en uitvoeren, uitgezonderd Klascement.

⁸⁴ KlasCement is een educatieve portaalsite. Op de website worden lesmateriaal en leermiddelen gedeeld. De afdeling KlasCement screent de leermiddelen voor ze op het platform komen.

4.2 Door de pedagogische begeleidingsdiensten en de koepels

Elke onderwijskoepel beschikt over een pedagogische begeleidingsdienst (PBD). Zij begeleiden scholen bij de ontwikkeling van het pedagogisch beleid. Zij hebben zowel de taak om het schoolpersoneel bekwaamer te maken als om scholen te versterken als professionele lerende organisaties⁸⁵. Digitalisering in het onderwijs maakt geen deel uit van de beleidsprioriteiten die de Vlaamse Regering heeft vastgelegd voor de PBD's.

Voor de periode van drie schooljaren (1/9/2022-31/8/2025) moesten de PBD's een begeleidingsplan opstellen waarin ze de grote lijnen uitzetten van hun begeleidings- en professionaliseringsactiviteiten. De Vlaamse Regering heeft de plannen goedgekeurd. In de begeleidingsplannen van de drie bevestigde PBD's (van het GO!, KOV en OVSG) wordt nergens specifiek melding gemaakt van de Digisprongmaatregelen. Hoewel alleen het plan van de PBD van het GO! expliciet aandacht besteedt aan digitalisering, bleek uit de gesprekken met de twee andere PBD's dat ook zij digitalisering erkennen als een essentieel element van kwaliteitsvol onderwijs.

Uit de interviews bleek dat de PBD's rond digitalisering vier inhoudelijke domeinen zien waarin ze scholen kunnen ondersteunen: (1) realisatie van de ICT-gerelateerde leerdoelen, (2) versterking van de digitale competenties en de digitale didactiek bij leerkrachten, (3) vormgeving van een ICT- en algemeen beleid binnen de school (gebruik van data, kwaliteitsontwikkeling) en (4) gebruik van ICT ter ondersteuning van de schoolwerking. Scholen die zich beperken tot het strikt noodzakelijke, namelijk de ICT-gerelateerde leerdoelen, moedigen ze aan om verdere stappen te zetten. De beoordeling van digitale middelen en platformen, alsook de toekenning van kwaliteitslabels of het gebruik van de leermiddelen valt buiten hun takenpakket.

Gewone secundaire scholen doen vaker een beroep op de PBD's dan buitengewone scholen en basisscholen. Nascholingen zijn het populairst, gevolgd door (vak)begeleiding. Scholen verwezen naar opleidingen voor ICT-coördinatoren, opleidingen voor leerkrachten rond implementatie van leerplannen of vakgebonden nascholingen met digitale mogelijkheden.

De helft van de steekproefscholen zocht geen ondersteuning bij de PBD's met als redenen: geen behoefte aan ondersteuning (41 %), andere prioriteiten (30 %), overbevraging van de PBD's (19 %), gebrek aan expertise bij de PBD's (11 %). Het zijn vooral de buitengewone secundaire scholen die een tekort aan beschikbare begeleiding ervaren voor hun specifieke noden. De PBD's gaven aan dat ze proberen hun werking daaraan aan te passen.

Naast de PBD's bieden koepels ondersteuning met raamcontracten om de toestellen aan te schaffen en met juridisch advies over overheidsopdrachten, privacy, gebruikersovereenkomsten, monitoringsoftware, enz. Scholen kunnen er ook terecht voor informatie en sjablonen gerelateerd aan het ICT-beleid. Ongeveer een derde van de scholen heeft voor een dergelijke ondersteuning een beroep gedaan op hun koepel.

85 Decreet van 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs.

4.3 Door de regionale technologische centra

De regionale technologische centra (RTC's) moeten voor een betere afstemming zorgen tussen onderwijs en arbeidsmarkt⁸⁶. Ze focussen zich vooral op het beroepsgericht en technisch secundair onderwijs. Er is één RTC per provincie en ze werken netoverschrijdend. Elk RTC sluit een beheersovereenkomst met de Vlaamse Regering voor een periode van maximum vijf schooljaren. De overeenkomst bevat onder meer een gemeenschappelijk strategisch plan van de vijf RTC's. Het huidige plan is opgesteld voor de periode 2022-2027.

Het doel van de RTC's is om leerlingen te laten kennismaken met hedendaagse en toekomstgerichte technologie en met de realiteit van de arbeidsmarkt. Vanuit hun decretale opdracht kunnen de RTC's bijdragen aan de digitalisering in het onderwijs omdat technologie en digitalisering nauw met elkaar verbonden zijn. De technische uitrusting in scholen en bedrijven is vaak computergestuurd. Daarnaast zetten de RTC's vaak in op de ontwikkeling van digitale vaardigheden als ze leerkrachten bijscholen met de nieuwste innovaties van de arbeidsmarkt.

Naast hun reguliere werking participeren de RTC's aan twee projecten rond digitalisering van het onderwijs. Met het project Digitale School voorzien de RTC's in een professionaliseringsaanbod voor leerkrachten. Met dat opleidingsaanbod hebben ze 396 scholen en 2.247 leraren bereikt. Daarnaast werken de RTC's mee aan het XR-actieplan (Extended Reality), dat als doel heeft om XR te integreren in het beroepsgericht en technisch secundair onderwijs.

Uit de interviews met de scholen en de bevraging van de RTC's bleek dat scholen vooral een beroep doen op de RTC's voor de opleiding van leerkrachten, bv. rond het gebruik van machines en uitrusting, programmeren en tekenprogramma's.

4.4 Deelconclusies

Het Kenniscentrum Digisprong, operationeel sinds 1 september 2021, is een initiatief van de overheid om digitalisering in het onderwijs te ondersteunen. Het focust uitsluitend op de randvoorwaarden voor digitalisering, niet op pedagogisch-didactische begeleiding. Die begeleiding krijgen scholen en leerkrachten wel van de PBD's, die hen versterken in het maken van zelfstandig keuzes die aansluiten bij hun pedagogische projecten en contexten. Toch kunnen buitengewone secundaire scholen er nog minder terecht voor hun specifieke noden. Ook de RTC's bieden scholen ondersteuning aan, zowel via hun reguliere werking als via specifieke digitaliseringsprojecten, door leerkrachten te professionaliseren en materiaal ter beschikking te stellen.

Ondanks de begeleiding voelen veel scholen zich op verschillende vlakken onvoldoende ondersteund door de Vlaamse overheid bij de integratie van ICT in het onderwijs. Ze vinden de financiële middelen voor de ICT-infrastructuur ontoereikend en kampen met een gebrek aan pedagogisch-didactische ondersteuning. Bij het gebruik van digitale leermiddelen worstelen scholen met selectie, kwaliteit, hoge kosten, meerdere logins, en in het basisonderwijs met compatibiliteitsproblemen en afhankelijkheid van uitgeverijen. Ook de vertraagde overheidsinformatie en onvoldoende ICT-coördinatie hinderen scholen in hun beleidsontwikkeling.

⁸⁶ Decreet van 14 december 2007 houdende de organisatie en werking van de regionale technologische centra.

Een aantal van die tekortkomingen zijn minder zichtbaar geworden. Scholen hebben bv. eigen middelen ingezet, of minder optimale beslissingen genomen. Het Kenniscentrum heeft sterk ingezet op ondersteuning rond beleidsvorming. Toch bestaan er nog steeds significante tekorten in ondersteuning, voornamelijk op pedagogisch-didactisch vlak en op het vlak van leermiddelen.

Hoofdstuk 5

Algemene conclusies

Beleidskader

Met de visienota Digisprong heeft de minister van Onderwijs een samenhangend doelstellingenkader voor de digitalisering in het onderwijs opgesteld. Het is een grote stap voorwaarts voor de digitalisering in het Vlaamse onderwijs. Het beleid speelt in op duidelijk vastgestelde noden en de maatregelen zijn over het algemeen goed onderbouwd. Het Kenniscentrum Digisprong neemt een regierol op in de digitalisering van de scholen en is betrokken bij alle gerelateerde overheidsmaatregelen, ook in andere beleidsdomeinen.

Toch vertoont het beleidskader nog tekortkomingen. De visienota biedt geen volledig overzicht van het digitaliseringsbeleid in het onderwijs. Het beleid is een mix van initiatieven verspreid over verschillende relanceprojecten en beleidsdomeinen, wat het complex maakt en moeilijk te overzien. Ook het totale budget is niet transparant. Het doelstellingenkader is gekoppeld aan één relancebudget, terwijl verschillende maatregelen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen worden gefinancierd vanuit andere budgetten. Daarnaast zijn tijdelijke middelen gebruikt voor nieuw beleid met een blijvend karakter. Dat wordt gedeeltelijk opgevangen door de opbouw van een provisie voor digitalisering, maar de besteding ervan en de toekomstige beleidskeuzes zijn onzeker, wat het schoolbeleid bemoeilijkt. Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 bevat wel het voornemen om de investering in ICT-infrastructuur te herhalen. Ook is voor sommige maatregelen de vooropgestelde timing niet eenduidig vast te stellen. Voor de impact op leerlingen in een kwetsbare thuissituatie heeft de overheid weinig aandacht. Scholen met veel kansarme leerlingen ondervinden extra kosten bij digitalisering.

Het digitaliseringsbeleid heeft een groot draagvlak bij de scholen, maar de manier waarop het werd uitgewerkt, creëerde enkele problemen. Door onduidelijkheden in de regelgeving en in de communicatie van de overheid werd de uitbreiding van de leerlingentoestellingen verschillend toegepast in de scholen en schatten sommige scholen hun bestedingsruimte te beperkt in. De keuze voor een snelle uitrol van toestellen en ICT-infrastructuur in de scholen spoort niet met de late invoer van nascholingsmaatregelen, waardoor leerkrachten de digitale middelen niet altijd goed konden integreren in hun les. Veel scholen hadden nog geen ICT-beleidsplan toen ze de toestellen aankochten. Sommige scholen vinden dat het beleid onvoldoende ruimte liet in de keuze van de digitale werkomgeving en van het aantal toestellen dat nodig is voor de leerlingen. Een aantal scholen uit het buitengewoon onderwijs vindt dat de basisfinanciering te veel geënt is op het gewoon onderwijs. Er zijn enkel voor het onderwijzend personeel middelen toegekend voor toestellen en voor nascholing.

De overheid volgt de correcte uitvoering van de maatregelen over het algemeen goed op, behalve de reële besteding aan ICT-coördinatie binnen scholen, waardoor ze geen volledig zicht heeft op de impact van de toegenomen ICT-punten. Er zijn monitoringinstrumenten voor bepaalde doelstellingen van het digitaliseringsbeleid, maar er vond nog geen globale evaluatie van het beleid plaats.

Digitalisering in de scholen

Het ICT-beleid van de scholen is in ontwikkeling. Directies sturen dat beleid aan, vaak samen met de ICT-coördinatoren en leerkrachten, en proberen het draagvlak voor het ICT-beleid binnen het schoolteam te bevorderen. Veel scholen hebben echter moeite om te bepalen hoe ICT hun visie op goed onderwijs kan ondersteunen. Ook bouwt een derde van de scholen hun ICT-beleid uit zonder analyse van hun digitale beginsituatie, waardoor ze moeilijk relevante acties en prioriteiten kunnen bepalen. Slechts 40 % van de scholen heeft een actueel ICT-beleidsplan en vaak vertonen die plannen diverse tekortkomingen. Scholen met zo'n plan hebben wel vaker een schooleigen ICT-visie die aansluit bij hun pedagogische visie en steunt op een formele analyse.

Uit vrees te veel druk te zetten op hun leerkrachten, zijn heel wat scholen (38 %) terughoudend om het gebruik van digitale middelen in de klas nadrukkelijk te stimuleren. De meeste scholen hebben geen gefundeerd inzicht in het gebruik ervan in de lessen. De inzet van digitale middelen ter verbetering van het leerproces is sterk leerkrachtafhankelijk en nog niet veralgemeend.

Hoewel de overheid zorgde voor een aanzienlijke uitbreiding van de middelen voor ICT-coördinatie, zijn de middelen voor de meeste scholen nog ontoereikend. Dat leidt vooral tot een tekort aan pedagogische ICT-expertise, maar ook op technisch vlak zijn er tekorten. Verschillende scholen rekruteren hun ICT-coördinatoren noodgedwongen intern, wat door de toenemende complexiteit van de materie niet altijd een toekomstbestendige oplossing is. Ongeveer 40 % van de technische ICT-coördinatoren beschikt niet over een ICT-gerelateerd diploma. Behalve de enveloppe voor ICT-coördinatie gebruiken scholen diverse andere financieringsstromen en aanstellingen in verschillende ambten. Daardoor heeft de overheid onvoldoende inzicht in de reële besteding aan ICT-coördinatie en de werkelijke behoeften op het terrein.

Slechts een derde van de scholen vindt dat hun lerarenteam voldoende digitaal competent is. Er is vooral een gebrek aan kennis van digitale leermiddelen of van aangepaste didactiek. In de naschooling komt leersoftware vaker aan bod dan digitale didactiek.

Met de Digisprongmiddelen konden vrijwel alle scholen hun netwerkinfrastructuur op niveau brengen. De scholen hebben de beschikbaarheid van leerlingtoestellen succesvol verbeterd binnen de voorziene termijnen, maar in het buitengewoon basisonderwijs gaf de helft van de scholen aan niet te beschikken over voldoende digitale borden. De overheidsfinanciering zorgde ook voor een snelle en sterke uitbreiding van toestellen voor leerkrachten.

De meeste scholen zijn eigenaar van de toestellen en lenen ze uit aan leerlingen. Dat systeem vergemakkelijkt een schoolwissel voor leerlingen. Hoewel scholen het gebruik van privétoestellen in de klas niet mogen verbieden, ontmoedigen de meeste dat toch omdat ze het onwerkbaar vinden. De meeste gewone secundaire scholen rekenen een ouderbijdrage aan voor de toestellen. Als het effect van de eenmalige overheidssubsidie wegvalt, kunnen die bijdragen in de toekomst sterk stijgen. Sommige scholen rekenen daarnaast onterecht bepaalde ICT-kosten door aan ouders. Bij de keuze van de toestellen lieten de scholen zich voornamelijk leiden door technische en praktische overwegingen, zelden door pedagogisch-didactische criteria. Twee derde van de scholen maakte gebruik van de raamcontracten van koepelorganisaties om de toestellen aan te kopen. Eén leverancier is dominant in de markt van Chromebooks en laptops voor scholen. Enkele scholen gaven aan dat ze zich juridisch niet voldoende onderlegd voelden om zelfstandig aanbestedingen te doen om zo betere voorwaarden te bekommen.

Digitalisering betekent ook een stap voorwaarts voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Door de betere toegang tot ICT-toestellen op school, zijn ondersteunende software en digitale hulpmiddelen voor leerlingen met een beperking of leerstoornissen toegankelijker geworden.

Het merendeel van de scholen heeft geen actueel beeld van het aantal leerlingen met een moeilijke digitale thuissituatie. Basisscholen, buitengewone scholen en enkele secundaire scholen staan thuisgebruik van de toestellen over het algemeen niet toe, waardoor het schooltoestel geen oplossing biedt voor een eventueel gebrek aan digitale toegang thuis. Volgens de visienota Digisprong is e-inclusie nochtans een opdracht van de scholen.

Ondersteuning van de scholen bij digitalisering

De overheid levert inspanningen om scholen te ondersteunen via het Kenniscentrum Digisprong, de pedagogische begeleidingsdiensten en de regionale technologische centra. Toch ondervonden scholen op verschillende vlakken onvoldoende ondersteuning bij de integratie van ICT. Enkele tekortkomingen zijn minder zichtbaar geworden doordat scholen eigen middelen hebben ingezet of minder optimale beslissingen namen. Het Kenniscentrum heeft intussen de ondersteuning rond verschillende thema's ook sterk uitgebreid. Toch bestaan er nog altijd significante tekorten in de ondersteuning, voornamelijk op pedagogisch-didactisch vlak en bij het gebruik van digitale leermiddelen op het vlak van selectie, kwaliteit en kostenbeheersing.

Hoofdstuk 6

Aanbevelingen

Thema's	Aanbevelingen	Gericht aan	Zie
Beleidskader: doelstellingen, maatregelen en budget	1 Maak een nieuw actieplan voor de digitalisering van het onderwijs met: <ul style="list-style-type: none"> • een volledig doelstellingenkader en beleidsdomeinoverschrijdend overzicht van de maatregelen; • een heldere timing voor de uitvoering van maatregelen; • een transparante budgettering 	Minister van Onderwijs	Hoofdstuk 2
Beleidskader: onderbouwing	2 Voer onderzoek naar de effecten van digitalisering op het leerrendement.	Minister van Onderwijs	2.4
Beleidskader: uitwerking	3 Bied scholen duidelijkheid door zo snel mogelijk beleidskeuzes te maken over het toekomstig digitaliseringsbeleid in het onderwijs.	Minister van Onderwijs	2.5
	4 Houd bij toekomstige beleidskeuzes voldoende rekening met de kostprijs voor ouders en scholen, verschillen tussen scholen en hun leerlingenpopulaties en de variatie naar soort onderwijs, onderwijsniveau en vorm.	Minister van Onderwijs	Hoofdstuk 2 en 3
	5 Zorg ervoor dat de financiering, indien van toepassing, scholen een zekere keuzevrijheid geeft om de beschikbaarheid van leerlingtoestellen in te vullen, zodat ze die beter kunnen afstemmen op hun ICT-beleid en schoolcontext.	Minister van Onderwijs	2.5
	6 Zorg voor heldere regelgeving en communicatie daarover voor de scholen.	Minister van Onderwijs Onderwijs-administratie	2.5
Beleidskader: kennis en gebruik van de maatregelen	7 Promoot de verschillende overheidsmaatregelen inzake digitalisering bij scholen en ICT-coördinatoren, bv. via het Kenniscentrum Digisprong.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	2.7

Thema's	Aanbevelingen	Gericht aan	Zie
Beleidskader: opvolging beleid	8 Zorg voor een volledige opvolging en evaluatie van het digitaliseringsbeleid in het onderwijs.	Minister van Onderwijs	2.8
Digitalisering in de scholen: planmatige aanpak	9 Stimuleer de scholen om een ICT-beleid te voeren gebaseerd op een ICT-beleidsplan dat alle noodzakelijke bouwstenen bevat, met aandacht voor de integratie van de ICT-visie in de onderwijsvisie van de school.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	3.1
Digitalisering in de scholen: expertise	10 Stimuleer de scholen verder om de ICT-coördinatie teamgericht en, zo nuttig, schooloverschrijdend aan te pakken.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	3.2
	11 Zorg voor inzicht in de reële besteding aan ICT-coördinatie door de scholen en voor inzicht in de kosten van teamgerichte ICT-coördinatie om de ICT-coördinatie te financieren.	AGODI Minister van Onderwijs	3.2
	12 Stimuleer scholen om: <ul style="list-style-type: none"> op basis van DigCompEdu en Digisnap te bepalen welke ICT-competentieniveaus ze willen behalen binnen hun team en welk minimaal niveau elke leerkracht moet bereiken; in hun professionaliseringsplan vast te leggen hoe ze de gewenste competentieniveaus kunnen bereiken. 	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong Pedagogische begeleidingsdiensten	3.1 en 3.2
	13 Zorg voor meer kennis rond digitale didactiek in de scholen door meer pedagogische ICT-coördinatoren, vorming en verspreiding van praktische informatie op basis van onderzoeksresultaten.	Kenniscentrum Digisprong Leerpunt Minister van Onderwijs Pedagogische begeleidingsdiensten	3.2

Het Rekenhof brengt de opvolging van de aanbevelingen in beeld op monitor.ccrek.be ten vroegste 1 jaar na publicatie.

Thema's	Aanbevelingen	Gericht aan	Zie
Digitalisering in de scholen: uitvoering	14 Leg de scholen een systeem voor leerlingtoestellen op waarbij schoolwissels niet leiden tot extra kosten voor ouders.	Minister van Onderwijs	3-3
	15 Voorzie voor de scholen duidelijke info over welke ICT-gerelateerde kosten ze mogen aanrekenen aan de leerlingen.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	3-3
	16 Geef scholen juridische ondersteuning rond overheidsopdrachten.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	3-3
Gelijke onderwijskansen	17 Zet meer in op gelijke digitale onderwijskansen door voldoende aandacht te hebben voor de thuissituatie van kwetsbare leerlingen. Maak overheidsinitiatieven die scholen daarbij kunnen helpen, beter bekend.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	Hoofdstuk 2 en 3
Ondersteuning door de Vlaamse overheid	18 Ondersteun de scholen bij de keuze van kwalitatieve digitale leermiddelen door het gebruik van de indicatoren die zijn ontwikkeld door de kwaliteitsalliantie leermiddelen en de criteria van het kwaliteitskader voor leermiddelen. Stimuleer scholen om het gebruik van digitale leermiddelen te monitoren en te analyseren.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong Pedagogische begeleidingsdiensten	3.1 en hoofdstuk 4
	19 Stimuleer scholen om digitaal lesmateriaal netoverschrijdend uit te wisselen, in het bijzonder voor technische studierichtingen en voor het buitengewoon onderwijs waar uitgeverijen minder in digitaal aanbod voorzien, bv. via het Kenniscentrum Digisprong.	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	Hoofdstuk 4
	20 Maak afspraken met de commerciële spelers: <ul style="list-style-type: none"> • met educatieve uitgeverijen over de compatibiliteit van digitale leermiddelen, platformen en besturingssystemen, • met de Edtech-sector over kwaliteitsvereisten. 	Minister van Onderwijs Kenniscentrum Digisprong	Hoofdstuk 4

Hoofdstuk 7

Reactie van de minister

Op 30 juli 2024 deelde de Vlaamse minister van Onderwijs zijn reactie op de conclusies en de aanbevelingen uit het ontwerpverslag mee (zie [bijlage](#)).

De minister onderschreef een aantal positieve vaststellingen uit het rapport, zoals de coördinerende rol van het Kenniscentrum Digisprong en de onderbouwing, samenhang en opvolging van de verschillende maatregelen.

Vervolgens ging hij in op de behoefte van scholen aan meer pedagogisch-didactische ondersteuning, waarbij hij verwees naar de rol van de pedagogische begeleidingsdiensten. Hoewel deze ondersteuning in eerste instantie een opdracht is van die diensten, ging hij niet in op de rol die de overheid daar bijkomend in kan spelen. De overheid kan bijvoorbeeld zorgen voor voldoende pedagogische ICT-coördinatoren, erop toezien dat er voldoende vormingsaanbod is voor digitale didactiek, of onderzoeksresultaten over digitale didactiek verzamelen en die op een praktisch bruikbare manier verspreiden onder scholen. Als extra overheidsmaatregel verwees de minister enkel naar de ontwikkeling door Leerpunt van een pedagogisch-didactische gids om klaspraktijken en leerresultaten te verbeteren, ook op digitaal vlak.

Daarnaast ging de minister in op de vaststelling dat het overheidsbeleid onvoldoende aandacht heeft voor gelijke onderwijskansen en het buitengewoon onderwijs. Hij gaf aan dat er een aanzienlijke financiële inhaalbeweging is gemaakt om de digitalisering in het onderwijs uit te breiden en dat hij keuzes heeft moeten maken binnen het beschikbare budget. Voor toekomstige middelen wees de minister erop dat in de Vlaamse begroting een provisioneel krediet is opgenomen voor de volgende Vlaamse Regering om de digitalisering verder te ontwikkelen en te onderhouden.

De minister erkende dat er nog uitdagingen zijn voor de verschillende pijlers van digitalisering en kondigde, naast de verdere uitbouw van tools bij het Kenniscentrum Digisprong, enkele acties aan die op korte termijn gepland zijn rond professionalisering en cybersecurity. De aanbevelingen van het Rekenhof zullen daarbij als inspiratiebron dienen.

Tot slot ging de minister nog in op de opmerking van het Rekenhof dat het digitaliseringsbeleid nog niet in zijn geheel werd geëvalueerd. Hij verwees naar de ICT-monitor (MICTIVO 4), de jaarlijkse rapportering door de Onderwijsinspectie en het lopende ICILS-onderzoek. Hoewel die waardevolle inzichten bieden en nuttig zijn voor een toekomstige evaluatie, volstaan ze op zich niet als evaluatie van het gehele digitaliseringsbeleid met alle bijbehorende maatregelen.

Bijlage

Antwoord van de minister van Onderwijs

30 juli 2024

Betreft: Ontwerpverslag Digitalisering Basis- en Secundair onderwijs

Geachte,

Ik heb uw brief van 2 juli 2024 en het ontwerpverslag m.b.t. het onder rubriek vermelde voorwerp, goed ontvangen en met veel aandacht gelezen.

Ik stel tot mijn tevredenheid vast dat het Rekenhof tot de conclusie komt dat de samenhang en coördinatie van de maatregelen in het kader van digitalisering goed zit en dat het Kenniscentrum Digisprong zijn rol als coördinator rond digitalisering in het onderwijs terdege opneemt. Daarenboven besluit het Rekenhof dat de correcte uitvoering van de maatregelen bijna altijd goed wordt opgevolgd en dat de genomen maatregelen evidence-informed zijn.

Het Rekenhof stelt ook dat scholen nood hebben aan meer pedagogisch-didactische ondersteuning en dat deze momenteel in onvoldoende mate geboden wordt. Ik wens hierover het volgende op te merken zodat dit nog kan worden toegevoegd aan het ontwerprapport.

Het voorzien van pedagogische en didactische ondersteuning is een kerntaak van de pedagogische begeleidingsdiensten en niet van de Vlaamse overheid. Binnen het huidige kader is het in de eerste plaats dus niet aan het beleidsdomein onderwijs en vorming of het Kenniscentrum Digisprong om op dat vlak een dirigerende rol op te nemen. Wel ontwikkelt het Leerpunt momenteel een pedagogisch-didactische gids. Ze doet dat in haar rol als onafhankelijke organisatie die evidence-informed werken stimuleert in het onderwijs om klaspraktijken en leerresultaten te verbeteren, ook op digitaal vlak.

Verder stel ik vast dat het gelijke kansenperspectief van de Digisprong door het Rekenhof kritisch wordt benaderd. Het Rekenhof geeft aan dat er onvoldoende rekening is gehouden met de thuis-situatie van leerlingen en dat de Digisprong teveel geënt is op de situatie in het gewoon onderwijs, wat nadelig is voor het buitengewoon onderwijs en dat het digitaliseringsbeleid bovendien de schoolfactuur in het secundair onderwijs voor ouders heeft verhoogd. Het Rekenhof besluit verder dat indien er geen nieuwe overheidsmiddelen worden voorzien, de kostprijs voor de ouders in het secundair onderwijs wellicht zal verhogen, wat dan bij kansarme leerlingen mogelijk een impact kan hebben op de schoolkeuze.

Hierop zou ik het volgende willen opmerken:

Bij het uitwerken van het digitaliseringsbeleid heb ik keuzes gemaakt binnen het budgettaire beschikbare kader. Ik heb ervoor gezorgd dat er deze legislatuur een enorme financiële inhaalbeweging is gemaakt om digitalisering binnen het onderwijs te kunnen uitbouwen. Wat betreft het voorzien van middelen in de toekomst wens ik op te merken dat de Vlaamse regering mijn voorstel gevolgd is om binnen de Vlaamse begroting een voorziening aan te leggen in de vorm van het provisioneel krediet in het kader van Digisprong. Daar wordt reeds een geruiterd bedrag

van 33 miljoen per jaar op voorzien, om in de toekomst middelen ter beschikking te hebben om de digitaliseringsoefening te hernieuwen en onderhouden. Het is aan de toekomstige Vlaamse regering om te beslissen in hoeverre er nog bijkomende middelen zullen worden voorzien.

Ik ben dan ook tevreden dat het Rekenhof ook deze verwezenlijking beaamt door in het ontwerp-rapport bijvoorbeeld op te nemen dat: *“Digisprong voor de meeste scholen een versterking of versnelling van hun ICT-beleid betekende”* en dat *“het Digisprongprogramma het voor vrijwel alle scholen mogelijk maakte om hun netwerkinfrastructuur op niveau te brengen. De scholen hebben ook de beschikbaarheid van leerlingentoeinstellen succesvol verbeterd binnen de voorziene termijnen”*.

Het Rekenhof stelt terecht dat er voor de verschillende pijlers van de Digisprong nog uitdagingen zijn. Digisprong betekende een belangrijke stap vooruit en dit zowel op het vlak van infrastructuurvoorziening, professionalisering, beleidsplanning als een betere toegang tot kwaliteitsvol digitaal lesmateriaal. Maar het is inderdaad nog meer en daarom heb ik ervoor gezorgd dat in het najaar 2024 wordt gestart met een innovatieprogramma inzake professionalisering van leerkrachten en dat heel het aspect van cybersecurity ook op de agenda staat. Verder worden de tools die het Kenniscentrum in eigen beheer heeft (Digisnap, LeerID, Wai-Not, ICT-beleidsplanner) nog dit jaar doorontwikkeld en blijvend ter beschikking gesteld van de scholen en worden ze ook verder gepromoot. De aanbevelingen van het Rekenhof, zoals geformuleerd in het voorliggende ontwerp-rapport, zullen dan ook gebruikt worden als inspiratiebron.

Tot slot wens ik nog even stil te staan bij de opmerking van het Rekenhof dat Digisprong nog niet in globo is geëvalueerd. Ik wil hierbij wel het volgende opmerken. De evaluatie gebeurt via de ICT-monitor (MICTIVO 4) en de jaarlijkse rapportering door de Onderwijsinspectie en wordt aangevuld met het ICILS onderzoek. MICTIVO 4 is inmiddels opgeleverd en gepubliceerd en is voor iedereen raadpleegbaar via <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/project/2061>.

Dit verslag is ook beschikbaar op de website van het Rekenhof.

WETTELIJK DEPOT
D/2024/1128/56

COVERFOTO
Shutterstock

ADRES
Rekenhof
Regentschapsstraat 2
1000 Brussel

TEL.
+32 2 551 81 11

rekenhof.be